

politički
ZATVORENIK

GODINA XVII. - LIPANJ 2007. CIJENA 15 KN

BROJ **183**

**Macelj – blagoslov crkve Muke Isusove u
spomen na tisuće nevinih žrtava •**

**Komemoracija u Štrigovi • Bleiburg: ludilo
sustava, a ne ludilo osvete • Prozirne igre oko
Starčevićeva spomenika • Komu zvono zvoni?**

«Znanstveno» O BLEIBURGU

Nisam se u lipnju imao namjeru osvrtni na Bleiburg, no kako je upravo ovih dana Savez antifašističkih boraca (SAB) «znanstveno» - a ne politički - progovorio o svojim davnim grijesima, morao sam radi aktualnosti reći koju u naše ime, pogotovo jer u našim redovima imamo još uvijek stanoviti broj preživjelih, koji će veoma teško prihvatiti «znanstveni» pristup kakav nudi SAB.

Zbornik radova pod nazivom **Bleiburg i Križni put 1945.** objavio je Savez antifašističkih boraca i antifašista Hrvatske, a sadrži radove s istoimenoga znanstvenog skupa održanog u travnju 2006. Nisam još pročitao spomenuti Zbornik iz prostog razloga, jer ga nisam uspio pribaviti. Stoga se u ovom osvrtu ne namjeravam baviti sadržajem Zbornika, već samo njegovom pojavom i svitom koja je zbornik promovirala.

Podimo redom. Znanstveni skup na kojem je, pretpostavljam, izrečeno ono što piše u Zborniku, dogodio se u organizaciji SAB-a, dakle udruge koja unutar svoga članstva okuplja još uvijek žive pojedince odgovorne za zločine Bleiburga i Križnih puteva, a inače redovito uzima u zaštitu i brani neosporne zločince koji više nisu na životu. Drsko i civilizacijski nedopustivo.

Zamislite perfidne kostatacije na promociji, znanstveni skup proizašao je iz želje SAB-a i s ciljem, da se o Bleiburgu i Križnom putu progovori sa znanstvenog, a ne samo političkog gledišta; to je naime kao tradicionalni pristup svim temama još iz vremena SUBNOR-a, čiji je pravni sljednik upravo SAB.

U javnost je je Zbornik putem HRT-a plasirao dežurni glasnogovornik za takve teme, dr. Ivo Goldstein i njegov stric dr. Danijel Ivin, onedavno predsjednik HHO-a. Nikomu od promotora nije čudno što se o Bleiburgu i križnom putu govori i piše tek od 1990. Čak štoviše, gotovo svi odaju priznanje SAB-u, što je smogao snage, da otvori tu tabu temu. Nevjerojatno! Kao da smo još uvijek u jednopartijskome, komunističkom sustavu, gdje je SKJ na pojedinim plenumima također smogao snage otvoriti tabu temu i nakon svake sjednice izlazio sve snažniji i monolitniji. Vjerujem da je za njih to doista bila tabu tema od počinjenog zločina 1945. do 1990., pa je tako i danas, kada se konačno moraju suočiti sa svojim djelima od prije šezdesetak godina. Za nas to nije bila tabu tema, ali se dobro znalo, da se već i zbog samog spomena Bleiburga i Križnog puta ide u zatvor.

Pojava Zbornika o temi Bleiburg i Križni put u izdanju SAB-a, školski je primjer hipokrizije, kao što su i promotori licemjeri, jer igraju ulogu kao da je tema Bleiburg nekakvom slučajnošću isplivala ovih dana na površinu kao jedna od aktualnih povijesnih tema, koju bi trebalo rasvijetliti sa znanstvenog stajališta.

Znanstvenici, sabovci, subnorovci! Gdje ste bili od 1945. do današnjih dana, kako to da niste u proteklih šezdeset godina uspjeli znanstvenom metodom odgovoriti na pitanje, kako se moglo dogoditi, da u dva mjeseca bude pobijeno 100.000 ljudi bez suda i suđenja.

U osnovnoj školi jedanput godišnje dolazio je na sat povijesti oficir JNA održati nam «čas istorije». Sjećam se, da me se najviše dojmilo njegovo svjedočanstvo, kako su za vrijeme NOB-a streljali vlastitog borca za ukradenu «koru leba». Goldsteini, Bilandžići i ostali njima slični znanstvenici, odlučite se nakon šezdeset godina koja vam istina više odgovara. Nedopustivo je, da ste raspravu o tome prenijeli u 21. stoljeće.

Alfred OBRANIĆ,
*predsjednik Hrvatskog društva
političkih zatvorenika*

politički
ZATVORENIK
**GLASILO HRVATSKOG
DRUŠTVA POLITIČKIH
ZATVORENIKA**

PREDSJEDNIK DRUŠTVA
Alfred Obranić

UREDNIČKI ODBOR GLASILA
Višnja Sever, Andrija Vučemil,
Ljubomir Brdar, Zorka Zane,
Jure Knezović

UREDNIK
Tomislav Jonjić

UREDNIŠTVO I UPRAVA
10000 Zagreb
Vojnovičeva 15
tel: 01/46 15 437, 46 15 438
fax: 01/46 15 437
e-mail: hdpz-sred@hdpz-t-com.hr

PRIJELOM I TISAK
MINI-PRINT-LOGO d.o.o. Varaždin

CIJENA LISTA
Za Hrvatsku 15 kn
Godišnja pretplata za Hrvatsku 180 kn
za inozemstvo: **Europa** 310 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti;
prekomorske zemlje: 510 kn
ili odgovarajući iznos u drugoj valuti
***

Žiro račun: 2503007-1100009317
kod Volksbank d.d. Zagreb
Devizni račun: **416446-7101** S.W.I.F.T.
Code **VBCRHR22** kod Volksbank d.d. Zagreb
***

Rukopisi se ne vraćaju,
list uređuje Urednički odbor, sva prava pridržava
Hrvatsko društvo političkih zatvorenika.
***

Uredništvo ne odgovara za navode
i gledišta iznesena u pojedinim priložima
***

Za sve informacije i kontakte u svezi sa
suradnjom i pretplatom tel.: 01/48 72 433
radnim danom od 11-13 sati.
***

ISSN 1331-4688
***

Cijena oglasnog prostora:
posljednja stranica u boji: 4.000,00 kn
predposljednja stranica u boji: 3.500,00 kn
unutarnja crno-bijela stranica: 2.500,00 kn
1/2 crno bijelo: 1.250,00 kn
1/4 crno bijelo 700,00 kn
***

www.hdpz.htnet.hr

Slika na naslovnoj stranici:
Macelj, 3. lipnja 2007.

KAKO SE STRATEGIJA PRETVORILA U TAKTIKU

Svatko razuman znade da je neusporedivo lakše biti u oporbi nego na vlasti, da je lakše drugomu predbacivati i kritizirati ga, nego sâm nešto učiniti. To vrijedi i u stabilnim, snažnim i bogatim zemljama, a kamoli ne u malim, još neizgrađenim državama, koje još pate od dječjih bolesti. Kad su ove potonje k tome (pre)zadužene, položaj vlade još je nezahvalniji. Strani vjerovnici zapravo uvijek dužnicima oko vrata drže omču, koju mogu relativno jednostavnim sredstvima, poput podizanja kamatnih stopa, lako pritegnuti do neizdrživosti.

Radi toga dio kritika upućenih (svakoj, pa i sadašnjoj) vladi uvijek valja pripisati političkoj retorici i žaru dnevno-političke borbe. No, nikad ne valja smetnuti s uma, da *postoji mjera u stvarima*, da postoje granice, koje ni vlada ni oporba ne bi smjela nekažnjeno prijeći.

U jednome nedavnom razgovoru za jedan zagrebački dnevnik, aktualni je premijer, upitan što misli kako Crkva gleda na politiku njegove vlade, odgovorio kako Crkva mora biti zadovoljna, jer razboriti ljudi u njoj znaju da je *politika umjetnost mogućega* i da svaku vladu treba procjenjivati prema onome, što je u konkretnim okolnostima uspjeta postići.

Logika više zavodljiva nego uvjerljiva. Nije na nama suditi, što i kako crkvena hijerarhija (na koju su i pitac i premijer očito ciljali pod pojmom Crkve), misli o vladi premijera Sanadera i njezinoj politici, makar bismo kao dio vjerske zajednice shvaćene u smislu opće crkve (*ecclesia*) i na to imali pravo. No, na nama je kao biračima obveza suditi, u kojoj se mjeri aktualna vlada držala načela koja su je dovela na vlast, odnosno u kojoj su mjeri ispunjena naša očekivanja formulirana u specifičnoj pogodbi, u kojoj su predizborna obećanja funkcionirala kao ponuda na tržištu političkih ideja, a naši glasovi kao prihvati te ponude.

Što je ostalo od pogodbe koja je imala jednostavnu i vrlo prepoznatljivu svrhu: očuvanje državne neovisnosti, zaštitu nacionalnoga dostojanstva i obranu tradicionalnih vrijednosti, koje su jedine kadre sačuvati nacionalno biće naroda, koji je iz totalitarnoga komunističkog poredka navrat-nanos izručen divljemu kapitalizmu i anarholiberalnim idejama koje se, upakirane poput starozavjetnoga zlatnog teleta, ubitačnim ritmom medijskoga terora predstavljaju kao etički neupitne vrijednosti? Je li vlada išta poduzela da se kao neprihvatljiv prokaže sustav, u kojem su europske i balkanske integracije viši interes od Hrvatske, u kojem su ljudska prava najveća vrijednost sve do trenutka kad se progovori o pravima Hrvata, u kojoj je poželjna novovjeka ideologija koja zagovara istospolne brakove i kojekakve vjerske sekte, dok su pripadnici tradicionalnih monoteističkih religija iznova «reakcionarni» i «vjerski zatucani»? Ima li ikakva pomaka u ograničavanju i zabrani pobačaja, u zakonskom rješenju rada nedjeljom koje će štiti obitelji? Ili smo baš u svim tim područjima ostali tamo gdje smo bili?

A rješenje mnogih od ovih pitanja ovisi samo i jedino o ideološkoj izgrađenosti odnosno hrabrosti i odlučnosti čelnih ljudi države.

O tome kako riješiti problem nezaposlenosti, može postojati tisuću ravnopravnih ideja, dok o pobačaju, eutanaziji i sličnim moralnim pitanjima, vrijedi samo ona: *Tko nije za mene, protiv mene je...* A od onoga koji pokazuje da je i u tim dvojbama, u kojima je moguće kristalno jasan i jednoznačan odgovor, i dalje neodlučan i da se sva njegova strategija svodi na taktiku (tj. održavanje na vlasti), uzaludno je očekivati odlučan i rezolutan nastup u zaštiti temeljnih nacionalnih interesa. Takvom valja reći – zbogom, prepuštajući ga njegovoj savjesti i smetlištu nacionalne povijesti...

Tomislav JONJIĆ

IZ SADRŽAJA

DRUGOVI, NAPRIJED!	4
<i>A. LAUS</i>	
TKO JE ZAISTA BIO DOBAR, A TKO LOŠ?	5
<i>Josip Ljubomir BRDAR</i>	
TITO JE ZRAČIO DOBROTOM!	6
ČETVRTI SABOR HDPZ – PODRUŽNICA HERCEGOVINA	7
<i>Želimir CRNOGORAC</i>	
BLEIBURG: LUDILO OSVETE ILI LUDILO SUSTAVA?	9
<i>Egon KRALJEVIĆ</i>	
DESETLJEĆIMA PREŠUĆIVANE ŽRTVE	15
GOVOR PREDSEDNIKA HDPZ NA MACELJSKOJ KOMEMORACIJI	17
U ŠTRIGOVI ODRŽANA KOMEMORACIJA ZA ŽRTVE POUBIJANE 1947.	21
<i>Franjo TALAN</i>	
BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC I HRVATSKA DRŽAVA (XXXVIII.)	27
<i>Ivan GABELICA</i>	
LETICI U ZNAK POTPORE DEKLARACIJI	33
<i>Jure KNEZOVIĆ</i>	
SVJEDOČANSTVO MATE VLAŠIĆA	36
<i>Želimir CRNOGORAC & Mate TADIĆ</i>	
PRIČA JEDNOG DRAGOVOLJCA (IV.)	39
<i>Dr. Marijan ČUVALO</i>	
MONTIRANO SUĐENJE VODSTVU HRVATSKOGA KULTURNOG DRUŠTVA „NAPREDAK“ (I.)	41
<i>Josip Jozo SUTON</i>	
MONOGRAFIJA O RATNIM I PORATNIM ŽRTVAMA U KARLOVAČKOJ	44
<i>Tomislav JONJIĆ</i>	
IN THIS ISSUE	47
IN DIESEM HEFT	48

«A Ā JE MILORAD DODIK – MIŠA?»

Na stranice hrvatskih medija jedva se probila vijest, da je zadnjega dana svibnja u banjalučkoj bolnici od posljedica premlaćivanja umro **Ivo Bartulović**. Pokojni Bartulović bio je jedan od desetak povratnika u hrvatsko selo Barlovce u sjeverozapadnoj Bosni, koje je prije rata imalo oko 800 hrvatskih žitelja. Sredinom svibnja nepoznati je provalnik došao u njegovu kuću, nasmrta ga pretukao i opljačkao.

Malobrojni hrvatski povratnici ovaj su zločin shvatili kao jasnu poruku, kakva ih sudbina čeka u bratskoj i nesvrstanoj Republici Srpskoj. Nakon svega par dana, o ovoj se temi u Hrvatskoj prestalo razgovarati. Premijer **Sanader** ima prećih briga od sudbine

OKRUTNO Ivo Bartulović iz sela Barlovci preminuo od teških ozljeda nanesenih 20. svibnja

U Banjoj Luci na smrt pretučen pa opljačkan hrvatski povratnik

Kroz prozor kuće oko 23 sata ušla je nepoznata osoba te s nekoliko udaraca tupim predmetom smrtno ranila Bartulovića, a zatim ga opljačkala

Piše **Anto Milković**

ZAGREB - Ivo Bartulović, jedan od rjetkih hrvatskih povratnika u selo Barlovci u sjeverozapadnoj Bosni i Hercegovini, preminuo je prekinuo u banjalučkoj bolnici od teških ozljeda zadobivenih tijekom razbojstva počinjenog prije

dvije tjedna. Preminuo je nepoznata osoba napala u njegovoj kući i smrtno ga ranila te opljačkala.

Usao kroz prozor

Prema izvješću banjalučkog Centra za sigurnost, kroz prozor kuće 67-godišnjeg Hrvata 18. svibnja oko 23 sata ušla je nepoznata osoba i zalekla ga u jednoj

od prostorija. S nekoliko udaraca tupim predmetom razbojnik je smrtno ozlijedio povratnika i iz kuće otadno 400 konverzičnih maraka i 100 dolara.

Ozlijeđeni Bartulović je u nesvijesti ležao do 20. svibnja, kada je uspio izaći iz kuće i potražiti pomoć susjeda. Susjed ga je brzo odveo u bolnicu, gdje mu je pružena pomoć. Nažalost, ozljede su bile takve da je

Davor Čordaš, dopredsjednik Republike Srpske

ozlijeđeni prekinuo preminuo, no naša policija i dalje intenzivno traži za počiniteljima - rekla je Bojana Gašević, glasnogovornica Centra za sigurnost Banje Luke, napominjući da nije riječ o ubojstvu iz etničkih pobuda.

S njom se nije složilo malobrojno hrvatsko stanovništvo u

Barlovcima i župnik Duje Ljevar koji sumnjaju da je riječ o direktnom napadu na povratnika. Župnik Ljevar kaže da je ovaj događaj odjeknuo u cijelom selu i kraju budući da već nekoliko godina nisu imali nikakvih incidenta.

Hrvati u šoku

Svi smo šokirani ubojstvom i jako mi je žao što se ovakve stvari opet događaju.

Naime, hrvatsko selo Barlovci prije rata je imalo oko 800 stanovnika, a Ivo je bio jedan od desetak hrvatskih ljudi koji su se vratili - ispričao je ogorčeni Ljevar.

Dopredsjednik Republike Srpske Davor Čordaš tvrdi da MUP RS-a te brojni tamnošnji mediji o cijelom slučaju šute.

Zločince treba žurno pronaći

Banjalučki odbor HDZ-a 1990 kaže da je brutalno ubojstvo Bartulovića uznemirilo malobrojne povratnike koji se pitaju zašto lokalni mediji zajedno s policijom i vlašću šute o ovom događaju. HDZ 1990 stoga traži žurno pronalazanje zločinca te podsjeća da je u vrijeme rata u Banjoj Luci i široj regiji na sličan način ubijeno oko 11.000 nesrba.

Hrvata. Vodstvo SDP-a na čelu sa **Zoranom Milanovićem** i ne zna da oni postoje, osim kao glasači na izborima. Predsjednik **Mesić** se, koliko je poznato, nije uopće oglasio, iako nikad ne propušta prigodu solidarizirati se sa srpskim pov-

ratnicima, dojuriti u kakvo zabito selo ako tko baci kamen na «srpsku kuću» ili ponuditi pomoć, ako koji Srbin odluči preseliti na obližnje stablo. Zanimljivo je da se stvar ubrzo stinjala i u redovima *dežurnih rodoljuba*, koji će burno (i s pravom!) reagirati na svako diskriminiranje Hrvata u Federaciji BiH, ali će, za račun prijateljstva s bratskim srpskim narodom, ignorirati onih par stotina koji stenju u Republici Srpskoj. To se zove načelnom politikom, zar ne!

A, eto, nije se oglasio ni **Milorad Dodik – Miša**, kojega su – u tobožnjoj anketi jednoga zagrebačkog petparačkog dnevnog lista – Hrvati u BiH nedavno proglasili političarem godine. Kakve novine, takav predsjednik i takva država... (T. J.)

STARČEVIĆ U OSIJEKU

Da ne pada snijeg kako bi pokrio brijeg, nego da svaka zvijer pokaže svoj trag, svjedoče i najnoviji prijepori oko podizanja **Starčevićeva** spomenika na središnjem osječkom trgu. U duboko polariziranu hrvatskom društvu skoro svako pitanje izaziva nove smutnje i rascjepa, pa je potpuno očekivano da spomenik Ocu Domovine doživi istu sudbinu, jer je svakomu jasno, da je podizanje Starčevićeva spomenika, bilo to u Osijeku ili negdje drugdje, uvijek i bezuvjetno u prvom redu političko, a tek uzgredno urbanističko i likovno pitanje.

Radi toga je više nego dirljivo promatrati, koje su se sve strukture, likovi i tipovi udružili u naporu, da se podizanje spomenika odgodi i time vjerojatno onemogućiti. Zanimljivi su i argumenti: gradonačelnik je **Đapić** zloupotrijebio političku vlast, pa je samo prividno raspisao javni natječaj, pa je svjesno zaobišao druga, modernistička rješenja, pa je izabrao rad **Mira Vuca** koji je u komunističko doba dobivao unosne poslove i podizao ideološki počudne skulpture, pa ovo, pa ono. Sve to može biti, ali ovdje se o tome – ne radi.

Svima nam je to jasno.

I kad ništa ne pali, onda se vadi krunski dokaz: sâm je Starčević zabranio da mu se podiže spomenik. Taj «argument», daka-ko, otkriva, da nije razlog pomutnji Vucina izvedba i Đapićev izbor, nego sama činjenica podizanja spomenika. Jer, taj bi «argument» morao biti primjenjiv i da su na drugi način izabrana neka druga, modernistička i konceptualistička rješenja, zar ne?! Ovako, hoće se spriječiti podizanje bilo kakvoga spomenika, pa se u pomoć priziva i Starčevićeva posljednja volja.

Jest Starčević u oporuci napisao: «Zabranjujem svaki spomenik i svaku javnu počast...». No, svojim je djelom on postao simbolom, kojim više ne može upravljati ni on sâm, ni njegovi oporučni nasljednici. Uostalom, dosta davno je taj simbol u obliku impresivnog spomenika na šestinskom groblju ovjekovječio **Ivan Rendić**. U doba dvije Jugoslavije takvih smo rasprava bili pošteđeni, jer – naravno – podizanje bilo kakvoga spomenika Anti Starčeviću nije dolazilo u obzir. Za Nezavisne Države Hrvatske bio je raspisan natječaj za podizanje spomenika pred Starčevi-

ćevim domom, što je spriječio slom tadašnje hrvatske države. A prije nekoliko godina, u niši Starčevićeva doma otkriven je drugi spomenik Ocu Domovine. Činjenica da drugi hrvatski gradovi takvog spomenika nemaju, govore o Hrvatskoj, o pravom sadržaju hrvatske misli u današnjoj hrvatskoj državi.

A na one koji se danas hoće poslužiti Starčevićevom oporukom (možda jedinim fragmentom Starčevićeva djela kojeg su, za potrebe borbe protiv spomenika, uopće pročitali!), kao razlogom za nepodizanje spomenika, treba samo odmahnuti rukom. Nije li i **Franz Kafka** oporučno zatražio od najboljeg prijatelja da sva njegova djela spali. Na sreću svjetske književnosti, **Max Brod** taj oporučni nalog nije poslušao. Još manje je potrebno slijediti taj, inače posve periferni dio Starčevićeve oporuke. A bili bismo puno sretniji (i, ne na zadnjem mjestu - puno slobodniji), da smo kadri slijediti onu pravu Starčevićevu baštinu, do koje danas u Hrvatskoj, nažalost, jedva itko drži... (T. J.)

IZJAVA ČLANOVA PREDSDJEDNIŠTVA HKVRP I ČLANICA VIJEĆA HUVRP

– Na sjednici Predsjedništva Hrvatske konferencije viših redovničkih poglavara i Vijeća Hrvatske unije viših redovničkih poglavarića održanoj 2. lipnja u Zagrebu prihvaćena je sljedeća izjava:

U vezi s propovijedi predsjednika HBK kardinala Josipa Bozanića na misi za poginule u zločinima počinjenima kod Bleiburga i poslije toga smatramo primjerenim izjaviti kako, kao građani hrvatske države i kao predstavnici svojih redovničkih zajednica čiji su članovi također bili žrtve totalitarnih režima, očekujemo od hrvatskih vlasti jasno očitovanje u pogledu totalitarnoga komunističkog režima koji je prethodio današnjoj demokraciji te se osjećamo slobodnima državnim tijelima i mjerodavnim ustanovama javne vlasti predložiti sljedeće:

1) Da se Rezolucija 1481 *Potreba za međunarodnom osudom zločina totalitarnih komunističkih režima*, koju je Parlamentarna skupština Vijeća Europe prihvatila 25. siječnja 2006. a koju su poduprli i zastupnici Republike Hrvatske, uvrsti u školske udžbenike i druge publikacije koje služe upoznavanju i razumijevanju novije povijesti kod mladih naraštaja.

2) Da se hrvatskoj javnosti jasno kaže što je Vlada Republike Hrvatske spremna provesti iz *Preporuke* koju je Parlamentarna skupština Vijeća Europe prihvatila kada i

Rezoluciju 1481. U toj se Preporuci, podsjećamo, navodi:

»Parlamentarna skupština, uvjereni da Vijeće Europe kao organizacija koja štiti vladavinu prava i ljudska prava treba zauzeti jasno stajalište s tim u vezi, predlaže Vijeću ministara zemalja članica sljedeće:

- 1) da uspostavi odbor sastavljen od neovisnih stručnjaka za istraživanje tih zločina;
- 2) da donese službenu deklaraciju o njihovoj međunarodnoj osudi i o sučuti sa žrtvama;
- 3) da pokrene kampanju jačanja svijesti o počinjenim zločinima;
- 4) da organizira međunarodnu konferenciju o zločinima što su ih počinili totalitarni komunistički režimi;
- 5) da potakne zemlje članice da učine sljedeće: a) uspostave odbore sastavljene od neovisnih stručnjaka sa zadaćom prikupljanja i valorizacije informacija o kršenjima ljudskih prava pod spomenutim režimima na nacionalnoj razini, u suradnji sa stručnjacima Odbora stručnjaka VE-a; b) revidiraju nacionalno zakonodavstvo kako bi se ono uskladilo s Preporukom (2000) 13 o europskoj politici pristupa arhivima; c) pokrenu kampanju jačanja svijesti o zločinima počinjenima u ime komunističke ideologije, u što valja uključiti i reviziju školskih knjiga te uvedbu dana sjećanja na žrtve komunizma i ustanovljenje muzeja; d) ohrabre lokalne vlasti na podizanje spomenika u

čast žrtvama totalitarnih komunističkih režima.«

3) Da Vlada, Hrvatski sabor i druga nadležna tijela načine analizu i organiziraju raspravu o tomu što je Hrvatska učinila u pogledu provedbe Rezolucije 1096 o istoj temi: *O mjerama za otklanjanje baštine bivših komunističkih totalitarnih sustava*, koju je Parlamentarna skupština Vijeća Europe prihvatila g. 1996, kada je Hrvatska postala članicom te sveeuropske organizacije, a koja je u žarištu imala pitanje »lustracije«.

4) Da se u Hrvatskoj, ako to već nije učinjeno, zakonom zabrani osnivanje i djelovanje komunističkih, kao i fašističkih stranaka.

5) Da se obave sve druge potrebne radnje i pronadu sredstva kako bi se napokon znanstveno i objektivno istražila hrvatska povijest XX. stoljeća, kako bi se egzaktno utvrdila istina o žrtvama, počiniteljima, nadlogodavcima i stratištima, kako bi se mjesta stradanja i grobišta na primjeren način označila, kako bi posmrtni ostaci, osobito oni hrvatskih građana u susjednoj Sloveniji, bili dolično zbrinuti, a mjesta stradanja označena radi povijesnog pamćenja, te kako bi se daljnje bavljenje tim temama prepustilo povjesničarima i prestalo biti dnevnopolitičkom temom i povodom za proizvoljna naklapanja i političke manipulacije. (IKA).

POKUSNA UPOTREBA BOSANSKO-HRVATSKO-SRPSKO-CRNOGORSKOGA JEZIKA

HAZU: Hrvatska bi u EU mogla bez svog jezika

● 'Europa traži zajednički jezik za zapadni Balkan'

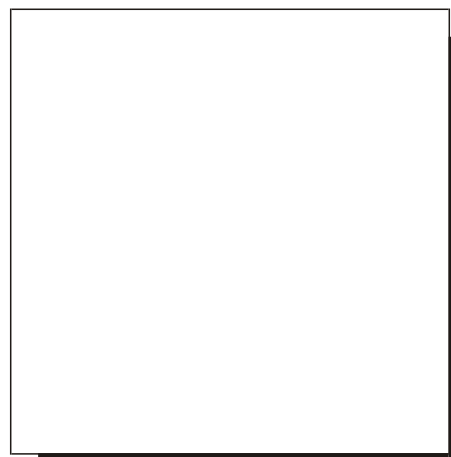
ZAGREB – Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti upozorila je prije jasnica da bi Hrvatska mogla ući u EU bez svog jezika, odnosno da će sve zemlje zapadnog Balkana u EU morati koristiti jedan, zajednički jezik.

Na zadnjem zasjedanju u Hagu, od jake država i zemalja zapadnog Balkana, razgovorom o zajedničkom jeziku, a koje je ostalo: srpski, hrvatski i makedonski.

nja Hrvatska je akademija znanosti i umjetnosti upozorila kako s različitih razina Europske unije dolaze nagovještaji, da će se «narod zapadnog Balkana» morati dogovoriti o korištenju jednoga, zajedničkog jezika, slijedom čega će se i ime tog jezika morati promijeniti. HAZU strahuje da se «vjerojatno sprema bošnjačko-crnogorsko-hrvatsko-srpski».

Jedan od umjesnih i krupnih prigovora Međunarodnome kaznenom sudu za bivšu Jugoslaviju sastoji se u činjenici da su ta mošnji službeni jezici engleski i francuski. Tužitelji i branitelji moraju vladati jednim od tih jezika, dok se optuženici mogu služiti svojim jezikom koji je, ne računajući albanski i makedonski, «BCS» odnosno «Bosnian-Croatian-Serbian» ili: «bosansko-hrvatsko-srpski». Protiv upotrebe tog naziva i primjene nepostojećeg jezika su se, dakako uzalud, pobunili tek **Dario Kordić** i **Vojislav Šešelj**. Prvi je htio služiti se hrvatskim i na hrvatskome dobivati sudske materijale, drugi je izjavio kako su mu nerazumljive riječi poput «točke», «zarez» i sl.

U svakom slučaju, jezični se eksperiment u Haagu pokazao uspješnim. Pred kraj svib-

Na to su se dramatično upozorenje oglasili aktualni komesar «Zapadnog Balkana», **Hido Biščević**, a medijsku mu je potporu pružio i stanoviti **Željko Trkanjec**, momak ljupka prezimena, inače nekadašnji glasnogovornik nekadašnjeg ministra **Mate Granića**. Obojica tvrde da HAZU nepotrebno dramatizira, jer takve opasnosti jednostavno – nema. I onda doznajemo da 18. lipnja 2007. u srcu Zagreba – počinje regionalna konferencija «Upravljanje prikupljanjem podataka i informacija». U službenim materijalima konferencije navedeno je kako je organizirano simultano prevođenje na: albanski, **bosansko-hrvatsko-crnogorsko-srpski**, bugarski, makedonski i rumunjski jezik. Iako se konferencija održava u Zagrebu, Vlada Republike Hrvatske je, treba li uopće kazati, svoje negodovanje izrazila tek kad su je na to upozorili neki novinari. Za nju je to pitanje sporedno, jer – za ulazak u EU spremni smo podnijeti «svaku žrtvu»! U to spada i jezik, jer – «glavno da se razumemo»! (T. J.)

DRUGOVI, NAPRIJED!

'Ajmo drugovi, izdržimo još tih par mjeseci i skinimo konačno tu bahatu HDZ-ovu vlast i instalirajmo sebe. Narod je već zaželio pravu narodnu vlast, a to smo mi.

Ova zadaća koju su projektirali drugarice i drugovi iz SDP-a, s nadom u potporu njihovih „prirodnih“ partnera, trebalo bi biti svečani finale jednoga, blago rečeno, bjesomučnoga medijsko-političkog stampeda, kojim je ovaj umorni narod izložen od objave bolesti **Ivice Račana** pa sve do današnjih dana.

Smrt jednog čovjeka, realni je gubitak. Gubitak za svakoga, osim za komuniste ili njihove sljednike, odnosno njihove klone. Nismo još zaboravili kako je sve udarce koje je doživljavala komunistička partija uvijek eksploatirala kao svoje jačanje. Ljudske gubitke, ideološka skretanja pojedinih, pljačke i međusobna trvenja u kojima je revolucija „jela svoju djecu“, sve je to bilo u funkciji jačanja i „zbijanja“ Partije.

Ta povijesna formula „jačanja“ Partije doživljava danas svoju obnovu u modernoj hrvatskoj socijal-demokratskoj partiji. Smrt lidera partije kojoj je i sam nekada bio kreator i provoditelj, mediji koriste za jačanje iste do nereálnih gabarita, iako se u biti nije dogodilo ništa osim što je umro vođa koji je provodio politiku na koju se SDP-ovi kadrovi zaklinju da će je i dalje slijediti. No, finale „jačanja“ partije za preuzimanje vlasti je izbor novog predsjednika u liku, ajmo reć, anonimnog, relativno mladog **Zorana Milanovića**.

Piše:

A. LAUS

I eto prigode za staru sentenciju: Tresla se brda, rodio se – **Zoran Milanović**.

Ma, ljudi, je li to moguće (da se poslužim čuvenom rečenicom Milanovićeve pokojnog zemljaka **Mladena Delića**), je li zaista moguće da je Milanović dobitni Bingo za Hrvatsku državu? Po pljesku na partijskim dernecima SDP-a i HNS-a, kao i medijskoj prezentaciji, moglo bi se zaključiti da su teška i turbna vremena *tudmanovske ere* konačno na izdisaju. S novim vođom dolazi novo vrijeme blagostanja i sreće. Narode, strpi se još malo. Samo do mjeseca Studenog ove godine.

Šteta što je Velika Nada hrvatske socijal-demokratske budućnosti malo posrnula na pragu svog mandata, nabrajajući voljenoj naciji koliko toga ne zna. No, nije on kod toga učinio otklon od svoje partije, nego dapače, uskladio je svoje stajalište s njihovim, jer oni su uvijek svoje neznanje supstituirali lažima i demonizacijom svojih političkih protivnika, ili neprijatelja, kako ih oni radije zovu.

Odišlo odnosno image liberalnoga, mladog, proeuropskog socijaldemokrata u koje su lijevi mediji pokušali odjenuti **Zorana Milanovića**, očito njemu ne stoji dobro, jer se on, kao što se dalo vidjeti, bolje osjeća u odori nekadašnjeg SKOJ-evca koji će slijepo provoditi ideologiju i politiku svoga pokojnog šefa.

Zoran Milanović

Zaklinjanje u kontinuitet je njegova „nova“ politika, koja je zapalila hrvatske medije koji u službi SDP-a proizvode ankete kao na tekućoj vrpici, kojima aktualnu vlast spremaju u povijesnu ropotarnicu.

Nenad Stazić, Gordana Grbić, Dragica Zgrebec, Ingrid Antičević (s obitelji), **Željka Antunović, Slavko Linić, Milanika Opačić** su oni (uz mnoge znane i neznanje) koji će u koloni za Milanovićem povesti narod u sretnu budućnost. Svi „novi“! Pa kako im onda ne povjerovati?

Manja, ali intelektualno snažna (kako sami za sebe govore) kolona predvođena **Radimirom Čačićem i Vesnom Pusićem**, trebala bi značajno pripomoći u realizaciji povijesne i konačne detronizacije HDZ-a, odnosno kompletne rigidne desnice. Sve po formuli: „Čačićeva pamet i pripadajuća mu premijerska fotelja, a SDP-ovi glasovi.“

To je formula za sretnu budućnost hrvatskog naroda.

Ne može se reći da SDP i HNS nisu lijepa i idilična koalicija, samo je pitanje hoće li **Zorana Milanovića** početi nagrizati sumnja u **Čačićevu** i **Pusićkinu** pamet, pogotovo ako je Milanović čuo onu čuvenu izreku jednog filozofa „da samo pameti na ovom svijetu ima suviše, jer se još nitko nije potužio da mu nedostaje.“ U tom slučaju **Čačić** će teško **Milanoviću** prodati svoju pamet. A time će i „prirodno“ savezništvo zaškripati. •

ZAŠTO ŠUTI VISOKI PREDSTAVNIK, DR. IVO SANADER?

Kad je prije nekoliko mjeseci **Predrag Peđa Matvejević** proglašen krivim zbog uvrede odnosno klevete, visoki predstavnik međunarodne zajednice za zapadni dio Zapadnog Balkana, **dr. Ivo Sanader**, izrazio je zgražanje nad presudom, pače zabrinutost zbog tog izraza sudačke neovisnosti (jer, kako svojedobno reče drug **Josip Broz**, ne moraju se sudci baš držati zakona kao pijan plota).

Ruku na srce, tu je svoju zabrinutost visoki predstavnik izrazio «kao građanin», pa borci za ljudska prava, demokrati, napredni mislioci i humanisti nisu našli potrebnim upitati se, nije li to kakav pritisak na pravosuđe.

Prošlo je više od mjesec dana otkad je kardinal **Bozanić** u Bleiburgu upitao, kako je moguće da nitko od partizanskih zločinaca nikada nije odgovarao. Prošlo je više od devet godina od podnošenja kaznene prijave protiv **Rade Bulata** i družine.

Visoki predstavnik međunarodne zajednice za zapadni dio Zapadnog Balkana, **dr. Ivo Sanader**, nije – makar obazirući se na **Bozanićeve** riječi – izrazio nikakvo zgražanje niti kakvu zabrinutost.

Ni kao građanin.

E, pa, građani Republike Hrvatske, nemojte zaboraviti! (T. J.)

TKO JE ZAISTA BIO DOBAR, A TKO LOŠ?

«Danas ćemo, djeco, ponoviti iz povijesti o ratu 90-ih godina prošloga stoljeća na području nekadašnje Jugoslavije. Zbog naraslih nacionalizama, koje su poveli pojedinci, oslabilo je postojeće bratstvo i jedinstvo naroda i došlo je do ratnih sukoba. Tako je na čelu Srbije došao jedan zločesti nacionalist, koji se je zvao **Slobodan Milošević**, koji je na tom valu želio ostvariti Veliku Srbiju, a na hrvatskoj strani pojavio se isto tako hrvatski nacionalist **Franjo Tuđman**, koji je želio stvoriti Veliku Hrvatsku. Tako je došlo do ratnog sukoba.

Mi danas, djeco, zahvaljujući objektivnim povjesničarima, znamo da ne postoji krivica samo na jednoj strani, a na drugoj pravica. Toga nema ni u prirodi niti u društvu. Ne postoji samo crno i samo bijelo. Ne postoje na jednoj strani vragovi, a na drugoj anđeli. Tako se nekada kod nas učila povijest, koju su pisali nekakvi nacionalistički povjesničari. Svaki čovjek, pa tako i svaki državnik ima dobre i loše poteze, pa tako i Franji Tuđmanu moraju se priznati čak i neke dobre stvari, kao npr. dopustio je uvoz automobila bez carine za sve građane. Ali je zato imao i katastrofalne poteze, kao što je npr. razbijanje Jugoslavije, podjela Bosne s Miloševićem, promjena imena «Dinamu», zatim organizacija i provedba zločinačkog pothvata, zvanog «Oluja», kojim je s gru-

Piše:

Josip Ljubomir BRDAR

pom istomišljenika i vojnom silom želio protjerati Srbe iz Hrvatske i tako Hrvatsku etnički očistiti.

S druge strane, osim Miloševića, bilo je i zločestih Srba kao što je bio npr. **Milan Martić**, koji je na Zagreb poslao raketom tzv. zvončiče. A ti zvončiči ne zvone nego ubijaju i ranjavaju ljude, a pali su čak i na dječju bolnicu u Zagrebu.

Ovih par navoda, djeco, dokazuju da i na jednoj i na drugoj strani postoji krivica, a ne kako su pokušali neki naši povjesničari falsificirati povijest i optužiti samo drugu stranu. Zahvaljujući našim recentnim povjesničarima, kojima su zdušno pomogli i svjetski povjesničari koji su pomagali Haaškom sudu, došlo se do prave istine o ravnoteži, odnosno podijeljenosti krivnje.»

Eto, tako bi, blago karikirano, izgledao u budućnosti sat povijesti u percepciji kolumnistice Jutarnjeg lista, **Sanje Modrić**, koja se u svojoj kolumni «ispod tepiha» od 3. svibnja 2007. (izvršno naslovljeno!) obrušila na **dr. Josipa Jurčevića**, radi njegova «nacionalističkoga, desničarskog, neobjektivnog i neznanstvenog» farbanja bliske nam prošlosti u nedopustivim crno-bijelim tonovima. A to je, prema

S. Modrić, protivno prirodi, univerzumu, svemu postojećem, jer ništa na svijetu nije bipolarno. Realna povijest poznaje ljude s vrlinama i manama, a ne u bipolarnoj interpretaciji kao što to prema njoj čini «v. d. povjesničar» Josip Jurčević.

No prigoda je priupitati dotičnu drugaricu, odnosno gospođu, otkud njoj onda pravo na bipolarno oslikavanje bliske nam prošlosti, odnosno još konkretnije, može li možda u svom arhivu pronaći makar jednu jedinu rečenicu ili možda riječ, ili jedan jedini svjetli ton kojim je možda u svojoj «demokratskoj» karijeri oslikala prvoga demokratski izabranoga hrvatskog predsjednika Franju Tuđmana, njegove suradnike, stranku kojoj je bio na čelu i sve one koji su zajedno s njim ostvarili državu, koju ona tako oslikava.

I da zaključim: era Tuđmanove Hrvatske ostvarila je, uz ostalo, i jednu dobrobit, a to je da i bivše skojevke i medijske vedete educirane u kumrovečkim učilištima isključivo u mržnji i osudi drugačijeg mišljenja, i danas mogu slobodno javno plasirati ta svoja stečena znanja i svjetonazor.

Samo naprijed drugarice Sanja, Jelena, Jasna, itd. Dobro je da još uvijek postojite, jer nam svojim javljanjem budite oprez, da vas više nikada, čak niti u snu, ne ponovimo. •

JEFTINI TRIK KAO PRIJETNJA PRAVNOJ SIGURNOSTI

Prije nekoliko tjedana su prvaci SDP-a, **Zoran Milanović** i **dr. Ivo Josipović** javnosti predstavili inicijativu kojom bi se anulirala apsolutna zastara, koja je nastupila za veliku većinu djela «pretvorbena-privatizacijskoga kriminala». I da neposredno pred zaključenje ovog broja našega mjesečnika nije buknuła korupcijska afera oko Hrvatskoga fonda za privatizaciju, nema sumnje da bi ta inicijativa – bar na javnoj razini – naišla na potporu parlamentarnih stranaka, kao i ogromnog dijela laičke javnosti.

Vjerojatno nema Hrvata, koji se ne zgraža nad naglim bogaćenjem pojedinaca i skupina u devedesetima, pa je tomu demagoškom sirenskom zovu s Iberova trga jedva moguće odoljeti.

No, u jednoj pravnoj i demokratskoj državi on bi zapravo trebao biti popraćen podjednakim zgražanjem, ako ne i podsmijehom. Jer, prihvaćanje i provedba esdepeovskoga prijedloga neusporedivo

je veća prijetnja pravnoj sigurnosti i demokratskomu poredku, nego što su to stotine kriminalaca koje su se obogatile otvorenom, skoro besprizornom pljačkom!

Zašto? Načelo zakonitosti i zabrane retroaktivnosti djelovanja pravnih propisa, temeljni su stupovi svakoga civiliziranoga pravnog poredka. Građani se moraju ponašati u skladu s postojećim zakonima, a ne može se od njih tražiti ni očekivati, da se prilagođavaju nepostojećim normama i da se pridržavaju propisa koji će – možda – biti doneseni za pet, deset ili pedeset godina. Ustav Republike Hrvatske radi toga u čl. 89. propisuje: «*Zakoni i drugi propisi državnih tijela i tijela koja imaju javne ovlasti ne mogu imati povratno djelovanje. Iz posebno opravdanih razloga samo pojedine odredbe zakona mogu imati povratno djelovanje.*» Ako bi se, dakle, htjelo da čitav zakon ili njegovi pretežni dijelovi (a ne «samo pojedine odredbe») imaju retroaktivno djelovanje, bilo bi

nužno intervenirati u tekst Ustava. To je, dakako, moguće (jer su to prakticirali činiti neki režimi, doduše isključivo totalitarni i autoritarni), ali bi se time otvorila Pandorina kutija, jer bi se stvorio presedan da sutra neka vlast, koja raspolaže potrebnom parlamentarnom većinom, izmijeni neki propis i retroaktivno učini kažnjivim, recimo, ispijanje kave prije osam sati ili kupovinu salate na tržnici. Nema nikakve sumnje, da bi posljedice nasjedanja ovoj predizbornoj klopci bile dramatične. Kao profesor kaznenoga postupnog prava, Ivo Josipović to vrlo dobro znade. No, isto tako on znade, da će ta inicijativa trajno ostati inicijativom, ali će u neukome, osiromašenom i iscrpljenome glasačkom tijelu naići na povoljan odjek. Samo će malobrojni prepoznati da su opet – povučeni za nos... (L. P.)

TITO JE ZRAČIO DOBROTOM!

br. 3215/X - 22.5.2007.

DOGAĐAJI DANA Jutarnji list

TITOV DANI U Fažani održana likovno-zabavna manifestacija u spomen na Josipa Broza

'Broza najviše volimo jer se rado družio s narodom'

FAŽANA - U spomen na Josipa Broza Tita u nedjelju su u Fažani održani "5. Titovi dani". Duž cijele Fažanske rive bilo je izloženo 180 slika koje prikazuju Tita s pionirima, fažanskim ribarima i svjetskim državnici.

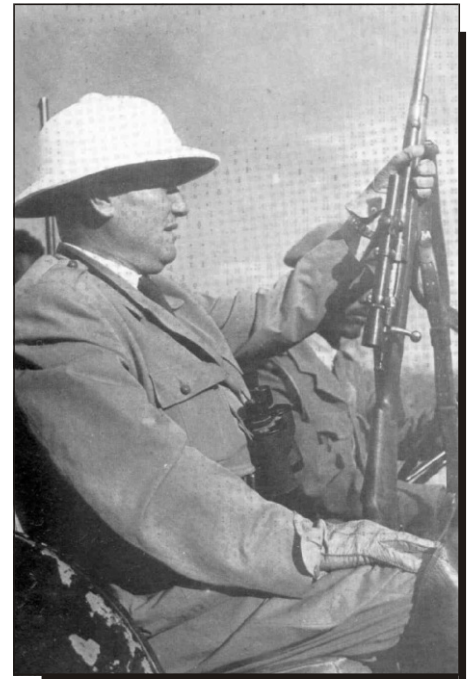
- Bio je osoba koja je zračila dobrotom. Kada sam, kao pionirka, prisustvovala svečanosti na kojima je bio i Tito, sva

bih zadržala od uzbuđenja što ga vidim. Bio je čovjek otvoren za ljude i rado je s 'običnim pukom' provodio vrijeme - rekla je gospođa Delija. Manifestaciju su organizirali Turistička zajednica Fažane i Udruga Josip Broz Tito iz Fažane. Direktorica TZ-a Fažana Melita Peroković najavila je da će 16. lipnja Fažanska riva biti preimenovana u Titovu rivu.

M. Divjak

'Pioniri' s crvenim maramama

Broz na safariju

Dok većina Hrvata u svibnju oplakuje svoje mrtve, pobijene u tome proljetnom mjesecu na bezbrojnim stratištima u južnoj Austriji, Sloveniji, Hrvatskoj i drugdje, neki se Hrvati okupljaju u čast onoga koji je odgovoran za taj zločin. I

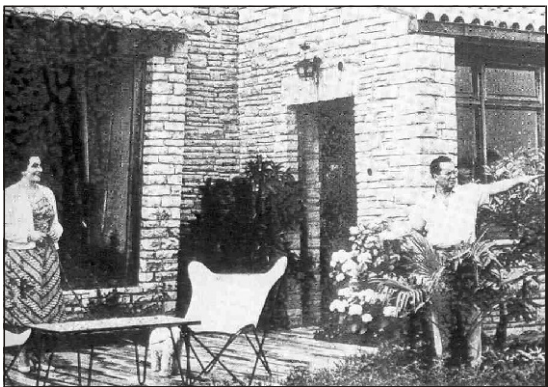
Fascinacija masovnim zločincima i okrutnim tiranima dobro je poznat fenomen u socijalnoj (pato)psihologiji. No, da izljevni takve, patološke svijesti bivaju nekritično šireni i tako popularizirani u tzv. neovisnome i demokratskom tisku, više je nego zanimljivo.

Josip i Jovanka Broz na luksuznoj jahti

prigodom jednoga od takvih okupljanja, nostalgični su sudionici poručili našim narodima i narodnostima, kao i ostatku svijeta, da **Josipa Broza Tita** i dalje obožavaju, jer je zračio dobrotom i jer se rado družio s narodom.

Kao da se sve sustavno i uporno čini, da bi se zaboravilo kako je taj dobroćudni starčić, koji se toliko rado družio s narodom, od početaka svoje političke karijere živio u skupocjenim odijelima (neumrljanima krvlju pobijenih suparnika koji su također pretendirali na mjesto genseka), kako je i usred rata brinuo o vlastitoj udobnosti, a nakon rata, potamanivši stotine tisuća političkih protivnika, uživao u bijelim odorama, sjajnim jahtama i u desetcima vila, u kojima se – daleko od javnosti, izoliran i s uvijek opasnim i do zuba naoružanim

Na zatvorenome brijunskom otočju

cerberima u kožnatim mantilima – dao posluživati od brojne posluge, ponižavajući na koncu i svoje pristaše odvratnim kimlungovskim priredbama u obliku «štafeta» i «dana mladosti».

I kao da se pritom želi prikriti, da u čitavoj toj prljavoj priči

nije važan jedan hohštapler i razbojnik poput Josipa Broza: važno je što se time budi nostalgija prema njegovu djelu, komunističkoj Jugoslaviji, koju je logika povijesti neumitno smrvila. (L. P.)

UDBIN TAJNI DOSSIER: JOVANKINA UROTA PROTIV TITA I DRŽAVE (3)

ZLATO I DRAGULJI UČILJENE UDOVICE

S otkrivenje - tačnije: druga polovica sedamdesetih - bilo je čužno razdoblje u povijesti SFRJ. Nalagatelj mirova i iznemaklo važna, još manje pojedinim događajima, a zapravo, vrlo ambiciozno i oskoldo podmaklo znanje, obilježeno tadašnjim sloganom "neovisnost" i "autonomija" kojim se prvi puta ukinulo tek nekoliko godina prije, 80-ih.

Međutim važna stavka u svjetskoj tome bila je zračila borba za prevladati u činu vlastite, komunističke samostalnosti. Sve je bilo u znak prijatelja kao "masjedini" Josipa Broza Tita nakon njegove smrti.

U POSLEDNJI TITOV DANI da će Tito slobodno služiti svojemu, 30. 1976. a još više 1977. znači značilo imalo sposobna obavještajna služba na svijetu. A znali su to i rukovodnici SFRJ, pomnoženi na svojoj funkciji u oči soverna predsjedništva, državnosti i partije. Tito je, obično, već bio vrlo star i uzročno i bolestan. A kao svaki star čovjek, on je u svojim najprijateljskim godinama, na očigledan način, i "pobjeđujući", infiltrirao se. Mišer: mišer: mišer: o kojima je postao i fizički i psihički ovisan, bile su možda najvažniji razlozi za infiltraciju.

Rukovodnici iz Titove najprijateljske službe to su osjetili i u sebi su se Tita, najprijateljski, koji put i podrijetkom, obratio, dok ih nitko drugi ne vidi. Oni su

I nisu bili titovi, u pravom smislu te riječi. Kad kažem "oni", mislim najčešće na Stjepana Đukanovića i generala Nikolu Ljubičića, a to vrijeme najambicioznije i najopasnije likovi u vrhu SFRJ i dva najmoćnija kandidata za Titova nasljednika. Inicijativno, ne u dovoljnom stepenu i neopredjeljeno, među njima rovi Tito objektivno se više nije mogao pojaviti, ali u naslanjaju kadrovanosti i mnogim rukovodstvenim, sovernim dobrih nesvakidnevno prije Titove smrti, nešto je ipak morao voditi glavnu riječ i držati pod kontrolom državna uređenja priroda.

Prvi čovjek tih lasnih 70-ih bili su neki mladi političari, koji su se tek postajali uspjajni prema vrtu. Najpoznatiji među njima bio je mladi Albanac s Kosova, "čovjek crnina" Aram Vlasi. Aram je nastao bio iznova iz godina u Jugoslaviji, među "bratiziranim" političkim rukovodstvenicima, ovisno je bio na. Njega, međutim, vlasti kao nikada nije priznala, gdje je postojala je znanost Titovo djelo. Titova, G. Titova, G. Titova, Alabandija. Dobne i Ljubičić bili su, a druge smene, dovoljno bitne i predloženi da ih se znanost, ikadima iz svoje mišljenja. Oni su ostali što je vlast (što znači bit na vlasti). I što znači držati vlast u svojim rukama. Kako su. >>>

DARKO HUDELIST | Globusov urednik i ugledni publicist, koji je otkrio tajni izvještaj Službe za zaštitu ustavnog poretka Predsjedništva SFRJ sastavljen u ožujku 1987., u posljednjem, trećem, nastavku feljtona izdvajajući dijelove 9. poglavlja, u kojem se potanko raščlanjuje Jovankin zahtjev, iznesen nakon Titove smrti, da naslijedi sav imetak predsjednika Jugoslavije

18, 52 m zmijske i 9 m krokodilsko kožo, a dobila je i vilu od 267 m²

VIAŠ KOMITAT: www.vias.com

AMBICIJE
DRŽAVNICE
Jovanka je, kao vrlo ambiciozna žena, umislila da je i ona pozvana da, nakon Titove smrti, bude jedna od stobernih političkih likova u Jugoslaviji. Stojala da bude i državnik. Tito je već bio otklon, ali je samo ona mogla posređivati između vladavom dvojice iz nomenklature - Đukanova i Ljubičića

O Jovankinim draguljima

ČETVRTI SABOR HDPZ – PODRUŽNICA HERCEGOVINA

Četvrti sabor hercegovačke podružnice HDPZ-a održan je 19. svibnja 2007. u Tomislavgradu, u skupštinskoj dvorani županije Hercegbosanske. Nakon intoniranja Lijepe naše, himne svih Hrvata i minute šutnje za sve političke zatvorenike koji su svoje živote izgubili u borbi za svoj narod i sve one Hrvate koji su se žrtvovali za domovinu Hrvatsku kroz cijelu povijest, Sabor je započeo s radom.

Dosadašnji predsjednik **Želimir Crnogorac** otvorio je rad Sabora, pozdravio sabornike i sa zadovoljstvom konstatirao veliku nazočnost. Zatim je pozdravio nazočne goste, zaželio im dobrodošlicu u starome hrvatskom kraljevskom gradu i predstavio ih Saboru. Predsjednik je predložio radno predsjedništvo, u koje su ušli: **Zvonimir Mucić**, predsjednik radnog predsjedništva, **Kažimir Vučemil**, član, **Rade Stojić**, član. Radno predsjedništvo je nastavilo voditi Sabor. Određeni su članovi komisija i zapisničar. U Izbornu komisiju izabrani su: **Stipe Kežić**, **Veljko Galić** i **Ivan Karamatić**, u Verifikacijsku: **Miéo Matijašević**, **Mirko Milić** i **Vjeko Šimović**, a zapisničarem je izabran **Jakov Čurčić**.

Nakon izvješća verifikacijske komisije da Sabor ima potrebni kvorum, usvojen je poslovnik te izmjena i dopuna Statuta Društva. Potom je predsjednik podnio izvješće o dosadašnjem radu predsjednika i Upravnog odbora:

„Budući da je ovo 3. izborni sabor HDPZ – Hercegovina, a ne želim se više natjecati za predsjednika HDPZ-a, jer vjerujem da ovu funkciju predsjednika treba preuzeti netko mlađi, svježiji i pun energije. Vjerujem da će novi mladi predsjednik ovu časnu dužnost predsjednika bolje obnašati od mene.

Smatram da sam ovu dužnost obnašao časno i pošteno, što potvrđuju izvješća Nadzornog odbora, moji suradnici iz Upravnog odbora, članovi Vijeća HDPZ-a Zagreb, čiji sam i ja bio dugogodišnji član do danas. Dodao bih i moj rad u INTER-ASSO-u. Za njega sam dobio i priz-

Piše:

Želimir CRNOGORAC

nanje – plaketu. U tome su se uvjerali i moje kolege iz HDPZ-a Hercegovina koji su imali prigodu prisustvovati kongresima INTER-ASSO-a.

Upravni odbor na čelu s predsjednikom i tajnikom je u posljednjih 10 godina organizirao četiri sabora koji su svi protekli mirno, radno i u prijateljskom ozračju. Na svakom Saboru smo imali i goste iz društvenog i kulturnog života Hercegovine i naše prijatelje iz HDPZ-a Republike Hrvatske i INTER-ASSO-a.

U proteklom razdoblju održali smo 62 sjednice Upravnog odbora, koje su u glavnom bile radne, s radnim zadacima i prijedlozima za dobar rad Društva. Ovim putem zahvaljujem svim svojim suradnicima koji su mi pomagali u radu UO, a destruktivcima opraštam.

Članovi UO su sakupili svu potrebnu dokumentaciju, za tada živih 1375 članova HDPZ-a, a tajnik gospodin Zvonimir Mucić je napisao zahtjeve za svakog člana i dostavio administrativnoj komisiji RH u Zagrebu. Na osnovu pribavljene dokumentacije i napisanih zahtjeva naši članovi su dobili od Vlade Republike Hrvatske rješenje kojim im se priznaje status političkog zatvorenika Republike Hrvatske.

Na osnovu statusnog rješenja svi smo dobili participaciju (naknadu) za dane provedene u zatvoru i to po 55 kn za svaki dan, što ukupno iznosi cca 55 milijuna kuna za sve bivše političke Hercegovine. Koristim ovu prigodu da se zahvalim Saboru Republike Hrvatske, Vladi, te bivšem i sadašnjem vodstvu HDPZ-a Zagreb, što su nas bivše političke zatvorenike iz BiH izjednačili u pravima s političkim zatvorenicima iz Hrvatske (a bilo je otpora).

Osim navedenih naknada dobili smo i značajna sredstva u obliku dionica u

Republici Hrvatskoj. Sva navedena sredstva su nam u potpunosti isplaćena, osim nekoliko mlađih udovica čija su rješenja dobivanja sredstava u tijeku.

Još bih o jednoj značajnoj pomoći iz RH. Dobili smo više od tri stotine rješenja za mirovine iz RH koje su date na osnovu priznatog staža u dvostrukom trajanju za dane provedene u zatvoru, a to je dodatak mirovinama u BiH. Ove mirovine iz RH se izračunavaju po posebnom izračunu za političke zatvorenike, a iznose od 50 do 200 EURa za relativno mali zatvorski staž.

Sada samo jedna rečenica kako smo skupo platili sve ove naknade iz RH: Zločinački komunistički režim nas je kaznio na više od 10 tisuća godina robije koje smo izdržavali po najzloglasnijim jugokazamatima: u Zenici, Foči, Gradiški, Lepoglavi, a ne mogu ispustiti ni Goli otok. Sve kazne su izrečene u montiranim procesima, zato što nismo bili bezkralježnjaci i sluge režima. Mi ćemo i nadalje nastaviti našu borbu protiv ostatka tog sustava (a ima ga dosta). Kao i borbu za jednakopravnost Hrvata u BiH.

Naše sudjelovanje u radu 5 posljednjih kongresa INTER-ASSO-a (od kada smo primljeni u međunarodnu udругu) je bilo izrazito aktivno i plodonosno, što najbolje potvrđuju dobivene rezolucije i apeli u korist političkih zatvorenika BiH.

Rezultati našeg rada su vidljivi ali najgore smo prošli u državi BiH, jer još nemamo ni statusa, a da ne spominjemo Zakon o bivšim političkim zatvorenicima. Mi smo svoje odradili, napisali smo zakon i dali ga u parlamentarnu proceduru prije 4 godine, ali glede njegova usvajanja sve je još na početku. Ako bude države, bit će i zakona. U protivnom ...

Ne bih Vas više zamario o radu UO i Predsjednika. Ja za svoj rad nisam naplatio niti jednu lipu, odnosno pfening, u obliku plaće ili nagrade, jer nisam to htio.

Svi rezultati rada su precizno zapisani – GORE – kod vrhovnog SUCA koji će o

BLEIBURG: LUDILO OSVETE ILI LUDILO SUSTAVA?

Raspad "savršenog" bleiburškog zločina.

Općepoznato je kojim se "argumentima" brani zločinac kada ga stisne snaga neugodnih činjenica i dokaza. U početku negira zločin, da bi ga, kad mu ponestane manevarskog prostora, počeo priznavati "kontekstualizirajući" ga. Konačno, pritisnut snagom pristižućih novih dokaza, stalno mijenja koncepciju obrane, opravdavajući zločin na sve nevjerojatnije načine.

Jugoslavenski gospodari života, smrti i istine.

Sve ove trikove smo imali prilike vidjeti u odnosu bivših komunističkih moćnika prema Bleiburgu. Neki od njih su možda i neposredni izvršitelji tog zločina, a svi su oni nedvojbeni baštinici ideologije i režima, koji su taj zločin nijekali punih četrdesetpet godina.

Kaže se da mrtav čovjek nije onaj koji je ubijen, nego onaj o kojem se ne govori, a o ubijenima u tom najvećem pokolju u hrvatskoj povijesti skoro pedeset se godina nije smjelo niti pisnuti. Tom su zabranom *subnovovski* "čiče" i drugi put likvidirali bleiburške žrtve, natjeravši ih u (nadali su se vječni) povijesni zaborav. Sebi su time priskrbili potpun mir, jer činilo se da je zvjerstvo iz poraća uspješno prikriveno. Ako je o Bleiburgu negdje nešto i natuknuto, o tome se moglo govoriti i pisati samo onako kako su komunisti dopuštali - tj. na način da se žrtve još jednom duhovno ubije, proglašavajući ih zločincima, ljudskom nečisti, ne dajući im poštovanje koje žrtva zavrjeđuje. Zločin se činio savršenim.

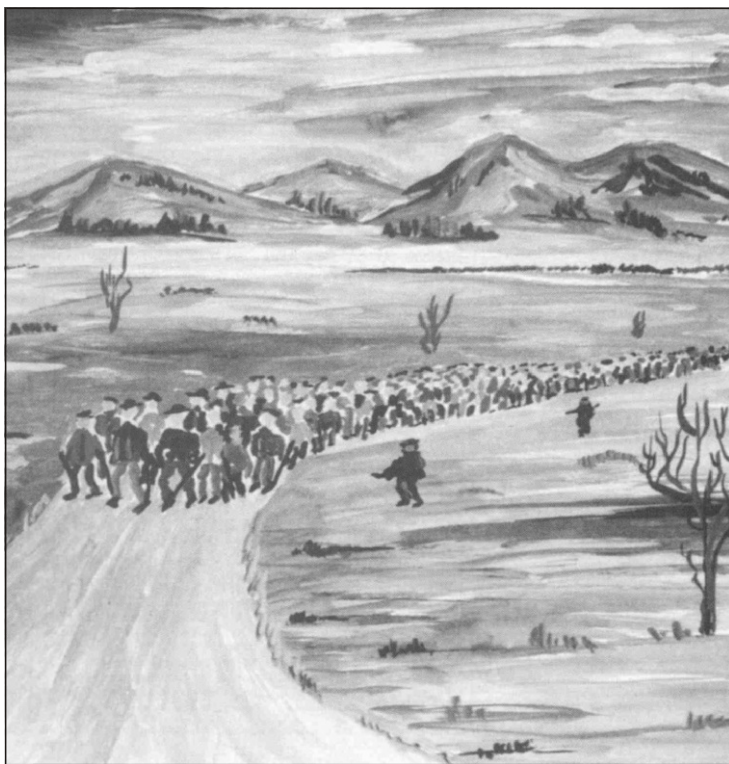
Rasap jugoslavenske kulture laži.

Zatim je došao kraj Jugoslaviji i komunizmu, a time i komunističkom monopolu na istinu, pa su na vidjelo izašle, u tamu kolektivne podsvijesti potisnute stvari. To je bivšu "radničku avangardu" prisililo da prijeđe na "plan B" u odnosu spram poratnih komunističkih pokolja - vremenšni

Piše:

Egon KRALJEVIĆ

"antifašisti" zločine više nisu mogli negirati, pa su ih počeli "kontekstualizirati" (čitaj: opravdavati). Najjače oružje im je ponovno bilo kolektivno proglašavanje zločincima svih koji su imali ikakvu vezu s NDH.

Ta se strategija na njihovu žalost pokazala nedovoljnom. Naime, iako je jasno da **Pavelićeva** kolaboracionistička Hrvatska ni u kom slučaju ne može služiti kao uzor današnjoj Hrvatskoj, nakon 1990. godine se konačno glasno čuo vrlo razlo-

žan stav, da većina onih koji su čak i dobrovoljno služili toj državi, nisu to činili iz razloga pristajanja uz nacizam-fašizam, nego iz različitih i ogromnom većinom nezločinačkih motiva. Jedne su pod endehaško oružje natjerali pokolji koje su nad Hrvatima počinile srpske partizanske ili četničke postrojbe, tj. etnički rat koji je bjesnio na području NDH; drugi su, ne znajući za zlodjela koja je uz pomoć stanovitog broja neposrednih izvršitelja inicirao i proveo uski krug ljudi iz ustaškog vrha (u tadašnjim cenzuriranim medijima -tisku i na krugovalu - nije se moglo ništa pročitati niti čuti o nažalost nedvojbeno počinjenim masovnim ubojstvima), vjerovali da brane dugo žuđenu, časnu hrvatsku državu, treći su jednostavno bili unovačeni...

Od poratnih ubojstava hrvatskih vojnika na koje se unatoč pomoći poslušnih medija sa sve manje uspjeha lijepila stigma kolektivne krivnje, našim je drugovima još teže bilo opravdati ubojstva civila. Kojim "humanizmom" je bilo moguće opravdati djela poput oduzimanja života tek rođenom djetetu koje je, zajedno s majkom pokraj križnopske kolone rafalom iz strojnice presjekao partizanski egzekutor, o čemu je prije desetak godina u HTV-ovu dokumentarcu o bleiburškoj tragediji svjedočila vremenšna Mariborčanka? Očito trebalo je početi izmišljati nova opravdanja...

NEDJELJOM U DVA Gostovao povjesničar Josip Jurčević, pitanje privuklo 23.672 gledatelja

Partizanske zločine 73% gledatelja HRT-a smatra gorima od ustaških

ZAGREB - Čak 73 posto od ukupno 23.672 gledatelja HRT-ove emisije Nedjeljom u dva smatra kako će partizanski pokret ostati upamćen po zlu, a isto za ustaški pokret misli tek 27 posto.

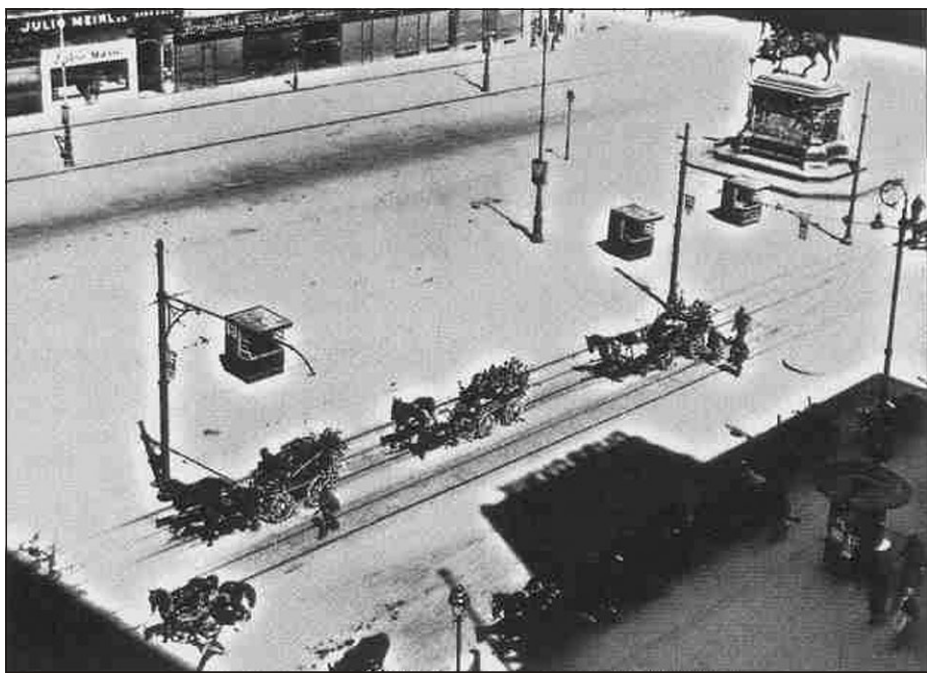
Gost emisije bio je Josip Jurčević, profesor s Hrvatskih studija i autor monografije "Nastajanje Jasenovackog mita". Jedna od Jurčevićovih teza jest i da logor u Jasenovcu nije bio namijenjen sustavnom ubijanju ljudi.

- To je bio radni logor. Tomu svjedoče i podaci o prodaji proizvedene robe posredstvom trgovačkih putnika diljem Njemačke - objašnjava Jurčević koji smatra da je Tito bio zločinac. - Ne samo prema mom sudu, već i po rezoluciji Vijeća Europe. Tito je bio čelni čovjek zločinačke organizacije - rekao je Jurčević, dodajući kako podatak da većina Hrvata smatra Tita pozitivnom ličnošću, pokazuje tehničke manipulacije bivšeg režima. A. Vujančić

Obrana zločina br. 2: "Ubijali su i drugi".

Imajući u vidu da su prethodno navedeni argumenti obezvrijedili tezu o kolektivnom zločinstvu svih koji su se zatekli na bleiburškom polju, naši su boljševici pribjegli za njih novom, a u biti starom zakloništu svih branitelja zločina: tezi da zločin nije bilo moguće spriječiti, jer se radilo o "nekontroliranoj osveti". Ovaj su stav dodatno osnažili usporedbama sa sličnim zbivanjima u ostalim europskim zemljama, navodeći pri tome posebice slučajeve francuskih obračuna sa svojim kolaborantima.

Povlačenje iz Zagreba

Pri tome su propustili pripomenuti da se u odnosu na onodobnu brojnost francuske nacije (oko 40 milijuna), tragična ubojstva nekoliko desetina tisuća francuskih kolaboranata po masovnosti nikako ne mogu usporediti s ubojstvima minimalno 45.000, od u to vrijeme ukupno nešto više od tri milijuna Hrvata. Usporedba bi eventualno vrijedila da su Francuzi ubili barem 1,2 posto (tj. pola milijuna) od ukupnog broja svojih sunarodnjaka (što bi bio ekvivalent gornjoj minimalno procijenjenoj brojci stradalih Hrvata), i samo tada bismo mogli reći da toliki broj ubojstva u Francuskoj u odnosu na veličinu te nacije odgovara onomu što se događalo kod nas. Podsjećam da je navedena brojka bleiburških žrtava najmanja procijenjena i da je broj stradalih moguće i znatno veći, pa bi u slučaju da se to pokaže točnim za povlačenje znaka jednakosti između na-

šega i francuskog poraća, i broj žrtava u Francuskoj morao biti znatno veći.

Ova pak kvantitativna razlika u broju stradalih u odnosu na veličinu nacije, jasno upućuje na kvalitativnu razliku između društava u kojima su se ta ubojstva dogodila. U Francuskoj se uistinu radilo o vrlo kratkotrajnom procesu, koji je završio onog trenutka kada su se konsolidirale demokratske institucije te zemlje; nasuprot tome u Hrvatskoj se radilo o dugotrajnom nizu zločina kojima nije bilo kraja, jer je teror bio legitimno sredstvo za boljševičko osvajanje vlasti.

Druga i ne manje bitna razlika jugo-po-

osvete". Ako zanemarimo činjenicu da se nekontroliranom osvetom ne može smatrati nešto što u najgorem i najmasovnijem obliku traje od proljeća do pred kraj 1945. godine (a nešto smanjenim intenzitetom se nastavlja godinama nakon toga), ako zanemarimo i drugi podatak, onaj da je nakon "oslobođenja" na području Jugoslavije zasnovan sustav logora, a da je na prostoru današnjih Hrvatske i BiH tih logora bilo neusporedivo više nego ikada za vrijeme NDH, što također ne ide u prilog tezi o osvetničkoj "spontanosti" pokolja - ne možemo zanemariti pisane dokaze o sustavnosti jugo-zločina. Radi se o (nažalost rijetkim sačuvanim) dokumentima jugoslavenskih organa vlasti koji su promaknuli pozornosti "čistača", po taj režim kompromitirajućih podataka iz komunističkih arhiva.

U svojoj knjizi "Bleiburg – jugoslavenski poratni zločini nad Hrvatima", **Josip Jurčević** među brojnim dokumentima citira i komunistička izvješća o čišćenjima jugoslavenskih pismohrana ("iz razumljivih razloga", kako sami vele) od svih dokumenata koji su svjedočili o masovnim partizanskim ubojstvima. Ipak, kako su arhivi preopsežni, a ljudska pozornost - pa i pozornost revnih cenzora koji su pregledavali i od nepoćudnih sadržaja čistili kilometre arhivskog gradiva - vrlo nestalna, to je do nas, zahvaljujući previdima komunističkih "čistača" ipak došlo nekoliko nepobitnih dokaza sustavnosti poslijeratnog jugo-terora.

Neuklonjeni tragovi zločina: "brzjavni smrti" (Ranković).

Prvi je (u temeljito, ali iz prethodno opisanih razloga ne i potpuno) pročišćenom gradivu "hrvatske" OZNE otkrio, a zatim u navedenoj knjizi objavio prof. Jurčević. Radi se o "depeši" u kojoj šef savezne OZNE **Ranković** polovicom svibnja 1945., zagrebačkoj podružnici te zloglasne organizacije izražava nezadovoljstvo "sporim čišćenjem Grada od bandita", te zaključuje da ovdašnja podružnica Titove političke policije radi "...suprotno od naših naredjenja, jer smo rekli da radite brzo i energično i sve svršite u prvim danima." Banditima" naravno nisu smatrani oni koji su počinili zločine, nego svi koji su bili protiv "narodne" vlasti, tj. komunističke diktature, u skladu s čim su u službenim partijskim dokumentima fašistima redovito nazivani čak i HSS-ovci!

kolja nad Hrvatima u odnosu na međufrancuske poslijeratne obračune je u tome što su francuski kolaboranti stradali, jer su izdali svoju francusku domovinu, dok su, za razliku od njih, Hrvati kažnjeni, jer su, najčešće ne znajući istinu o zlodjelima počinjenim za NDH, pokušali stvoriti odnosno obraniti svoju hrvatsku domovinu.

Tako je usporedba s francuskim poraćem, umjesto da posluži u svrhu opravdanja jugoslavenskih poratnih zločina, u stvari postala još jedan u nizu argumenata koji silno optužuju titoiste. Oni su tezu o nekontroliranoj bleiburškoj osveti sada morali dokazati bez oslonca na "francuski argument".

Povratak argumentu osvete.

"Antifašisti" su dakle bili prisiljeni pribjeći starom argumentu koji ukratko glasi: "Zločini su počinjeni u žaru

Kako su navedene riječi došle od drugog čovjeka tadašnje Jugoslavije, kojeg je 1944., pred očekivani početak obračuna s "narodnim neprijateljima" na svemoćni položaj šefa jugoslavenske političke policije postavio osobno **Josip Broz Tito**, logično je zaključiti da potoci krvi koji su tekli nakon "oslobođenja" nisu bili tek stvar nagla temperamenta partizanskih "pravednika".

Suočeni s ovim dokumentom, domaći su jugoidi prvo odšutjeli Jurčevićevu knjigu, istodobno vjerojatno smišljajući način kako Rankovića i OZNU žrtvovati i prikazati ih kao od jugoslavenskog režima odmetnute sigurnosne strukture, koje su zločine počinile po vlastitu nahođenju.

Brzjavni smrtni-Kardelj.

Na užas Titovih obožavatelja, i ovakva je mogućnost opravdanja poratnih zločina neslavno propala. Naime, nedugo nakon objave Jurčevićeve knjige, u javnost je, ovaj put iz slovenskih arhiva, izašao još jedan brzjav gotovo identičan onom Rankovićevu. Navedeni dokument je prvi put javno prikazan na izložbi o komunističkim zločinima koja je pod nazivom "Prikriveno i od očiju skriveno" u proljeće 2005. održana u Celju. U toj poruci, u lipnju 1945., samo nešto više od mjesec dana nakon Rankovićeve depeše, **Edvard Kardelj** je iz Beograda svojim podređenima u Sloveniji poslao još izravnije upute o masovnim ubojstvima. Tekst brzjava preveden sa slovenskog glasi ovako:

Broj. 96/48.

Od Predsjedništva centralne vlade.
25.VI.1945. dospjelo u 11 sati.
K i d r i č u - osobno.

Najkasnije u roku od tri tjedna bit će raspušten sud nacionalne časti, vojni sudovi će suditi samo vojnim osobama, sve ostalo preuzet će redoviti sudovi. Proglašit će se nova amnestija. Znači nemate nikakvog razloga bito tako spori u čišćenju kao dosad.

K A R D E L J.

Izvornik se može vidjeti na web stranici: <http://www.safaric-safaric.si/2005-%20Celje%20Prikrito%20in%20ocem-%20zakritox.html>

Citiranim dokumentom Kardelj je upozorio **Kidriča** da, najvjerojatnije zbog vanjskopolitičkih okolnosti, ali i moguće uznemirenosti stanovništva stalnim ma-

sovnom likvidacijama, neograničeno masovno ubijanje ne će moći još dugo trajati. Dotada su, naime nove vlasti, najčešće bez ikakve pravne forme masovno likvidirale kako vojnike tako i civile. Oni "sretniji" među njima su imali "privilegiju" da ih nakon jednodimnutnih procesa, jednom, zajedničkom osudom, skupa s još nekoliko desetina civila i vojnika, u "trinaesti bataljun" presele brojni vojni prijekli sudovi.

Kako je zbog navedenih političkih razloga takva praksa postala nemoguća, jugokomunisti su uvidjeli da protivno svojim željama moraju bar malo ublažiti in-

u zborniku *Komunistička i partizanska represija i zločini u Hrvatskoj 1944-1946*. U njima se zahtijeva da se HSS-ovce i "popove" (za koje se ne navodi nikakav drugi dokaz krivnje, osim njihove političke pripadnosti odnosno vjernosti Crkvi) ne ubija prije negoli ih se za potrebe političkih obračuna "raskrinka" na narodnim sudovima. Presude ovih sudova su, svjedoče drugi dokumenti oznaške provenijencije objavljeni u istoj knjizi, vrlo često redigirali agenti OZNE, čime je zatvoren krug formalnopravnog zločina.

Čak i takvo predstojeće lagano uspora-

Dravograd 1945.

tenzitet smaknuća, a što je moguće većem broju likvidacija dati kakav takav pravni izgled. Tome su smjerale mjere spomenute u gornjem brzjavu kao npr. najavljeni razdvajanje civilnoga od vojnog sudstva, amnestija, te ukinuće prijekih Sudova za zaštitu nacionalne časti. No te su promjene (koje su proglašene na tek početkom kolovoza 1945., a stupile na snagu još kasnije) bile više kozmetičke naravi, pa su redoviti sudovi koji su preuzeli suđenja civilima - jednako kao dotada oni vojni - nepogrešivom točnošću nastavili likvidirati neprijatelje revolucije. Jedina razlika je bila u tome što je čitav proces bio donekle usporen iznuđenim proširenjem (na širi krug okrivljenika) sirovih pravnih procedura revolucionarnog sudstva.

A u kojoj je mjeri to sudstvo uistinu bilo ne samo sirovo nego i surovo, svjedoče upute nižim sekcijama OZNE objavljene

vanje zahuktaloga komunističkog ubilačkog stroja, izazvano proširenjem revolucionarnog sudovanja na širi krug ljudi, za razliku od od dotadašnje prakse u kojoj je sudstvo korišteno uglavnom za suđenja na kojima je KPJ mogla politički profitirati, zabrinulo je Kardelja koji se pobojao da bi sporije uklanjanje političkih protivnika moglo ugroziti krhke temelje nastajuće komunističke diktature. Stoga je marljivim vojnicima revolucije (prototip kojih je **Simo Dubajić**) naložio da zasuču rukave i prije stupanja na snagu novih mjera prebace dotada već impozantni "radni učinak" Titovih odreda smrti.

Nakon ovih, brutalnom revolucionarnom logikom vođenih uputa koje su došle od čovjeka koji je uz Tita, **Đilasa** i Rankovića činio samu srž jugoslavenske partijske nomenklature, svima je, pa i najzagrivenijim ljubiteljima titoizma postalo jasno, da poratni zločini nisu bili stvar odstu-

Zarobljenička kolona kod Celja

panja od norma novog društva, nego naprotiv posljedica provedbe tih normi. Komunistička riba zasmrđjela je od glave.

Obračun s mrtvima br. 1: preoravanje vojničkih grobalja.

Sve dosad napisano nažalost ne predstavlja kraj popisa sustavnih poratnih zločina. Kako je već rečeno, komunisti su kao beskrupulozni i programatski nasilnici svoju revolucionarnu borbu vodili i nakon što bi likvidirali protivnika. Pri tome ne mislim samo na prikrivanje svojih zločina ili ocnjivanje žrtava.

Možda najmorbidniji način na koji su iskazivali svoju neograničenu mržnju (svojedobno su je, povodeći se za **Staljinom**, nazivali plemenitom) prema svemu što se nalazilo izvan njihova ideološkog svjetonazora, sastojao se u sustavnom uništavanju grobalja svojih protivnika. Zbornik *Partizanska i komunistička represija 1944-1946* donosi i prijepis sljedećeg dokumenta koji je potpisao prvi poratni ministar unutarnjih poslova federalne Hrvatske **Vicko Krstulović**:

"FEDERALNA DRŽAVA HRVATSKA
Ministarstvo unutrašnjih poslova
Odjel opće uprave, Broj: 2.811/45
Zagreb, dne 6. Srpnja 1945.

Predmet: Uklanjanje vojničkih grobalja okupatora-

1. Okružnim N.O.-ima Savski kotar Hrvatsko Primorje, Kordun, Lika, Banija, Zagreb, Varaždin, Bjelovar, Moslavina

3./Privremenom Gradskom N.O.-u Zagreb

Fašistički je okupator platio brojnim žrtvama svoj pokušaj da istrijebi naše narode. Danak koji je on morao da dade u krvi, bio je ogroman iz razloga, što je okupator iskorištavao svaku priliku, da protiv

naših naroda razjaruje i onako pobješnjele svoje bande. Tako je okupator skupljao svoje poginule, prenosio ih na naročito uređena groblja, gdje ih je sahranjivao uz posebnu paradu i uz učešće domaćih izdajnika. Uslijed toga ostala su iza kako je okupator protjeran iz naše zemlje, mnoga prostrana, izazovno smještena i brižljivo očuvana groblja okupatora, dok su kosti naših boraca kojekuda rasijana, većina bez ikakvog vanjskog znaka. Treba izbrišati svaki trag zloduha fašističke vladavine. Tako je potrebno i da se sravne sa zemljom svi vanjski znakovi, po kojima bi se razabralo mjesto, gdje su se dizala takva groblja..."

U daljnjem tekstu ove okružnice se doduše navodi da akciju uništenja treba ograničiti "samo na grobove ustaša a grobove domobrana izuzeti", no u praksi su preorana i sva domobranska groblja. Uz to, sva razorena vječna počivališta su nadzirana da se netko od rodbine tamo pokopanih - na mjestu gdje je po sjećanju otprilike znao da se nalaze zemni ostatci njegova oca, brata, supruga - ne bi usudio zapaliti svijeću. Na mjestima gdje se nekad odavala počast mrtvima, nastale su tužne pustopoljine.

Obračun s mrtvima br. 2: prikrivanje tragova masovnih ubojstava iz poraća.

Da bi prikrili tragove poratnih zločina, komunisti su minama urušili ulaze u jame gdje su se nalazili posmrtni ostatci žrtava, a to je organizirano uništavanje koje je trajalo godinama nakon rata, bilo koordinirano izravno iz Beograda. Na grobištima koja su se nalazila u rubnim dijelovima naselja ili blizu naseljenih područja komunisti su podignuli "gospodarske" objekte (npr. "Pepeljarka", zloglasni "ra-

sadnik" na zagrebačkom Tuškancu), negdje su preko posmrtnih ostataka izgradili prometnice, tvornice (Maribor) ili vojarne JNA, a negdje su grobišta prekrili smetištima. Možda najperverziji slučaj zabilježen je u Lici, gdje je na mjestu masovne grobnice Gospićana koji u proljeće 1945. nisu bježali pred partizanima, a svejedno su ubijeni, nakon "oslobođenja" tog grada bio podignut javni zahod. Najznakovitiji je ipak primjer Macelja gdje je na mjestu najvećega masovnog grobišta

bleiburških žrtava **na području Hrvatske**, svojedobno bilo proglašeno Titovo lovište, čime je taj prostor na vrlo jednostavan način zaštićen od opasnog interesa znatiželjnika. Lakoća i bezobzirnost, a u slučaju Macelja i bezbrižna elegancija poteza kojima su komunisti podmeli pod tepih sve prethodno navedene zločine ukazuju samo na jedno: da u počinjenim nedjelima oni nisu vidjeli ništa loše. Iste nazore i istu bezobzirnost prema žrtvama poraća jugoidi i njihov ideološki podmladak pokazuju i dan danas.

Obrana zločina br. 3: na Bleiburgu su ubijali i druge, ne samo Hrvate.

Kako su se sve prethodne strategije obrane zločina pokazale nedovoljnima, udbaški je stroj, na tragu stare teze o pobratimstvu narodnih neprijatelja (ustaša i četnika) izbacio tezu o poratnim stradanjima drugih naroda i njihovih postrojba, posebice četnika. Ovime se htjelo odvratiti ljude od poštovanja bleiburških žrtava, jer među tamo pogubljenima su eto i četnici. Iako to baš i nije sasvim točno, jer komunistička historiografija četnicima naziva i (u Sloveniji također pogubljene) crnogorske separatiste, postavlja se nekoliko pitanja. Prije svega zar zločin nad, u odnosu na veličinu hrvatskog zbjega, relativno malobrojnim pripadnicima drugih naroda nije također zločin? I zar ta činjenica išta mijenja na stvari?

Na posljednje pitanje jugoidi sugeriraju potvrđan odgovor, jer u njihovoj perverznoj optici ubojstva svih "naroda i narodnosti", koji su se našli s druge strane, govore o malo surovoj, ali nacionalno uravnoteženoj raspodjeli smrti, što bi trebalo navesti na zaključak kako Ju-

goslavija nije bila ništa manje neprijateljski raspoložena prema Srbima ili Slovincima, nego prema Hrvatima. Zaključak je da su poratna ubojstva u nacionalnom smislu bila "pravedno raspoređena".

Činjenice ipak govore, da je većina ubijenih bila hrvatske narodnosti (ili su kao bosanski muslimani, ubijani zbog veze s NDH), što nameće pitanje zašto je bilo tako?

Očito, stvari su krenule takvim tijekom, jer je najveći organizirani otpor obnovi Jugoslavije bio u Hrvatskoj, što se vidjelo i u činjenici nastanka NDH i njezina početnog oduševljenog prijama kod većine Hrvata.

Nasuprot tome, ni Slovenci ni Srbi nisu imali ništa protiv obnove Jugoslavije. Srbi jer su tom državom, pa makar i u komunističkoj izvedbi, čuvali svoje nacionalno jedinstvo, Slovenci jer su u tadašnjim okolnostima izloženosti prije svega njemačkoj opasnosti bili preslabi da bi mogli i pomisliti na neki drugi položaj osim onoga u Jugoslaviji. Kad se tomu doda, da su Slovenci kao narod jasno (teritorijalno i kulturno-jezično) razgraničeni od svih svojih susjeda, to im ni centralistička Jugoslavija nije predstavljala nikakvu opasnost, pa joj se nisu imali razloga suprotstavljati. Stoga su likvidacije Srba i Slovenaca imale isključivo karakter klasnog i političkog, ne i nacionalnog obračuna.

U Hrvatskoj je uz ove dvije dimenzije postojala i treća, nacionalna dimenzija pokolja. To naravno ne znači da su ljudi ubijani zbog svoje hrvatske krvi, nego zbog činjenice da su se Hrvati u neposredno prethodećem razdoblju većinom jasno deklarirali kao antijugoslaveni, te da ih je za potrebe obnove te države trebalo dodatno "urazumiti". To kod likvidacija drugdje u Jugoslaviji nije bio slučaj i zbog toga su one malobrojnije, zbog čega se ne može održati niti neljudski i nakaradni argument o nacionalnoj ravnopravnosti pobijenih.

Zločinci zagovaraju pravdu ili apsurdni etike revolucije.

Unatoč jednostavnoj brutalnosti poziva na ubojstva, vidljivo u Kardeljevu ili u Rankovićevu brzozjavu, unatoč morbidnosti uništenja grobalja poraženih o kojoj svjedoči dokument s potpisom Vicka Krstulovića, teško je očekivati da će ljubitelji Jugoslavije ma i za pedelj odstupiti od svojih uvjerenja. Dotični su se tijekom

45 godina svoje vladavine jednostavno naviknuli biti u pravu, pa je od njih očito nemoguće očekivati da i onim stavovima koji se razlikuju od njihovih, priznaju makar pravo na postojanje. Umjesto da u miru svojih staračkih dana preispitaju političke dogme po kojima su djelovali u mladosti, naši su partizani i simpatizeri njihovih političkih ideja naprotiv vrlo glasni i agresivni. Izigravajući savjest i moralne veličine društva, uporno ponavljaju da "moramo pomesti ispred svojih vrata i raščistiti sve tamne mrlje Domovinskog rata".

Iz ovoga karikaturnog poziva na "suočavanje s vlastitim zločinima" netko bi neupućen mogao zaključiti da su se ovdašnji ex-komunisti cjelokupnim svojim političkim angažmanom tijekom 45 godina Jugoslavije borili za samostalnu Hrvatsku, pa sada s pravom pozivaju na rasvjetljavanje tragova zločina počinjenih u ime te ideje. No kako je političko poslanje titoista bilo boriti se protiv Hrvatske, to bi onda logično bilo da, kad već govore u prvom licu množine, zaista i "počiste ispred vlastitih vrata", tj. da počnu rasvjetljivati razloge koji su proizveli brda leševa onih koji su nakon završetka Drugog svjetskog rata umoreni u ime Jugoslavije.

No cinično - pragmatični stari boljševici izgleda smatraju da su sva "čišćenja pred svojim vratima" (ljudi, većine tragova i dokumenata) koja su trebali izvršiti, oni - po uputama Tita, Kardelja, Rankovića i sličnih - već napravili do 1990. U tom

se poslu, doduše, nisu vodili moralnim načelima (na poštivanje kojih pozivaju hrvatske domoljube), nego moralu potpuno suprotnim motivom prikrivanja zločina. Ali normalno je, rekli bi subnorovci, da revolucije u svom pravedničkom hodu "jedu i svoju djecu", a kamoli ne će "one druge". Drugim riječima, ubojstva zbog kojih se s moralne strane kritizira suparničke političke pokrete, komunistima su dopuštena u ime "višeg revolucionarnog cilja".

U svjetlu takve uvjerenosti u opravdanost vlastite povijesne misije, bleiburške gomile leševa našim vrlim "antifašistima" vjerojatno dođu kao neka vrsta potvrde učinkovitosti njihova, ako smijemo primijetiti, grotesknog poimanja "humanizma". Opravdati ubojstva počinjena u ime jugoslavenstva, ili komunističke ideje koja ne samo da sebe smatra humanističkom, nego je uvjerena da izvan nje humanizam uopće ne postoji, ovomu je iščašenom mentalnom sklopu i dan danas sasvim normalno, čak pohvalno. Zločinom se naprotiv smatralo ako tko god nije bio spreman ubiti kakvoga slijepog putnika (kulaka, popa, reacionara), koji je stršao iz jugoslavenstva kompozicije vlaka "dijalječkičkim" materijalizmom ukroćene povijesne nužnosti. I nikakav moral, ni nakon što je proteklo više od šezdeset godina bleiburških ubojstava ne može promijeniti ovu zločinačku jednadžbu. Jer, da parafraziram našu "radničku avangardu" moral izvan revolucije ni ne postoji...•

Auto-cesta Ljubljana-Maribor u Teznu presijeca masovnu grobnicu u protutenkovskom rovu (snimio: I. Kozlica)

BLAGOSLOV NOVE CRKVE I KOMEMORACIJA U MACLJU

U nedjelju, 3. lipnja, u Maclju se okupilo više tisuća hodočasnika iz svih hrvatskih krajeva na svečanosti blagoslova novoizgrađene crkve Muke Isusove, sagrađene uz grobnicu u kojoj su pokopani zemni ostatci 1163 žrtve zločina počinjenog u svibnju i lipnju 1945. godine.

Ostatci žrtava ekshumirani su iz 23 groba na lokacijama Lepa Bukva, Ilovac i Pilana tijekom ljeta 1992. Zasluga za pronalaženje prikrivenih grobova i provedenu ekshumaciju pripada prvenstveno pokojnom tajniku naše udruge, **Branku Vidačeku**, kao i članovima ugasle Komisije za utvrđivanje žrtava rata i poraća.

Svečana komemoracija u Maclju

Da su zemni ostatci žrtava dostojno pokopani u zajedničkoj grobnici na Maclju, zasluga je prvenstveno gospodina **Stjepana Brajdića**, našeg člana i ujedno

predsjednika novoosnovane udruge Macelj 1945.

Spomen-crkva Muke Isusove sagrađena u neposrednoj blizini zajedničke grobnice maceljskih žrtava djelo je **fra Drage Brgleza** župnika iz Đurmanca, koji je iznimnom požrtvovnošću i predanošću ostvario taj monumentalni projekt u čast i slavu svim žrtvama Križnih puteva. Varaždinski biskup **msgr. Josip Mrzljak** blagoslovio je spomen-crkvu Muke Isusove i uz sudioništvo brojnih svećenika predvodio svetu misu za sve maceljske žrtve i žrtve Križnog puta. Na kraju misnog slavlja, a u ime svih udruga nazočnima se obratio predsjednik HDPZ-a **Alfred Obranić**. (A. O.)

KONFERENCIJA ZA TISAK 28. SVIBNJA 2007.

U Pastoralnom centru sv. Jurja u Đurmancu održana je 28. svibnja 2007. tiskovna konferencija povodom dovršetka spomen-crkve Muke Isusove u Maclju, izgrađene u spomen na žrtve komunističkih zločina, koji su ovdje počinjeni u svibnju i lipnju 1945. Konferenciju je sazvala novoosnovana Udruga Macelj 1945., kojoj je svrha njegovanje uspomene na maceljske žrtve komunističkih zločina.

Na konferenciji je govorio predsjednik udruge **Stjepan Brajdić**, koji je kao mladi domobranski časnik preživio Bleiburg i Križni put, bio nevin osuđen na smrt strijeljanjem, a zatim pomilovan na 20 godina teške robije i odslužio deset godina po svim najzloglasnijim jugoslavenskim logorima. Istaknuo je kako je svrha i cilj Udruge Macelj 1945. nastaviti traganje za

Piše:

Damir BOROVIČAK

neotkrivenim jamama, vidno i trajno ih označiti i ucrtati u karte. Zatim, za područje stradavanja u Maclju izboriti zaštitu u obliku stvaranja spomen-područja, kako bi se spriječile promjene vlasništva i osobito uništavanje. Također je svrha udruge slikom, slovom i riječju širiti istinu o strašnom pokolju s ciljem da se takovo zlo nikada više ne ponovi, te utvrditi imena zločinaca zbog moralne osude. Stjepan Brajdić govorio je i o uništavanju vojnih grobova hrvatskih vojnika iz vremena Nezavisne Države Hrvatske, te o nepošti-

vanju ostataka stradalih osoba iz tog vremena.

Na konferenciji je uslijedio opsežan video-prikaz događanja od 1991., kad je prvi put na položaju Lepa Bukva kardinal **Kuharić** služio svetu misu. Tu su kasnije ekshumirani ostatci 21 svećenika i bogoslova. Državna komisija je započela 1992. prve ekshumacije, a iskapanja je iste godine prekinula iz nepoznatih razloga. Pronađeni su zemni ostaci 1163 stradalih, koji su potom 12 godina ležali na tavanu patologije Medicinskog fakulteta u Zagrebu. Naposljetku su zalaganjem Stjepana Brajdića i mjesnog župnika **fra Drage Brgleza** zemni ostatci vraćeni u Macelj i dostojanstveno pokopani 22. listopada 2005. u tada dovršenu grobnicu. Obred

Nakon završetka II. svjetskog rata, u svibnju i lipnju 1945. partizani su u Maceljskim šumama pobili tisuće zarobljenih hrvatskih vojnika i čuvara. Ovom su dolinom prolazili svoj Križni put od Bleiburga, nadajući se povratku svojim domovima.

Dana 22.10.2005. u ovoj su grobnici pokopani zemni ostatci 1163 žrtve ekshumirane u ljetu 1992. godine iz 23 zajedničke jame na položaju Ilovac i Lepa Bukva. Više od stotinu jama još nije otvoreno. Nastavljamo tražiti naše mučenike!

pokopa i sv. misu vodio je tada kardinal **Josip Bozanić**.

Računa se da je na području Macelja nakon Drugog svjetskog rata stradalo oko 12 tisuća osoba. Macelj je tako najveće stratište i grobište u Hrvatskoj. Istodobno je započela izgradnja spomen-crkve Muke Isusove, koja je upravo dovršena, a koju će u nedjelju na posebnom misnom slavlju blagosloviti varaždinski biskup **Josip Mrzljak**.

Od oko 150 pozvanih uredništava i novinara, odazvalo se desetak izvjestitelja koji su po završenoj konferenciji zajedno s domaćinima posjetili spomen-područje i novoizgrađenu crkvu. Župa Đurmanec i Udruga Macelj 1945. pozvali su sve hodočasnike da u nedjelju 3. lipnja u 17 sati nazoče sv. misi i blagoslovu crkve Muke Isusove u Macelju na spomen 62. obljetnice stradanja hrvatskog naroda na Križnim putevima. •

Crkva u Frukima na maceljskom području

DESETLJEĆIMA PREŠUĆIVANE ŽRTVE (PROPOVIJED VARAŽDINSKOG BISKUPA JOSIPA MRZLJAKA NA MACELJSKOJ KOMEMORACIJI 3. LIPNJA 2007.)

Braćo i sestre!

Svaka crkva ili kapela ima svoje ime po kojem ju prepoznajemo. Ova spomen crkva koju smo danas blagoslovili, dobila je ime "Muke Isusove". To je jedan dio života Gospodina našega Isusa Krista. U njoj će se u prvom redu slaviti Euharistija:

spomen Isusove muke, smrti i uskrsnuća. U njoj će se slušati riječ Božja, u njoj će se moliti. To činimo i danas.

Čuli smo riječ Božju na blagdan Presvetog Trojstva koji danas slavimo. Isus govori učenicima: "Još vam mnogo imam kazati, ali sada ne možete nositi.

Kada dođe Duh istine, upućivat će vas u svu istinu". Na ovom mjestu kršćani će neprestano zazivati Duha istine i moliti ga da ih uputi u istinu. U istinu o Bogu i čovjeku, jer što smo bliže Bogu, bliže smo čovjeku. Što smo bliže Bogu, više možemo prihvaćati čovjeka, svakog čovjeka, pa i onoga koji nam nanosi zlo. U svakom čovjeku prepoznavat ćemo brata, kao što je i Isus Krist prepoznavao i u onima koji su ga nepravедno osudili i na križ raspeli. Današnji blagdan Trojedinog Boga vodi nas na izvor ljubavi koja je temelj kršćanskog života. Sveti Pavao nam govori kako je "ljubav Božja razlivena u srcima našim po Duhu Svetom koji nam je dan". I danas na ovom mjestu želimo razmišljati i govoriti upravo iz ljubavi koja nam je darovana. Više nego igdje potrebna nam je ovdje ljubav, potrebna nam je vjera, jer po vjeri imamo pristup Bogu, pristup u njegovu milost u kojoj stojimo i njome se dičimo. "I ne samo to! Mi se dičimo i u nevoljama jer znamo: nevolja rađa postojanošću, postojanost prokušanošću, prokušanoš nadom. Nada pak ne postiđuje", govori nam sveti Pavao.

Ova crkva sama po sebi je jedno svjedočenje i jedan govor. Ovdje stojimo iznad zemnih ostataka 1163 osobe koje su

Misu je predvodio biskup mons. J. Mrzljak

Spomen nedužnim žrtvama

izvađene iz 23 jame, ali mnoge su još neotkrivene u ovim okolnim šumama. To su desetljećima prešućivane žrtve i njihova posljednja ovozemaljska počivališta. I danas su, na žalost, prešućivani.

Da ne bismo izgovarali samo brojke, evo barem nekih imena prema popisu iz kronike franjevačkog samostana u Krapini. Ti svećenici i bogoslovi nakratko su se iz križnog puta sklonili u samostan i župnu kuću, ali su odvedeni i pobijeni ovdje u šumi. To su (*koji su se sklonili u samostan*):

Provincija Bosne Srebrene:

o. Ante Katavić, župnik, r. 1902.
o. Karlo Grabovičkić, vikar, r. 1912.
o. Ivan Ivanović, kapelan, r. 1916.
fra Vitimir Mišić, bogoslov, r. 1921.
fra Domagoj Čubela, bogoslov, r. 1924.
fra Alfons Katavić, maturant, r. 1924.
fra Paškal Vidović, brat laik

Hercegovačka provincija:

fra Metod Puljić, župnik, r. 1912.
o. Darinko Mikulić, mladomisnik, r. 1919.
fra Julijan Petrović, bogoslov, r. 1923.

Koji su se sklonili u župni dvor:

Vrhbosanska nadbiskupija

Jozo Perčinlić, kateheta, r. 1909.
Marijan Ivandić, župnik, r. 1902.
Miroslav Radoš, župnik, r. 1910.
Nikola Duvančić, bogoslov, r. 1923.
Dragutin Turalija, bogoslov, r. 1923.

Đakovačka biskupija

Dr. Josip Gunčević, ravnatelj gimnazije u Brodu i kateheta, r. 1895.
Vjekoslav Terzić, župnik, r. 1906.
Dragan Čapo, bogoslov, r. 1917.

Krčka biskupija

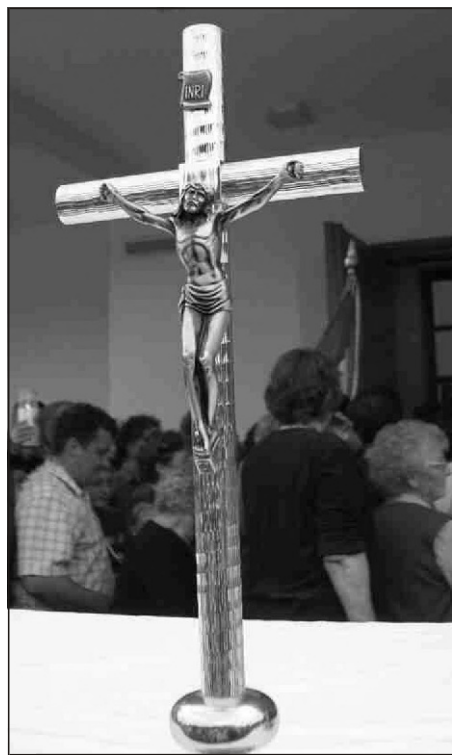
Nikola Ilijić, svećenik, r. 1913.

Zagrebačka nadbiskupija

Stjepan Štromar, svećenik i kapelan u Mariji Bistrici, r. 1915.

Branko Kukulja, bogoslov iz Marije Bistrice, r. 1921.

To su samo neki od velikog mnoštva koje opisuje lord **Nicolas Bethell** u knjizi "Posljednja tajna" (The Last Secret) u kojoj opisuje izručenje Kozaka i drugih ruskih izbjeglica Staljinu te se marginalno dodiruje sudbine hrvatske vojske: "Najuzasnjiji primjer bleiburške tragedije bili su marševi smrti koje je organizirala 7. bri-

gada 17. partizanske udarne divizije, kroz gradove, sela i naselja Slovenije, Hrvatske i Srbije. Desetci tisuća Hrvata bili su grupirani u nekoliko kolona, ruku vezanih žicom na tipično ruski način. Onda su izgledniji, žedni, iscrpljeni, izobličeni, izmučeni i na rubu snaga bili prisiljeni trčati velike daljine pokraj svojih "osloboditelja" koji su jahali na konjima ili se vozili u kolima. Oni koji nisu mogli izdržati takav "trčeći marš" bili su zaklani, izudarani do smrti ili ustrijeljeni, zatim ostavljeni na rubu ceste ili bačeni u jarke. Vrlo je malo Hrvata stiglo do posljednjegredišta ovog marša".

Riječ je o zarobljenim vojnicima, ali i o mnoštvu civila koji su u strahu bježali. No, kada bi bili i samo zarobljeni vojnici, imali bi neka prava prema "Ženevskoj konvenciji za zaštitu žrtava rata". Ne ću navoditi članke koji govore o zaštiti njihovih života nego, budući da se nalazimo na njihovim grobovima, evo što navedena Konvencija govori o smrti, pokopu i obilježavanju grobova, jer to se još uvijek može učiniti:

"Vlasti koje drže ratne zarobljenike brinu se o tome da ratni zarobljenici koji umru u zarobljeništvu budu dostojno pokopani, po mogućnosti u skladu s obredima vjeroispovijesti kojoj su pripadali i da njihovi grobovi budu poštovani, uredno održavani i tako označeni da se uvijek mogu pronaći. Kad je god to moguće, umrli ratni zarobljenici koji su pripadnici iste sile pokapaju se na istom mjestu.

Umrli ratni zarobljenici pokapaju se pojedinačno, osim u slučaju više sile koji bi nalagao upotrebu zajedničke grobnice. Leševi se mogu spaljivati samo ako to nalažu higijenski razlozi, ili zbog vjeroispovijesti pokojnika, ili ako je on sam izrazio takvu želju. U slučaju spaljivanja, u smrtovnicu se o tome unosi napomena, uz navođenje razloga zbog kojih je leš spaljen. Da bi se grobovi uvijek mogli pronaći, služba za grobove, koju ustanovljava sila koja drži ratne zarobljenike, mora registrirati sve podatke koji se odnose na pogrebe i na grobove. Popisi grobova i podaci koji se odnose na ratne zarobljenike koji su pokopani na grobljima ili na drugom mjestu dostavljaju se sili čiji su pripadnici bili ti ratni zarobljenici. Sila koja kontrolira to područje mora se brinuti o tim grobovima i zabilježiti svaki kasniji prijenos leševa. Ove se odredbe primjenjuju i na pepeo umrlih koji čuva služba za grobove, dok je zemlja podrijetla ne

upozna s konačnim mjerama koje glede toga želi poduzeti.

Svaka smrt ili teško ranjavanje ratnog zarobljenika koje je prouzročio ili za koje postoji sumnja da ih je prouzročio neki stražar, drugi ratni zarobljenik ili bilo koja druga osoba, kao i svaki smrtni slučaj kojega je uzrok nepoznat, bit će odmah predmet službene istrage od strane sile koja drži ratne zarobljenike.

O tom se slučaju odmah obavještava sila zaštitnica. Prikupit će se izvještaji svjedoka, osobito izvještaji ratnih zarobljenika; izvještaji s tim izjavama dostavljaju se spomenutoj sili.

Ako istraga utvrdi krivnju jedne ili više osoba, sila koja drži ratne zarobljenike poduzet će sve mjere za sudski progon odgovorne ili odgovornih osoba".

Ovdje smo učinili barem nešto od navedenog. Na nama u Crkvi nije da istražujemo, premda bismo žarko željeli znati istinu, željeli bismo znati barem za grobove naših dragih pokojnika. To je ta naša muka koja nas povezuje s Isusovom mukom. Stoga će i ova crkva biti neprestani podsjetnik na tu muku koju su mnogi podni-

jeli umirući ovdje od ruke zločinaca kojima i mi, poput Krista, opraštamo, ali zaboraviti nikako ne možemo. Jer kako bismo mogli zaboraviti roditelje, braću, sestre, sinove, kćeri?! Kako bi još uvijek živi svjedoci i sami sudionici "križnog puta" mogli zaboraviti svoje prijatelje i suputnike koje su gledali u zadnjim trenucima njihovog života?! Kako bi mogli zaboraviti i svoje mučitelje?!

Sveta misa neprestano je obnavljanje Isusove muke, smrti i uskrsnuća. Unesimo u današnju misu sve naše muke prošlosti, ali ne manje muke i sadašnjosti, unesimo sve znane i neznane pobijene i umrle i učvrstimo svoju vjeru u njihovo i naše uskrsnuće! •

Župnik D. Brglez i S. Brajdić u Frukimu 28. svibnja 2007.

GOVOR PREDSJEDNIKA HDPZ NA MACELJSKOJ KOMEMORACIJI

Predsjednik HDPZ, A. Obranić

Danas smo se okupili na ovome svetom mjestu, da bismo odali počast nevinim žrtvama pobijenima u ovoj pitomoj dolini prije 62 godine. U najljepšem razdoblju godine, kada se proljeće pretače u ljeto, kada je priroda u punoj bujnosti, kad se osjeća radost svih živih bića, hrvatski narod je na ovim prostorima doživio najveće stradanje u svojoj povijesti. U tom svibnju, lipnju i srpnju 1945. godine specijalne partizanske jedinice KNOJ-a i OZN-e ostavili su iza sebe stotine masovnih grobnica na prostoru Slovenije, Hrvatske i Bosne i Hercegovine, pobijeno je nekoliko generacija hrvatskih mladića i muškaraca, a nerijetko su žrtve bile žene i djeca.

Prašnjavom cestom u ovoj dolini prije 62 godine vraćali su se vojnici i civili u kolonama tzv. Križnih puteva iz Slovenije, misleći da nakon svih patnji idu svojim kućama. No, skoro svima bila je to posljednja životna postaja. Već spomenute partizanske jedinice spremne za

Predsjednik HDPZ-a A. Obranić s političkim uznicima nakon svečanosti

brzu likvidaciju odvodili su ih u ove šume i bez milosti poubijale.

U praskozorja tih ljetnih dana idilu i tišinu Maceljskih šuma parali su rafali komunističkih zlotvora i zapomagane, jauci i molitve bespomoćnih žrtava. O nemilosrdnoj okrutnosti zločinaca govori zapisnik jedne od otvorenih grobnica, gdje niti jedna od iskopanih lubanja nije imala zube umnjake, što će reći, da su sve žrtve u toj grobnici bili malodobnici.

Prije petnaest godina otvoreno je nekoliko grobnica iz kojih su ekshumirani posmrtni ostaci 1.163 žrtve, koji su prije dvije godine pokopani u zajedničku grobnicu ispod ovoga križa. Po broju žrtava koji su pokopani toga dana, bio je to najveći ukop u hrvatskoj povijesti – vjerujem i europskoj povijesti.

Skupina hrvatskih političkih uznika u Frukima

Križ na grobištu

Ono što je partizanska vlast činila s hrvatskim vojnicima i civilima nakon završetka Drugoga svjetskog rata ima razmjere genocida, a ovdje je počinjen samo jedan od tih strašnih zločina. Kako za sve, tako i za ovaj zločin ovdje, nitko do sada nije odgovarao, nitko nije optužen, nitko nije osuđen. Zašto?

Pitamo se, kako to da bilo koji državni odvjetnik u proteklih petnaest godina nije pokrenuo kazneni postupak, kada je u novinama mogao pročitati, da je iskopano preko tisuću kostura, ili nakon ukopa 22. listopada 2005. godine, kad je 1.163 zemnih ostataka žrtava pohranjeno u ovu grobnicu. A zna se, da je državno odvjetništvo temeljem zakona dužno reagirati na svako saznanje, ako se sumnja, da

je eventualno učinjeno kazneno djelo. Kako nitko nije reagirao, nameće se zaključak, da im je događaj poznat i da ne smatraju da se radi o kaznenom djelu, a nekmoli zločinu.

U proteklih sedamnaest godina, kako smijemo o tom strašnom zločinu govoriti i pisati bilo nam je jasno, da tako radikalni i sveobuhvatni zločin nisu mogli provesti pojedinci na svoju ruku, već samo po nalogu – inače bezpogovornog zapovjednika - tzv. vrhovnog komandanta partizanske vojske i komunističke partije, dok su razni **Hršaki i Dubajići** bili tek gorljivi izvršitelji. Ono što je **Staljin** učinio Poljacima, Tatarima, Čečenima, Kozacima, no iznad svega Rusima, to je **Josip Broz** učinio Hrvatima. No ima jedna razlika, ime Josifa Visarionoviča ne nose ulice i trgovi ruskih gradova, dok najljepši trg našega

KUD Krapina pred crkvom nasuprot grobišta

glavnog grada još uvijek ima naziv Trg maršala Tita – i to je naša sramota.

Na spomen bilo kojeg zločina kojeg su učinili partizani histerično i veoma uzrujano reagira skupina koja se do 1990. u Jugoslaviji nazivala SUBNOR, a u samostalnoj Hrvatskoj nastupaju kao Savez antifašističkih boraca, SAB. Reagiraju nervozno, kao da u svojim redovima skrivaju počinitelje zločina. Iako je moderna Europa osudila oba totalitarna zločinačka sustava 20. stoljeća – nacizam i komunizam – naši antifašisti odbacuju uspoređivanje nacističkog i komunističkog režima, jer je komunizam kao ideologija i poredak imao navodno dobre namjere za razliku od nacizma.

Postavlja se pitanje, treba li dva totalitarna režima prosuđivati na temelju namjera ili «prema rezultatima rada». Naime, komunizam je poslao u smrt dvostruko više ljudi od nacizma. Činiti loše u ime dobra nije bolje no činiti loše u ime zla. Komunizam i nacizam zaveli su mase svojim idealima, čije ostvarenje je podrazumijevalo likvidaciju jednog dijela čovječanstva po dva različita kriterija – jedni u ime rase, drugi u ime klase. Komunizam je bio utemeljen na poruci vjekovnog ljudskog sna o pravdi, jednakosti i slobodi. Na tom plemenitom temelju izvršena je povijesna prijevara velikog dijela čovječanstva i zločin, koji je za posljedice uz logore, glad i patnju os-

tavio oko 100 milijuna ubijenih ljudi. Za razliku od nacizma koji je svoj zločinački projekt ostvario u ratu i većinom nad drugim narodima, komunizam je svoj zločin ostvario u miru i prvenstveno nad vlastitim narodom. Baš radi toga, što je promicao opće ljudske vrijednosti, a u provedbi činio sasvim nešto drugo, komunizam je perverziji i možda više patološki od svog pobratima nacizma – što je na koncu potvrdio i brojem žrtava.

Mi s pravom postavljamo pitanje odgovornosti za sva stratišta hrvatskog naroda:

Bleiburg, Maribor, Kočevski Rog, Crngrob, Hrastnik, Macelj, Dravska šuma, Lug, Slatinski Drenovac, Ruševo, Crni potok i stotine drugih mjesta, gdje su nakon završetka II. svjetskog rata pobijeni hrvatski vojnici i civili. Pozivajući se na Rezoluciju osude komunizma i njegovih zločina donesene u Parlamentarnoj skupštini Vijeća Europe, od institucija države Hrvatske s pravom očekujemo postupak utvrđivanja odgovornosti.

Naša je zadaća istražiti sve zločine, dostojno obilježiti i održavati mjesta stradanja. To je najmanje što možemo učiniti prema svim nevinim žrtvama, imajući na umu, da žrtve komunizma ne poništavaju žrtve nacizma, kao što ni žrtve nacizma ne mogu izbrisati žrtve komunizma – žrtve se ne poništavaju.

Zločine jednog režima ne opravdavaju zločini drugog režima, gospodine Predsjedniče.

Na prigovore da se okrenemo budućnosti i prestanemo se baviti prošlošću odgovaram: Da, tek onda, kada utvrdimo povijesnu istinu, kako bi se za sva vremena izbjegle manipulacije, izvor zla, pa čak i novi ratovi. Prošlost mora završiti, ali ne da bi pala u zaborav, nego da bi našla mjesto u povijesti, a nevine žrtve svoj mir poput ovih 1.163 pokopanih ovdje ispod križa i prikrivenim grobovima Maceljskih šuma. (Macelj, 3. lipnja 2007.) •

Spomen-crkva pored auto-ceste

MACELJ

Dok svijet se ruga
 krvlju stečenoj
 slobodi -
 izdrta cesta
 nas vodi
 do
 šuma
 gdje leže
 tisuće
 Svetaca
 Junaka.
 Hum - do huma
 Nebo je vedro

na brijegu
 crkva bijela
 a mnoga još tijela
 bezimena
 Naša
 trpljenja
 i
 naša
 htijenja
 se guše
 a naše
 vrednote
 se ruše -

Kuda nas
 slijepci vode?
 Osluškujući
 tuđe
 riječi.
 Istina
 prava
 bode
 al' njome se
 rana
 ne liječi.

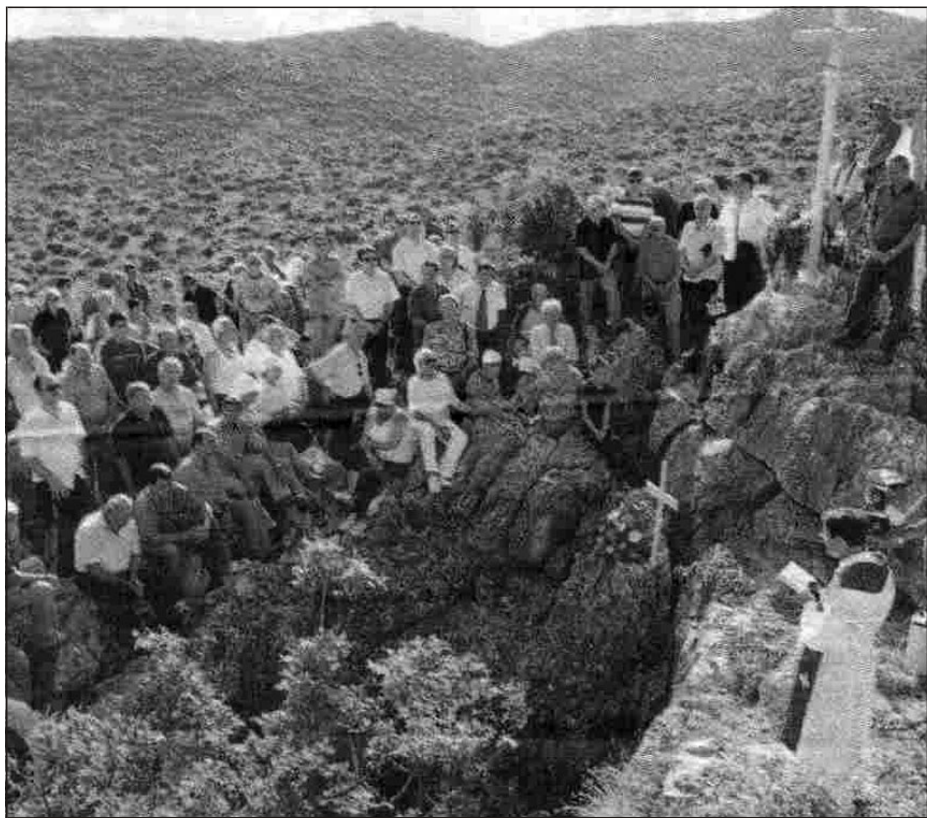
Višnja SEVER

SPOMEN-PLOČA NAD JAMOM GOLUBINKOM

U nedjelju, 13. svibnja 2007. nad jamom Golubinkom u vodičkome zaleđu otkrivena je spomen-ploča u znak sjećanja na civilne žrtve s područja Vodica, Tribunja, Sovlja, Prvića, Čiste, Gaćeleza, Tisna i Murtera, koje su tijekom Drugoga svjetskog rata i nakon njega stradale od partizanske ruke. Spomen-ploču je postavila udruga *Hrvatski domobran*, uz financijsku potporu Šibensko-kninske županije i grada Vodica.

Uz predstavnike udruge hrvatskih ratnih veterana svečanosti su bili nazočni predstavnici županijskih i gradskih vlasti, kao i predstavnici HDPZ-a (**Josip Banovac**, **Ivan Burazer** i **Marko Balin**). Spomen-ploču je otkrio župan **Goran Pauk**.

Jama Golubinka je još uvijek neistražena, a pretpostavlja se da je u nju bačeno između 250 i 300 ljudi. U nekim su slučajevima partizani u nju ubacili čitave obitelji! Udruga *Hrvatski domobran* odlučila je pokrenuti postupak ekshumacije i identifikacije žrtava. (**Marko BALIN**)

U ŠTRIGOVI ODRŽANA KOMEMORACIJA ZA ŽRTVE POUBIJANE 1947.

«NAŠA JE MORALNA DUŽNOST PRENIJETI BUDUĆIM NARAŠTAJIMA SPOMEN NA NEDUŽNE ŽRTVE»

Štrigova je prekrasno mjestu u gornjem Međimurju, okruženo vinogradima razasutim po pitomim brežuljcima, između kojih se izmjenjuju polja, livade, voćnjaci i šume. Prirodne ljepote općine i župe Štrigova posebno do izražaja dođu u proljeće, kad se priroda budi i kad proljetno cvijeće proviruje ispod otpaloga lišća, a travnjaci na livadama ozelene. Lijepa je Štrigova i u jesen, kada vrijedne ruke pospremaju plodove vinograda i polja, a pogled počiva na šarenilu boja štrigovskih šuma. U prošlosti je Štrigova bila pod raznim gospodarima i vladama, a stanovništvo jači gospodarski napredak još očekuje.

Štrigova je mjesto u kojem je svoju krvavu rabotu posebno razvila zloglasna Udba. Zapravo, mogli bismo reći da je to jedno od posljednjih mjesta u kojem je poratna vlast nakon rata 1945. posegla za masovnim ubojstvima, za masovnim zločinom protiv čovječnosti, u kojem je ubijeno tridesetak civila iz Štrigove i okolice. Zločin se nije dogodio neposredno poslije rata, već dvije godine nakon njega, a ubojstva mirnih seljaka pravdana su uništavanjem „narodnih neprijatelja“. Okrutnim ubojstvima prethodila su zvjerska mučenja. Obitelji stradale od državnog terora komunističkih vlasti godinama su bila zakidane u osnovnim ljudskim pravima, a ni u samostalnoj Hrvatskoj odnos se prema njima promijenio nije. Iako o tome mnogi ne žele govoriti ostaje nam odgovornost pred budućim pokoljenjima, da se ta zlodjela istraže i grobišta obilježe, a hoće li se predstavnici vlasti, sljednici propaloga zločinačkog sustava koji je vladao i u Hrvatskoj obiteljima i obespravljenima ispričati, najvjerojatnije ne ćemo doživjeti ni mi, ni naša djeca.

Komemoraciji prisustvovalo više stotina vjernika

U nedjelju 25. ožujka 2007. u Štrigovi je održana komemoracija, u prisutnosti više stotina vjernika i brojnih hodočasnika, koji su na komemoraciju i misu zadušnicu došli iz brojnih susjednih mjesta gornjeg Međimurja i Prekomurja iz susjedne Slovenije, a obilježavanju uspomene na poubijane stanovnike Štrigove i okolice nazočili su i brojni hodočasnici i izaslanstva brojnih udruga. Dobar sat prije početka komemoracije i mise zadušnice parkiralište u

Piše:

Franjo TALAN

središtu općine i prostor ispred crkve počeli su popunjavati automobili raznih registracijskih oznaka, tu su prispjeli hodočasnici, a članovi ogranka udruge Hrvatski domobran iz Varaždinskih Toplica predvođeni neumornim predsjednikom **Franjom Bešenićem**, na komemoraciju su došli autobusom.

Da se tih dana u Štrigovi, mjestu na koje se posebno okomila poratna komunistička vlast nakon Drugoga svjetskog rata, događa nešto nesvakidašnje dalo se nasluti i prethodnih dana, kad su mjesto posjetili predstavnici Društva, kako bi dogovorili sve pojedinosti oko predstojeće komemoracije. Mjesec ožujak posebno bolno doživljavaju djeca i rodbina ubijenih žrtava, a s nemirom u duši proljeće dočekuju i oni koji su dali doprinos stradanju nevinih ljudi. Iako živote ljudi povratiti ne možemo, civilizacijski dosezi, deklaracije o ljudskim pravima, kao i ustav samostalne države Hrvatske, naravno i vlastita savjest koja nam jednostavno ne dopušta da žrtve

poratnih komunističkih progona budu i dalje zatirane i prešućene. Kršćanska savjest nam nalaže da se na dostojan način odnosimo i prema pokojnicima kojima je sustav totalitarnog komunističkog poretka htio zatrti svaku opstojnost, a uskratio im je, kao i njihovim obiteljima, i pravo na pokop i upis u knjige umrlih.

Prvi dio komemoracije održan je u župnoj crkvi Marije Magdalene, a drugi je uslijedio kod grobišta Repova šuma, na mjestu gdje je poratna vlast poubijala i pokopala tridesetak žitelja gornjeg Međimurja i okolnih naselja. Misu zadušnicu predvodio je **mons. Juraj Jezerinac**, vojni ordinarij, a u koncelebraciji su sudjelovali još **mons. Antun Perčić**, tajnik Varaždinske biskupije i domaći župnik, **mons. Leonard Logožar**, koji je u ime župe pozdravio biskupa i okupljene vjernike i goste.

U ime organizatora komemoracije, prisutne je pozdravio **Franjo Talan**, predsjednik Društva za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava. Među ostalim je rekao: «Dragi prijatelji, najsrdačnije Vas pozdravljam u ovom prelijepom kutku Međimurja, gdje se danas sjećamo tragičnih događaja koji su se u ovom kraju zbili

Misu u župnoj crkvi predvodio je biskup J. Jezerinac

Vijenac kod spomen-križa položili su udovica, sin i kći ubijenoga Stjepana Dujha

potkraj ožujka 1947. godine. Posebno sam počašćen što mogu pozdraviti i zahvaljujem na dolasku ocu biskupu mons. Jurju Jezerincu koji će predvoditi misu zadušnicu i molitvu za žrtve na grobištu Repova šuma, kao i prisutnim svećenicima, preč tajniku Antunu Perčiću i preč Leonardu Logožaru.

Obilježena grobišta poratnog stradanja u Međimurju

Čast mi je pozdraviti ovdje prisutne predstavnike udruge Hrvatski domobran i Hrvatskog društva političkih zatvorenika, goste iz Bjelovara, Svetog Ivana Zeline, Novog Marofa, Varaždina, Križevca i Varaždinskih Toplica, kao i predstavnike Braće hrvatskog zmaja i Matice hrvatske Čakovca, a s posebnim poštovanjem pozdravljam i članove Društva za uređivanje zamolčenih grobova iz Ljubljane. Pozdravljam naše domaćine, župljane župe i općine Štrigova, koji u svojim sjećanjima i mislima čuvaju uspomenu na žrtve tragičnih događaja poratnog državnog terora Drugoga svjetskog rata. Pozdravljam i članove obitelji kojima su pred 6 desetljeća, pripadnici vlasti poubijali najmilije i koji sa posebnom bolom u duši i žalošću srca proživljavaju sjećanje na poratna stradanja i „nestanak“ najdražih. Nažalost, zbog bolesti i operacije kojoj se mora podvrći, danas nije mogao ovdje prisustvovati **prof. Zvonimir Šeparović**, predsjednik Hrvatskog žrtvoslovnog društva. Čast mi je pozdraviti i izaslanika Vlade Republike Hrvatske, pukovnika Hrvatske vojske, **Ivana Grujića**, pomoćnika ministrice.

Društvo za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava djeluje već 7 godina, a osnovano je s uvjerenjem da svaki čovjek ima pravo na život i samim time na grob. Društvo se bavi istraživanjem stradanja ratnog i poratnog razdoblja II. svjetskog rata i obilježavanjem grobišta na području sjeverne Hrvatske. Od strane Društva spomen-križem obilježena su grobišta u Štrigovi, Gornjem Hraščanu na Ksajpi kraj Čakovca, a pred 3 godine spomen križ postavljen je i na najvećem grobištu Varaždinske i Međimurske županije, na grobištu „Dravska šuma“ u Varaždinu. Spomen-križ postavljen je i u Kućanu Ludbreškome i Čukovcu te u subotu 17. ožujka ove godine na grobištu «Gaj» u Strmcu Podravskome. U suradnji s udrugom Hrvatski domobran V. Toplice obilježili smo grobište u Leskovcu, a na istom poslu dobro surađujemo i sa slovenskim Društvom iz Ljubljane i Odborom za obilježavanje stratišta Bjelovarsko-bilogorske županije, pa ih ovom prilikom srdačno pozdravljam, kao i njihova predsjednika **Zdravka Ivkovića**. Surađujemo i sa jedinicama lokalne uprave bez čije pomoći bi naš rad bio u znatno smanjenom obujmu. Tako se i ova današnja komemoracija održava u suradnji i pod pokroviteljstvom općine Štrigova te molim gospođu zamjenicu načelnika **Danicu Rojko** da nam se obrati.

Ostaje nam vjera i nada da se nešto takvo ne će ponoviti

U pozdravnom govoru donaćelnica Općine s zahvalila i pozdravila ugledne goste, posebno ističući zahvalnost podružnici

Društva iz Čakovca i njezinu predsjedniku **Josipu Kolariću**, za postavljanje križa na mjestu stradanja u Repovoj šumi, te je dodala: «Današnjom komemoracijom obilježavamo 60-tu obljetnicu stradanja civila, koje su pripadnici UDBE zvjerski mučili i poubijali potkraj ožujka 1947. te ih pokopali ovdje u Štrigovi, u Repovoj šumi. Moralna je obveza svih nas da povijesne činjenice nikad ne budu zaboravljene, jer ovdje su stradali naši ljudi, samo zato jer su voljeli svoju zemlju i što se nisu dali pokolebati u želji da ustraju u vjeri i odanosti Bogu i Katoličkoj crkvi.

Nama vjernicima prioritet je da molimo za duševni mir i spokoj stradalnika poslijeratnog režima, a dragi Bog zasigurno je najpravedniji sudac za učinjena zlodjela. Nama ostaje samo vjera i nada da se nešto takvo više ne će ponoviti.»

U nastavku komemoracije Talan je rekao: «U Hrvatskoj je evidentirano preko 600 grobišta i stratišta, a Komisija za utvrđivanje žrtava popisala je imenom i prezimenom preko 260 tisuća stradalih. Velik broj žrtava poratnog terora poubijan je i na području Slovenije, a tridesetak grobišta poratnih likvidacija žrtava raznih nacionalnosti obilježilo je slovensko Društvo za uređivanje zamolčenih grobova iz Ljubljane. Društvo za obilježavanje grobišta i slovensko Društvo 2001. potpisali su sporazum o suradnji, a djelatnosti obaju Društava svodi se na obilježavanje grobišta, bez obzira na nacionalnost žrtava koje se u njima nalaze. Stoga zahvaljujem slovenskom Društvu što je spomen-križevima i kapelicama obilježilo i hrvatska stratišta i pozivam predsjednika Društva Franca Permea za par riječi.»

U Sloveniji rasute kosti 160 do 180 tisuća poubijanih Hrvata

«Pozdravljam Vas u ime Društva, a i u svoje ime. Već nekoliko godina susrećemo se kod grobišta gdje su pokopani naša braća i sestre. Okupljamo se, da im time damo pravo do groba i spomena.. Do sada smo u Sloveniji istražili preko petsto grobišta, u tim grobištima pokopano je najviše vaše braće i sestara. Po sadašnjim ocjenama, u njima je pokopano od 160 do 180 tisuća žrtava Hrvata. Vaša grobišta najzastupljenija su uz smjerove „križnog puta“, od Bleiburga, Maribora i Ptuja do granice. Druga veća trasa stradanja nalazi se na potezu Dravograd – Velenje – Celje - Krško do hrvatske granice. Treća skupina hrvatskih grobišta nalazi se kod Kostanjevice: tu je bilo zaustavljeno oko četiri tisuće vaših civila i poubijani su u tezenskom gozdu. Četvrta skupina povlačila se preko „Primorske“ (slovenskog Primorja, op. F. T.) i bila je zaustavljena kod Ilirske Bis-

trice u čijoj okolici se također nalazi šest ili sedam grobišta. Sljedeću skupinu su Englezi vratili preko Jesenica, a tamo je bila zaustavljena i jedna veća kompozicija vlaka u kojoj je bio dosta imućnih Hrvata i dio vlade NDH. Oko 130 ljudi poubijali su kod Radovljice, grobište je poznato, ali još ničim nije označeno. Dio su ih, oko dvjesto, poubijali u Crngrobu kod Škofje Loke. Na grobištima smo postavili pet križeva, a 2001. godine smo grobišta blagoslovlili i na dostojan način smo ih pokopali. Veliko grobište vaših domobrana nalazi se u Kočevskom rogu, grobište se zove Pod krenom. Tu je postavljen veliki spomenik, gdje se nalazi i vaša zastava, a tu je i hrvatski natpis u spomen na hrvatske žrtve.

Mi kao Društvo smo u zadnje dvije godine prekinuli sa obilježavanjem grobišta, taj posao i postavljanje slovenskih spomenika sada je preuzela država, koja do sada još nije puno napravila. Vjerojatno je to samo zato da se s tom mjerom na tim područjima puno ne napravi. No, mi Slovenci smo dosta temeljito ta grobišta istražili, bila je velika izložba u Novom Mestu i sada smo otvorili izložbu u Ljubljani. U posljednje vrijeme se kod nas na tim otkrivanjima puno napravilo. Naše Društvo je izdalo pet knjiga, dva veća zbornika, a knjiga „Tudi mi smo umrli za domovinu“ je prevedena na talijanski i sada na njemački jezik. Mi ćemo na tim grobištima i dalje raditi, a pripremamo i novi zbornik, u kojem ćemo detaljno opisati sva grobišta u Sloveniji. Mislim da smo dužni da ta grobišta označimo, da ostanu u spomen našem narodu i u vječitoj opomeni Kainu. Hvala!»

Dok je gospodin Perme izgovarao ove rečenice, bio je potpuni muk...

Međimurje pošteđeno ratnih razaranja, ali ne i poratnih likvidacija

Voditelj protokola zahvalio je gospodinu Permeu na iscrpnom prikazu stanja istraženosti grobišta u Sloveniji i nastavio: «Podatke o grobištima i stradanju žitelja Međimurja u doba Drugoga svjetskog rata i poraća već deset godina prikuplja **Josip Kolarić**. Do 2000 godine radio je kao voditelj Saborske komisije za ratne i poratne žrtve za Međimursku županiju, a kasnije je isti posao nastavio raditi i kao predsjednik Društva za obilježavanje grobišta iz Čakovca».

U svom izlaganju gospodin Kolarić je rekao: «Kao što smo čuli, u Hrvatskoj je evidentirano više od 600 grobišta i stratišta iz ratnoga i poratnog razdoblja. Na području naše županije popisano je preko 700 žrtava iz tog razdoblja, a pronađena su i

O stradanjima u Sloveniji govorio je Franc Perme

obilježena tri masovna stratišta, pa tako imamo masovno grobište „Sep“ kod Gornjeg Hraščana. Tu su noću potkraj lipnja mjeseca 1945. iz smjera Varaždina dovoženi pripadnici križnog puta, te su tu likvidirani i pokopani. Zatim imamo stratište „Ksajpa“ kod Šenkovca. Na tu lokaciju tijekom 1945., 1946 i 1947. dovožene su žrtve iz zatvora „Stari grad“ u Čakovcu. Tu su likvidirani i pokopani. Treća masovna grobnica je iz godine 1947., a nalazi se ovdje u Repovoj šumi, u njoj su kosti nesretnika iz ovoga štrigovskog kraja.

Nakon mađarske okupacije, Međimurje je na sreću bilo pošteđeno većih ratnih razaranja. Nažalost, ustoličenjem jugo-komunista na vlasti po cijelom su Međimurju još u nerazjašnjenim okolnostima počeli nestajati ljudi. Svi oni koji su na bilo koji način smetali tadašnjoj vlasti. Nestajali su po već poznatom receptu. Noću dolaze nepoznate osobe u kožnatim kaputima, lupaju se po prozorima i vratima, odvođi se žrtva i ona nestaje. Godina 1947. bila je posebno tragična; tijekom siječnja, veljače i ožujka sustavno su nestajali ljudi iz skoro svih mjesta Međimurja, a posebno iz Štrigove i okolice. Nestajali su i ubijani, jer nisu bili po volji ondašnjoj vlasti, jer su ljubili svoj dom. Jer su željeli svoju domovinu. Pokopani su bez časti, roda, brata, bez svećenika, bez cvijeta. Što je ubojstvo bez presude, negoli zločin?! Zločin za koji netko mora odgovarati. Zločin za koji bi se konačno netko morao i ispričati. Mi ovdje okupljeni ispravljamo nepravdu prošlosti uz počast i štovanje kažem Vam: Vaša žrtva nije bila uzaludna. Vaš san mi živi-

mo. Vašu ljubav mi prenosimo te molimo dragoga Boga da se ovo zlo nikad više ne ponovi.»

Poratne strahote nas obvezuju na promicanje istine o teškoj i velikoj povijesti

Nakon govora o stradanju u Međimurju, prisutnima se obratio pukovnik Ivan Grujić, pomoćnik ministrice Jadranke Kosor, izaslanik Vlade Republike Hrvatske. U svom govoru pukovnik Grujić je rekao, nakon pozdrava upućenih biskupu, svećenicima i tijelima lokalne vlasti: «Osobita mi je čast pozdraviti Vas u ime Vlade Republike Hrvatske i obiteljima ovdje ubijenih opetovano, u ime Vlade i svoje osobno ime, izražavam sućut, zahvalnost i poštovanje na podnesenoj žrtvi. Svako mjesto u napaćenoj Hrvatskoj šalje neku poruku, a Štrigova poručuje da svjedoči, podsjeća, upozorava, obvezuje. Svjedoči da je u Repovoj šumi, dvije godine nakon završetka Drugoga svjetskog rata, bez suđenja i suda, ubijeno više desetaka nevinih žrtava, više desetaka hrvatske stvarnosti, više desetaka nositelja nepokolebljive snage otpora i hrvatske nacionalne svijesti. Podsjećam da se ovih više desetaka žrtava uključilo u vrstu više stotina tisuća ubijenih Hrvata tijekom Drugoga svjetskog rata, poraća i Domovinskog rata. To razdoblje za Hrvatsku i Hrvate značilo je sučeljavanje s razaranjem i zatiranjem, s ubijanjem i protjerivanjem. Podsjeća nas da oprostimo, ali ne da popuštamo i zaboravljamo. Upozorava nas da su mještani Štrigove ubijeni ne zato što su nekome nešto

skrivali, nego stoga što su pripadali hrvatskom narodu, zbog svoje vjeroispovijesti i podrijetla. Zbog toga što nisu htjeli napustiti svoje domove. Upravo stoga dužni smo oduprijeti se zlu za sva vremena, jer hrvatski narod, snagom volje i razuma, ne će i ne želi dopustiti da se ove strahote ikada i bilo gdje ponove. I obvezuje nas da promičemo istinu o teškoj i velikoj povijesti hrvatskog naroda koja je iznijela na površinu javu mnoge, na poseban način velikane i junake, ljude do jednog, ili nekog trenutka samozatajne i jedva znane izvan svog ograničenog životnog puta. No, upravo veliki događaji i silni povijesni zanos pokazuju da u tihov svakodnevnicu, zapravo tu pored nas žive veliki i iznimni ljudi, a takvi su zasigurno ovdje bili i ubijeni mučenici, mještani Štrigove. Naša je moralna dužnost da prenesemo budućim naraštajima spomen na ove velikane domovinske žrtve i domoljube. Neka počivaju mirno u krilu majke domovine, neka im je laka hrvatska zemlja.»

Tisuće nevinih života našlo je svoje grobove "po šumama i gorama"

Prije mise zadušnice Franjo Talan upoznao je prisutne s protokolom, a nakon toga je biskup Jezerinac služio je misu zadušnicu. U uvodnom dijelu biskup je rekao: «Braćo i sestre! Razlog mojeg dolaska u vašu župu je komemoracija žrtvama ratnog i poratnog stradanja Drugog svjetskog rata. Ovom sv. Misom, nekrvnom žrtvom Novoga saveza, želimo se s ljubavlju i mo-

litveno zahvaliti na nesebičnoj ljubavi žrtava za hrvatski narod, koji su bili žrtve i nasilja i komunističkog terora koji je vladao u Europi, i u Hrvatskoj, a čemu ste vi danas svjedoci. Tisuće nevinih života hrvatskog i katoličkog puka, bez ikakve osude, našlo je svoje grobove "po šumama i gorama". Samo u Hrvatskoj ima više od 600 masovnih grobišta i stratišta. Ni vaša Štrigova nije ostala poštedena. Samo u jami Repove šume ima više od 20 civila. Obilježavajući 60. obljetnicu pogibije civila iz Štrigove i okolice, u ovoj sv. Misi molimo za njih, i za sve druge, koje je komunistička vlast potkraj 1947., dakle nakon rata, dala poubijati. Hvalevrijedno je, dapače bilo bi do kraja nezahvalno kad to ne bismo učinili, spominjati se svih tih žrtava. Svi su oni nosili u svom srcu Hrvatsku, za nju živjeli i za svoj narod. Na njih se može primijeniti ona Isusova: "Veće ljubavi nitko nema od ove: da tko život svoj položi za svoje prijatelje" (Iv 15,13).»

Josip Kolarić je govorio o poratnim stradanjima u Međimurju

Biskup Jezerinac u završnom dijelu povijesti je naglasio: «Poznavajući komunistički bezbožni sistem, ne čudimo se onda njegovom provođenju na terenu, koji se nije ustručavao činiti zločine kako bi ostvario svoj cilj. Zato danas imamo mnoštvo jama širom Hrvatske i Slovenije, velik broj nasilno ubijenih ljudi samo zato jer su bili Hrvati i katolici. Nakon II. svjetskog rata jedini oslonac bila je Crkva, predvođena hrabrim zagrebačkim nadbiskupom, a sada blaženim kardinalom **Alozijem Stepincom** koji se suprotstavljao nasiljima bezbožničkog sistema. Blaženik je u to vrijeme snažno isticao Kristov nauk, posebno njegovo Evanđelje, koje je kadro

PISMA I BRZOJAVI SUDIONICIMA KOMEMORACIJE U ŠTRIGOVI

Sudionicima komemoracije u Štrigovi upućeno je više pisama i brzojava, koji su pročitani u stankama između polaganja vijenaca.

Tako je **mons. Lovro Cindori** poslao ispriku u kojoj kaže: «Poštovani! Primio sam Vašu pozivnicu za dan 25. ožujka ove godine, kada se obavlja duboki ljudski susret spomen žrtava ratnog i poratnog stradanja Drugoga svjetskog rata u Štrigovi. Rado bih došao na molitvu i susret svete mise, ali sam tih dana pastoralno zauzet u Osijeku u župi otaca franjevac / trodnevnica za blagdan Navještenja Marijina. Pokojnicima molim pokoj vječni i Božje smilovanje, obiteljima stradali i poginulih Božju utjehu u njihovoj žalosti. Prisutnima molim od Boga sreću, zdravlje i blagoslov, a Lijepoj našoj domovini Hrvatskoj

želim mir, napredak i blagostanje za lijepa, sretna i blagoslovljena vremena. S Vama u duhu obreda i poštovanja. Mons. Lovro Cindori.»

Na komemoraciji je trebao biti i održati prigodni govor i **prof. Zvonimir Šeparović**, kojega je bolest u tome spriječila, pa nam je u poslanom pismu zapisao: «Spriječen bolešću koja me je onemogućila da budem s Vama, na ovaj način pozdravljam sve okupljene. Danas se ovdje ovom komemoracijom obilježava 60. obljetnica stradanja civila koje su pripadnici OZN-e, jugokomunističke zloglasne tajne policije, nakon zvjerskog mučenja, poubijali potkraj ožujka 1947. godine i pobacali u Repovoj šumi, kraj groblja, iznad kuća. Bio je to jedan od tisuća zločina počinjenih bez

suda i zakona, bez svećenika i groba, bez ljudskosti i dostojanstva.

Dva su velika načela – načelo istine i načelo pravednosti, kojih se pridržavamo. Prema načelu istine mi svi smo dužni težiti otkrivanju istine o zločinima koji su se zbili, a bili su više od pedeset godina prešućivani, a oni koji su o njima govorili bili su progonjeni. Istina je bila prešućena, prekrivena mrakom terorističkog nasilničkog režima. Na nama je da tu istinu istražujemo, na svjetlo dana iznosimo, imena žrtava otkrijemo i njihovo dostojanstvo sačuvamo, njihove grobove uredimo i obilježavamo i njihovu uspomenu uzdržavamo. Prema načelu pravednosti: krivci bi morali biti kažnjeni a žrtve oštećene. Ni jedno ni drugo se nije dogodilo. Zločinci su veći-

Uspomena na susret u Štrigovi 25. ožujka 2007.

obnoviti i izmijeniti čovjeka. Današnje evanđelje, braćo i sestre, dragi mladi govornici kako su se kroz mnoštvo svijeta probijali farizeji i pismoznanci, dovodeći Isusu neku ženu, zatečenu u preljubu. Budući da su pokrenuli to pitanje Isus im vele "Tko je od vas bez grijeha, neka prvi baci na nju kamen".

I danas smo svjedoci lažnih optužbi i presuda

Koja je poruka ovoga evanđelja? Isus želi naglasiti da nemamo pravo suditi druge ljude i kamenovati ih, poglavito ne riječima, jer je riječ kadra uništiti čovjeka i može biti opasnija od samoga kamena. Dovoljno je sjetiti se lažnih optužbi tijekom

povijesti, i u novije vrijeme također, za koje nitko nije još odgovarao. Koliko je samo stradalo ljudi zbog lažnih optužbi? Nažalost, svjedoci smo danas i lažnih presuda, kojima se, unatoč jasnim činjenicama i počinjenim nedjelima, drugačije presuđuje slabijima, a drugačije moćnicima. Čovjek bi očekivao da čovječanstvo sve više napreduje u pravdi i istini. No,

nažalost, još uvijek je suvremena ona Pilatova, koju je uputio Isusu: "A što je istina?" (Iv 18,38).

Braćo i sestre, dragi prijatelji. Današnje nas evanđelje poučava da nemamo pravo ne samo druge suditi, nego nas poziva da pogledamo sebe, tko smo i što smo. Poziva nas na vlastito obraćenje, na povratak Kristu, na suživot s Njime, ako želimo druge suditi i obraćati. Apostol Pavao, koji je i sam prije obraćenje progonio Crkvu, nakon obraćenja svom će se dušom zauzeti da ljudi upoznaju Isusa Krista i njegovo Evanđelje. Bio je toliko zaljubljen u Krista da je govorio da se s Njim ne može ništa usporediti. Dapače, smatra sve gubitkom u

odnosu na Njega. Ovo nas korizmeno vrijeme potiče na vlastito obraćenje. Samo obraćeni čovjek kadar je graditi novi svijet i kreatori nove Europe bili su duboki vjernici, koji su na principima Evanđelja gradili bolji svijet. U ovom trenutku našem su narodu i Europi potrebni novi ljudi, Božji ljudi. Samo se novim životom može oduprijeti starom životu, životu smrti i grijeha. Želim da u tome uspijete. A svim pokojnicima, poglavito stradalnicima II. svjetskog rata i nakon rata, kojih su danas posebno spominjemo, koji su bili žrtve bezbožnog komunističkog sustava želimo sretnu i blaženu vječnost, a rodbini iskrenu sućut. Neka nas Gospodin nadahnjuje i prati i ubuduće ulije nadu.

I još nešto, molite za svoje često. Mrtvi su oni koje se nitko ne sjeća, a ne bi smjeli biti predani zaboravu. I zato organizatorima hvala, i svima Vama. To je čin poštovanja, čin ljubavi, čin ljudskosti, da ne kažem čin vjere. Amen.»

Nakon mise uslijedila je procesija do grobišta koju su noseći križ predvodili ministranti župe Štrigova, iza su išli muškarci, iza njih biskup Juraj Jezerinac i mons. Antun Perčić, tajnik Varaždinske biskupije, a iza ostali svijet. Dolaskom na grobište Franjo Talan, predsjednik društva za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava je rekao: «Nalazimo se na grobištu Repova šuma, gdje će se sad održati drugi dio komemoracije, tu ćemo položiti

nom pomrli, obitelji žrtava nemaju ni moralnu zadovoljštinu.

Hrvatsko žrtvoslovno društvu rukovodi se s ova dva načela i nastoji u cijeloj Hrvatskoj ali i u susjednoj Sloveniji i Austriji, istražiti žrtve Bleiburga i Križnih putova i svih poratnih žrtava. O tome smo objavili i radove u zbornicima radova Hrvatskih žrtvoslovnih kongresa 1998., u Zagrebu, 2001. u Vukovaru i 2004. opet u Zagrebu. Hrvatska grobišta u Sloveniji se istražuje bolje nego hrvatska grobišta u hrvatskoj. Dr. Mitja Ferenc, Želimir Kužatko, g. Šafarić i g. Talan, kao i još neki vrijedni istraživači, istražuju istinu o hrvatskim stradanjima u prošlosti. Svaka im čast za to. Kad bi u svakom hrvatskom kraju bilo takvih istraživača i istraživanja, imali bismo mnogo potpuniju sliku o stradanjima naših ljudi u nedavnoj prošlosti.

Od 15. do 17. lipnja ove godine održat ćemo Četvrti hrvatski žrtvoslovni kongres u Zagrebu, sa završnom sjedni-

com u Škabrnji, gdje ćemo se pokloniti uspomenu žrtava srpskočetničkog zločina u Škabrnji uz blagoslov nadbiskupa mons. **Prende**. Pozivamo i sve Vas da nam se priključite i da zajedno sa Društvom za obilježavanje grobišta ratnih i poratnih žrtava iznesete svoje spoznaje o tim tužnim zbivanjima, na našem žrtvoslovnom kongresu. Jer, kako je rečeno ISTINA OSLOBAĐA! Hvala Vam za sve što dobro činite. Vaš Dr. Zvonimir Šeparović, Predsjednik Hrvatskog žrtvoslovnog društva.»

Kod spomen-križa sudionike Komemoracije pozdravio je i **Zdravko Ivković**, predsjednik Matice Hrvatske Bjelovar i predstavnik Odbora za podizanje spomen obilježja prešućivanim hrvatskim žrtvama 2. svjetskog rata i poraća s područja Bjelovarsko-bilogorske županije, a u svom nadahnutom govoru je rekao: «Poštovani hodočasnici ovog Spomena, preuzvišeni oče biskupe i ostali uzvani-

ci, te domaći čelnici, zadovoljstvo mi je pozdraviti Vas u ime Odbora Bjelovarsko bilogorske županije za podizanje spomen obilježja prešućivanim hrvatskim žrtvama Drugoga svjetskog rata i poraća, a isto tako i u ime Matice Hrvatske ogranak Bjelovar. Ujedno izražavam duboko poštovanje vašoj udruzi, tj. Društvu i članstvu koje nesebičnom upornošću daju sve od sebe na teškom ali plemenitom poslu razotkrivanja zatajene istine o našoj nedavnoj prošlosti iz vremena Drugoga svjetskog rata i poraća, kada je hrvatski narod pretrpio ogromne žrtve. Mi danas ovdje, nažalost, svjedočimo istinu o zločinu koji se dogodio čak skoro dvije godine poslije završetka Drugoga svjetskog rata i nažalost nije jedini, dok je Europa u to vrijeme uživala blagodat mira i spokoja. Zato te, i ne samo te, do 1999. godine prešućivane hrvatske žrtve imaju izuzetno pravo na neprekidno sjećanje i pamćenje. Tako ćemo to provodeći i Vi i

vijence i zapaliti svijeće i blagosloviti novopostavljeni spomen križ. «

Nakon 60 godina djeca na očevu grobu položila vijenac

Kod spomen-križa prvo je vijenac, u ime Vlade Republike Hrvatske, položio pukovnik Ivan Grujić, a nakon toga vijenac je položilo i izaslanstvo općine Štrigova, pokrovitelj komemoracije, na čelu sa zamjenicom načelnika Danicom Rojko. Posebno je dirljivo bilo vidjeti djecu i suprugu tu ubijenoga i pokopanog **Stjepana Dujha**, kojeg su udbaši ubili pred Uskrs, 25. ožujka 1947., koji su kod spomen-križa položili vijenac u ime stradalih obitelji kao i u ime Hrvatskoga žrtvoslovnog društva. Vijenac su položili i zapalili svijeće, supruga – udovica **Ana Dujh** (88) i djeca, **Mirko** (62) i **Marija** (65). U ime organizatora komemoracije vijenac su položili članovi Društva: **Barbara Turk**, **Ivica Pavlović** i Josip Kolarić, predsjednik podružnice Društva Čakovec, a nakon toga vijenac je položilo izaslanstvo udruge Hrvatski domobran ogranak Križevci.

Prije nastavka polaganja vijenaca voditelj se na očuvanju tradicije i povijesne istine o Međimurju zahvalio članovima ogranka Matice hrvatske Čakovec s predsjednikom prof. **Zvonimirom Bartolićem**, a izaslanstvo Matice koje je položilo vijenac predvodio je tajnik **Tomo Blažeka**, dok je u istom svojstvu izaslanstva

Pukovnik Grujić položio je vijenac u ime Vlade

Braće hrvatskog zmaja bio **Vladimir Mesarić**.

U spomen na stradale kod spomen križa svijeće su zapalili izaslanik Vlade, pukovnik Ivan Grujić, općina Štrigova, Društvo za obilježavanje grobišta, Franc Perme, predsjednik Društva za uređitev zamolčanih grobov iz Ljubljane, u ime udruge Hrvatski domobran Varaždin **Pavao Šćuric**, ogranak V. Toplice predvodi Franjo Bešenić, ogranak Križevce, rodbina stra-

dalih i ostali. U završnom dijelu komemoracije biskup Jezerinac je blagoslovio novopodignuti spomen-križ i predvodio molitvu za žrtve Repove šume, te je naglasio da se nalazimo na mjestu gdje se nalaze posmrtni ostaci nevinih žrtava, kojih se s pravom može nazvati mučenicima. Na kraju molitvenog skupa gosti i hodočasnici su od domaćih sudionika komemoracije s pozornošću slušali o događajima koji su se u poratnom razdoblju zbivali u Međimurju. •

mi biti čuvari najvećih vrijednosti u Hrvatskoj, a to je očuvanje duhovne snage hrvatskog naroda. U toj zadaći neka nas dragi Bog prati i pomaže.»

U stankama između polaganja vijenaca Franjo Talan je izvijestio prisutne o sadržaju „Deklaracije o pravima žrtava“, koju je Društvo usvojilo na godišnjoj skupštini održanoj 17 ožujka u dvorani za sastanke Varaždinske županije u Kratkoj ulici 1, u Varaždinu:

Deklaracija o pravima žrtava

U Hrvatskoj je evidentirano preko 600 grobišta ratnog i poratnog stradanja Drugoga svjetskog rata, a mnoga stratišta i danas su neobilježena što nije dostojno civiliziranog svijeta. Tražimo od Vlade i Hrvatskog Sabora da se obilježe i zaštite od daljnje devastacije sva stratišta i grobišta, a iz grobišta u kojima počivaju žrtve poznatog identiteta potrebno je stradale ekshumirati i pokopati na groblju.

Vjerujemo da svaki čovjek ima pravo na dostojan život, a kao donji prag ljudskog dostojanstva i minimum civilizacijskog dostignuća koji mu je ljudski rod dužan osigurati, je pravo na grob.

Zbog toga tražimo od Vlade Republike Hrvatske ekshumaciju žrtava grobišta Repova šume kod Štrigove. Naime, danas se, a znalo se i ranije, na temelju izjava svjedoka, može utvrditi identitet poubijanih. Poznato je da su pripadnici vlasti u ožujku mjesecu 1947. godine iz svojih domova odveli više desetaka civila i žitelja gornjeg Međimurja. Nakon zvjerskih mučenja većina je poubijana i zakopana u Repovoj šumi, a zbog toga jer je stratište prijavio „narodnoj miliciji“, **ubijen je i sam vlasnik šume**. Kasnije su ta ubojstva pravdana „uništavanjem narodnih neprijatelja“, a na temelju tako krivotvorene istine i zapisa UDBE i danas se hoće rehabilitirati

zloglasni sustav kojeg je osudio sav civilizirani svijet.

Smatramo da se Republika Hrvatska, kao nasljednica bivše države, dužna obiteljima žrtava ispričati, ekshumirati žrtve i utvrditi njihov identitet te ih dostojno čovjeka i pokopati.

Također smatramo da je to u duhu Rezolucije 1481 Parlamentarne skupštine Vijeća Europe, od 25. siječnja 2006. godine, kao i usvojene Deklaracije o osudi komunističkih zlodjela usvojene od Sabora Republike Hrvatske 30 lipnja 2006. godine.

Držimo da su planska ubojstva civila nakon rata zločin protiv čovječnosti i da se tako trebaju i tretirati.

Deklaracija je upućena Vladi republike Hrvatske, i Hrvatskom saboru kao i Parlamentarnoj skupštini Vijeća Europe i javnosti. (**Franjo TALAN**)

BLAŽENI ALOJZIJE STEPINAC I HRVATSKA DRŽAVA (XXXVIII.) STEPINAC PREMA NACIONAL- SOCIJALIZMU I KOMUNIZMU

Stepinac nije bio politički mislilac, koji bi išao za tim, da izgradi cjelovit kritički pogled na nacionalsocijalizam, komunizam ili bilo koji drugi politički sustav. On je vjernik, duboko odan Crkvi, uz to i visoki crkveni dostojanstvenik, koji se nekim političkim sustavom bavi samo toliko, koliko se to tiče vjere u Boga i dostojanstva čovjeka. Sve pojave u životu promatrao je sa stajališta evanđelja, pa tako i nacionalsocijalizam, kojega je podvrgao oštroj kritici. U stvari, u središtu je njegove kritike rasizam, odnosno rasna teorija, kao bit nacionalsocijalizma, koja prihvaća učenje o višim i nižim rasama, dakle da ljudi po svojoj vrijednosti nisu jednaki. Taj nauk je Katolička crkva osudila enciklikom pape **Pija XI.** *Mit brennender Sorge* ("S gorućom zabrinutošću") od 14. ožujka 1937., a njezine misli Stepinac je u mnogim svojim propovijedima iznosio hrabro, odlučno i dosljedno kako prije, tako i za vrijeme Drugoga svjetskog rata. Time je ustajao u obranu pripadnika tih tobože "nižih" rasa: Židova i Cigana, bez obzira na to koje vjere oni bili. Za prikaz njegova držanja bit će dovoljno navesti samo neke od tih propovijedi.

Osvrćući se na boj, koji se bije protiv Katoličke crkve pod tobožnjim nazivom kulturne borbe, Stepinac je u propovijedi prigodom posvete crkve u spomen kralja Zvonimira u Biskupiji, kod Knina, 18. rujna 1938. rekao: "Zar je kultura smatrati sebe nekim višim bićem – nadčovjekom i prezirati druge, kad se znade da su svi ljudi prah i pepeo, a po milosrđu Božjem djeca Oca nebeskoga? Zar je to kultura, smatrati da samo veliki narodi imaju pravo na život, a maleni narodi jedino pravo robovati i služiti sili, kad znademo po riječima Sv. pisma, da je 'malog i velikog stvorio On (Gospod) i jedna-

Piše:

Ivan GABELICA

ko se skrbi za sve? Zar je to kultura, kad se za jedino mjerilo pravde postavi gruba sila s načelom: ili se ukloni ili se pokloni – a zabacuje se i gazi sloboda ljudske ličnosti i dostojanstvo čovjeka? Zar je to kultura kad se otimlje tuđa imovina samo

Papa Pio XI.

*zato jer ne će i ne mogu da misle i rade ono što misle oni koji su silom prigrabili vlast?"*⁵⁵⁴.

U propovijedi na Staru godinu 1938. još izravnije se je oborio na rasnu teoriju riječima: "Kud ćete gorih dana nego li su oni u kojima pod utjecajem sile, hoće svijetu nametnuti nazor da je jedna rasa ljudi više vrijedna od druge. I milijuni ljudi moraju kimati pokorno glavom na tvrdnju, koju opovrgava sam Bog i koju opovrgava život. Opovrgava je sam Bog jer za sve rase jednako govori: 'Prah si i u prah ćeš se pretvoriti!' Opovrgava je Bog, koji na usta apostolova opominje: 'Ne lažite jedan protiv drugoga, svucite staroga čovjeka s djelima njegovim, i obucite no-

*vog čovjeka koji se obnavlja za spoznanje po slici Onoga, koji ga je stvorio; gdje nema ni Grka, ni Židova, obrezana nni neobrezana, divljaka ni Skita, roba ni slobodnjaka, nego sve i u svemu Krist!' povrgava ovu tvrdnju i sam život, koji dokazuje, da su sve rase sposobne za napredak, kad im se dade mogućnost razvoja. Štoviše, da takozvane niže rase često puta iskazuju više poštenja i morala nego one, koje sebi umišljaju da su stvorene da drugima gospodare!"*⁵⁵⁵.

Obraćajući se radnicima u Biskupcu, kod Varaždina, 25. svibnja 1939. vrlo kratkim govorom, nadbiskup Stepinac se je samo jednom rečenicom dotakao komunizma i nacionalsocijalizma, ali iz nje se vidi njegovo negativno stajalište prema tim pokretima. Tada je, naime, rekao: "Vidimo, kamo dolazi čovjek, ako se dade voditi od ideja komunizma i nacionalsocijalizma"⁵⁵⁶. Zato je bio puno izričtiji i opširniji u propovijedi katoličkim akademičarima i akademičarkama u Zagrebu na završetku uskrasnih konferencija 14. travnja 1940., kad je izjavio: "Najveća vrijednost i

*vrhovna norma nije ni krv ni rasa ni besklasni kolektiv ni nacionalna veličina, nego Bog na nebu, a na zemlji slobodna duhovna ličnost, besmrtni duh pojedinčev! Sve je ostalo i država, i krv i rasa, i gospodarstvo i tehnika, samo radi njih! I ništa od svega toga nije vrijedno da zauzme ono prijestolje, onaj oltar, što ga je svaki čovjek dobio ugrađen u svoju nutrinu od Onoga, koji ga je stvorio"*⁵⁵⁷.

Kada se je Drugi svjetski rat proširio i na hrvatsko područje, pa je i Nezavisna Država Hrvatska pod njemačkim pritiskom, kako je to u više navrata posvjedočio sam Stepinac, donijela rasne zakone, problem rasizma u nas postao je vrlo aktu-

alan. Stoga se je i zagrebački nadbiskup u svojim propovijedima na tu pojavu više puta kritički osvrnuo. U početku je govorio općenito o mržnji, koja je zavladała svijetom, da bi kasnije, što su se prilike više pogoršavale, izravno napadao rasizam, iznoseći cjelovit antirasistički nauk Crkve. U propovijedi održanoj u zagrebačkoj prvostolnici na blagdan Krista Kralja 26. listopada 1941., govoreći o Kristovoj ljubavi prema čovjeku kao putu, kojim treba ići čovječanstvo, ukazao je i na odstupanje od toga puta: “Na jednu bih vas stvar želio danas napose upozoriti, ako želite biti pravi podanici Krista Kralja, a to je ljubav prema bližnjemu, ljubav prema čovjeku bez razlike kako se zvao. U ovo zadnjih nekoliko decenija uspjele su razne bezbožne teorije i ideologije tako zatrovati svijet, da je mržnja postala reč bi glavnim pokretalom sviju ljudskih čina. Pogibelj je da i oni, koji se diče katoličkim imenom, da ne rečem čak i duhovnim pozivom, postanu žrtvom strasti mržnje i zaborave na zakon, koji je najljepša karakteristika kršćanstva, zakon ljubavi.”⁵⁵⁸ Pod tim raznim bezbožnim teorijama i ideologijama, koje su zatrovale svijet, mislio je u prvomu redu na komunizam i nacionalsocijalizam.

Stajalište Katoličke crkve i svoje osobno o nacionalsocijalizmu, odnosno o rasizmu iscrpnije je iznio u propovijedi u zagrebačkoj prvostolnici na blagdan Krista Kralja 25. listopada 1942., tvrdeći: “Jer treće što tvrdimo, svaki narod i svaka rasa, kako se danas odrazuju na zemlji, imade pravo na život dostojan čovjeka i na postupak dostojan čovjeka. Svi oni bez razlike, bili pripadnici ciganske rase ili koje druge, bili Crnci ili ugladjeni Europejci, bili omraženi Židovi ili ponosni arijci imadu jednako pravo da govore: ‘Oče naš koji jesi na nebesima!’ A ako je Bog svima podijelio to pravo, koja ga ljudska vlast može nijekati? Svi narodi bez razlike kako se zvali imadu jednaku dužnost, da se udaraju u prsa i da govore: ‘I odпусти nam duge naše, kao što i mi otpuštamo dužnicima našim!’ Zato je Katolička crkva uvijek osuđivala, a i danas osuđuje svaku nepravdu i nasilje, koje se počinja u ime klasnih, rasnih ili narod-

Nadbiskup Stepinac s vodstvom križarske organizacije 1943.

nosnih teorija. Ne može se istrijebiti sa lica zemlje inteligenciju jer to možda prija radničkoj klasi, kao što je to učio i učinio boljševizam. Ne može se istrijebiti sa lica zemlje Cigane ili Židove, jer ih se smatra inferiornom rasom. Ako se budu na laku ruku primjenjivali principi rasnih teorija koje nemaju temelja, da li uopće postoji za bilo koji narod još kakva sigurnost na zemlji?”⁵⁵⁹

Govoreći o ulozi papinstva u svjetskoj povijesti, Stepinac je iskoristio priliku, da u propovijedi, prigodom četvrte obljetnice izbora za papu Pija XII, u zagrebačkoj prvostolnici 14. ožujka 1943. progovori o neotuđivim pravima svakoga čovjeka, ustajući time protiv rasne teorije. Tada je, naime, između ostaloga, rekao, da svaki “čovjek, bez obzira kojoj rasi ili naciji pripadao, bez obzira da li je svršio sveučilište u kojem kulturnom središtu Europe ili ide u lov za hranom u prašumama Afrike, svaki od njih jednako nosi u sebi pečat Boga Stvoritelja i imade svoja neotuđiva prava, koja mu ne smije oteti ili ograničiti samovoljno nijedna ljudska vlast. Svaki od njih ima pravo na tjelesni život, ima pravo na duševni život, ima pravo na brak, ima pravo na religiozni odgoj, ima pravo na upotrebu materijalnih dobara, ukoliko se to ne kosi s pravednim zakonima, koji štite interese čitave zajednice, ima toliko drugih prava. I svaka povreda tih prava ljudske osobe ne

može a da ne urodi lošim posljedicama”⁵⁶⁰.

Po osudi rasizma i strijeljanja talaca naročito je postala poznata Stepinčeva propovijed održana pred prvostolnom crkvom u Zagrebu, na završetku pokorničke procesijem, na blagdan Krista Kralja 31. listopada 1943. U njoj je jednako osuđeno komunističko učenje kao i nacionalsocijalistički rasizam, ali zbog vanjskopolitičkih razloga na nju je bio prisiljen reagirati i od nje se ograditi ministar **Makanec**. To joj je, u stvari, i priskrbilo publicitet. Stajalište o rasizmu, koji je u propovijedi osuđen, već je djelomice navedeno. Navedeni su i razlozi, koji su potakli ministra Makanca na njegov postupak. Unatoč tomu potrebno je cjelovitije navesti Stepinčevo stajalište o rasizmu, sadržano u toj glasovitoj propovijedi. Ustvrdivši da Katolička Crkva ne poznaje rase koje gospoduju i koje robuju i da više cijeni onoga koji ima plemenitije srce, a ne jaču pesnicu, Stepinac je rekao: “Za nju (Katoličku crkvu – op. I. G.) je čovjek jednako Crnac iz centralne Afrike kao i Europejac. Za nju je kralj kao čovjek u kraljevskoj palači upravo tako čovjek kao i zadnji siromah i ciganin pod šatorom. Ona među njima ne pozna bitne razlike kao čovjeka. Jedan i drugi imadu neumrlu dušu, jedan i drugi su isto kraljevskog podrijetla, vukući svoju lozu od Boga

Stvoritelja. To je rasna nauka katoličke Crkve, a sve drugo su obična podmetanja, za koja vrijede riječi – u laži su kratke noge! Katolička Crkva ne može priznati, da koja rasa ili narod, zato što je brojčano jači i bolje naoružan, smije počinjati nasilja nad brojčano slabijim i manjim narodom”⁵⁶¹. Dakle, Stepinac je neustrašivo i bez kolebanja odbacivao nacionalsocijalizam, koji je svojom rasnom teorijom gazio ljudsko dostojanstvo i tako bio negacija Božjega zakona i evanđeoske poruke o bratstvu i jednakosti među ljudima.

No, neki pisci Stepinčev napadaj na rasizam tumače kao osudu hrvatske državne politike. To je mišljenje iz temelja pogriješno. Mnogi dokazi potvrđuju, da je Stepinac bio svjestan činjenice da su hrvatske državne vlasti donijele rasne zakone pod njemačkim pritiskom, kako bi izbjegle još veće zlo. Zato njegova osuda rasnih zakona nije bila uperena protiv hrvatske državne vlasti i njezine politike. To proizlazi i iz dokumenata njemačkoga podrijetla⁵⁶².

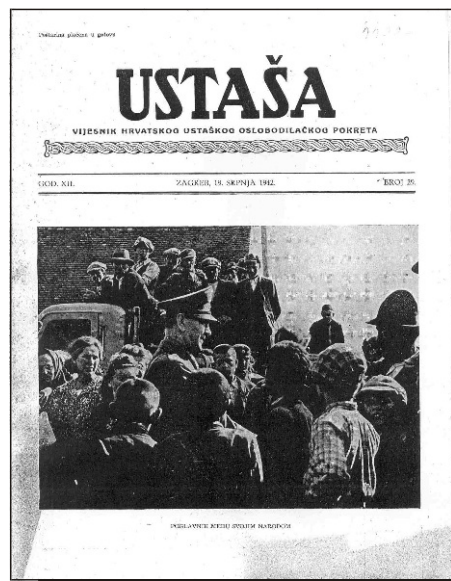
Stepinac prema komunizmu i partizanima

Bez obzira koliko je oštro osuđivao nacionalsocijalizam i njegov rasizam, Stepinac je prema komunizmu bio još oštiji. U njemu je vidio najveće zlo, pa je daleko veći broj svojih propovijedi i okružnica posvetio njegovu pobijanju, služeći se pri tomu najtežim riječima. U prigodnom govoru povodom osamdesetoga rođendana nadbiskupa Bauera 11. veljače 1935. izjavio je: “*Krvožedni boljševički zmaj razvalio je ralje da proguta i vjerni hrvatski narod, i pod zadahom njegova smrtonosnog duha klonula je već mnoga poletna mladenačka duša na našim srednjim i višim školama*”⁵⁶³.

Nije bio nimalo blaži ni šest dana kasnije, kada je na proslavi Papinskoga dana 17. veljače 1935. u Zagrebačkomu zboru rekao: “*Mi ne ćemo za volju lažnog mira da naš narod postane životinja, kakovim ga hoće učiniti krvožedni boljševizam*”⁵⁶⁴.

Uzroke takvomu krajnje negativnomu odnosu prema komunizmu od prvih dana svoga biskupovanja potanje je obrazložio u govoru rudarima u Mihovljanu, kod

Zlatar Bistrice, 7. lipnja 1936. Prema tom govoru, komunistički pokret “*nije niti ljudski niti katolički niti hrvatski*”. On “*nije ljudski, jer propovijeda nasilje, palež, ubojstva, pljačku*”. I “*ne samo propovijeda, nego izvršuje, kako svjedoči bijedna Rusija, gdje su njegovi vođe u par godina postrijeljali i poubijali više radnika i seljaka, nego najokrutniji carevi kroz stoljeća*”. Isto tako, “*nije taj pokret niti katolički, jer nijeće besmrtnost duše i zabacuje vjeru u osobnog Boga i istine od Boga objavljene*”. Ali “*nije ni hrvatski,*

jer ga nisu stvorili sinovi hrvatskog naroda, nego tuđinci bez Boga i vjere, koji bi naš narod, kad bi samo mogli, najradije utopili u žlici vode, kako veli naša narodna riječ”. No, Stepinac se u tomu govoru ne iscrpljuje samo u optužbama komunizma, nego upućuje na socijalni nauk Katoličke crkve kao put rješenja sukoba između radnika i poslodavaca. Po njegovu mišljenju, i najzadnji je “*seoski katekizam veće jamstvo za pravedno uređenje radničkih plaća i sigurnost poduzeća, nego sve rasprave i agitacije komunističkih propovjednika*”. Katolička “*crkva je dakle tražila pravedne plaće za radnike davno prije nego se uopće čulo što su to komunisti*”. Ona “*je dizala svoj glas protiv nasilja i raznih mogućnika davno prije, nego je tko sanjao o komunizmu*”. Međutim, “*crkva nije demagog već postupala razumno, te u isto vrijeme dok traži za radnike od poslodavaca pravednu plaću, traži i od radnika da ne traže od poslo-*

davaca nemoguću plaću, jer inače propada i poduzeće i radnik”. Dakle, Crkva “*postupa razboritije nego komunizam, koji propovijeda klasnu borbu*”, budući da “*klasna borba vodi čovječanstvo u propast, a staleška solidarnost brzo će izvesti čovječanstvo na čistac*”⁵⁶⁵.

Politički događaji, koji su uskoro uslijedili u svijetu, bili su samo novi razlog za optužbe, koje je Stepinac izrekao na račun komunizma. Španolska republika je stajala na krhkim temeljima. To je bila pogodna prilika komunistima i anarhistima da malo pomalo preuzimaju vlast u njoj i da provode teror nad političkim protivnicima. Zbog toga je 17. srpnja 1936. izbila pobuna, koja se je pretvorila u trogodišnji španjolski građanski rat. U tom ratu izbilo je na vidjelo sve divljaštvo komunista i anarhista, koji su nemilosrdno ubijali vjernike, a naročito svećenike, redovnike i redovnice. O tomu je Stepinac 20. rujna 1936. uputio okružnicu svećenstvu i vjernicima zagrebačke nadbiskupije. U njoj je postupke komunista i anarhista usporedio s Neronom, koji je “*smolom obljepljivao kršćanska tjelesa te ih palio kao baklje*”. Tako isto “*danas španjolski anarhisti i komunisti puni bezbožnoga bijesa i nasilja javno spaljuju tjelesa katoličkih biskupa, svećenika, redovnika i vjernika građanskoga i seljačkoga staleža*”. Na žalost, nisu se zaustavili samo na tomu. “*Izgubivši svaki naravni stid*”, piše zagrebački nadbiskup, “*obeščašćuju kršćanske djevice (redovnice – op. I. G.), koje obeščašćene mrtve bacaju kroz prozore iz njihovih domova*”. Prema toj okružnici, “*ovaj su građanski rat u Španjolskoj već godinama spremali pokreti, koji su na svojim zastavama napisali bezboštvo*” i “*koji su si postavili za cilj uništenje Katoličke crkve, svega kršćanstva i svih moralnih i vjerskih vrednota*”. Konkretnije rečeno, “*na čelu tih pokreta stajali su komunisti, koji su smatrali, da je došao čas, da dignu revoluciju u katoličkoj zemlji Španjolskoj, pa da onda iz te komunističke tvrđave mogu svoju bezbožnu misao prenijeti i na afrički kontinent, da tamo unište cvatući kulturni rad Katoličke crkve u misijama*”. Naravno, u tome nisu uspjeli, a Stepinac je ovu okružnicu uputio svojim vjernicima, da bi

Lepoglava

se hrvatski narod uvjerio, "kako je neistinito sve ono, što komunistički agitatori pod raznim oblicima i u raznim prilikama potajno i javno pripovijedaju po našim hrvatskim mjestima i selima o tobožnjem 'komunističkom raju'"⁵⁶⁶.

No, komunistički agitatori su se znali vješto pretvarati pred narodom i zavoditi ga lijepim riječima o zemaljskomu raju, što će ga oni ostvariti u komunističkomu besklasnom društvu. Stepinac je znao za ovu njihovu vještinu pa je u svojim propovijedima argumentirano ukazivao na nemogućnost ostvarenja toga cilja, dakle, da su komunističke tvrdnje najobičnija demagogija. U propovijedi, održanoj 11. listopada 1936. povodom 200-te obljetnice posvete franjevačke crkve u Samoboru, on je naveo dva razloga, zbog kojih komunizam ne može uspjeti. Prema prvomu razlogu, takav će "komunizam zahtijevati strašan centralizam uprave i dosljedno nebrojeno mnoštvo činovništva", pa bi pritisak birokracije bio "neizreciv i ubio bi svaku volju za rad u ljudima, poduzetnost i veselje". Dakle, "pametno gospodarstvo u komunističkoj državi apsolutno je nemoguće". Drugi pak razlog, zbog kojega je, po Stepinčevu mišljenju, komunizam nemoguć, jest njegov materijalizam. Naime, "materijalizam, na kojemu se bazira komunizam, ne pozna Boga, a bez Boga nema pravde...". Ondje "gdje pak nema pravde, tamo se vlada silom", pod kojom "zadovoljnog

ljudskog života nema i ne može biti". Zbog toga "je materijalizam, a konsekventno i komunizam do krajnosti sebičan". Ta sebičnost "ne može ostvariti socijalnog reda i poredka, gdje bi svi bili dio zajedničkih dobara". Zato će svi "pokušaji komunizma ostati uzaludni". On se, doduše, može "krvavom revolucijom, za kojom žudi, i dočepati privremene vlasti, ali njegova konačna propast samo je pitanje vremena!"⁵⁶⁷

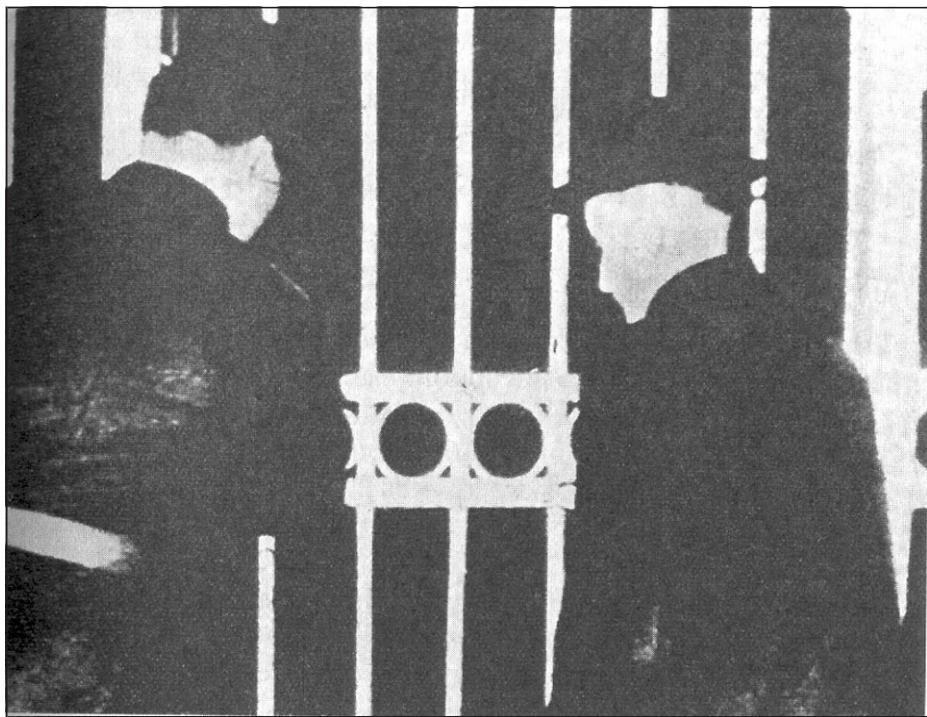
Povijest država i naroda, u kojima su komunisti došli na vlast, pokazala je istinitost i oštromnost ovih Stepinčevih riječi. On je i u mnogim drugim zgodama iznosio razloge, zbog kojih je komunizam neprihvatljiv za čovječanstvo, a naročito za hrvatski narod. U Đurđevcu je, na primjer, 8. studenoga 1936. prilikom posvete oltara župne crkve govorio o krizi u društvu, u kojemu nema poštenja i pravde, te se osvrnuo i na tobožnje proroke, "koji bi htjeli riješiti tu krizu", ali oni temelje "svoj rad ne na osnovu katoličkih načela, ne na Bogu, nego na bezboštvu", pa zato ne mogu ni uspjeti. "Takvi proroci su", kazao je tada Stepinac, "najprije komunisti, koji misle da će krizu čovječanstva riješiti rušenjem svega, što postoji, krvavom revolucijom i klanjem, anarhijom". Međutim, "klanje i revolucija, anarhija uvijek su izazivali nove revolucije, nove anarhije, nove pokolje bez kraja i konca". Pri tomu je ukazao na Rusiju kao primjer. Zato "hrvatski

narod ne može prihvatiti komunističke nauke". Posebno je ona neprihvatljiva za "naš seljački svijet, jer on neće dozvoliti da bude samo jedan kotač u komunističkoj mašineriji bez duše, bez Boga, bez privatnoga vlasništva, bez porodice, bez obiteljske ljubavi i bez svoga naroda". Te misli je zaključio tvrdnjom, da "hrvatski seljak neće postati državni rob komunističkoga društva, koje ubija svaku slobodu i svaki napredak", ali je podvrgao kritici i učenje nekih ideologa Hrvatske seljačke stranke, "koji danas govore o staroj nekoj hrvatskoj autohtonoj poganskoj kulturi", koja i ne postoji, "jer hrvatski narod uvađa u civilizaciju samo kršćanstvo"⁵⁶⁸. Što se tiče prihvaćanja komunizma, Stepinac je s optimizmom gledao na budućnost hrvatskoga naroda. Na Antikomunističkoj izložbi u Zagrebu 3. rujna 1939. izjavio je, "da bi internacionalni komunizam bio za njega (za hrvatski narod – op. I. G.) prava smrt, i zato ga je odlučno odklonio, na čelu s svojim narodnim vodstvom". Pri tomu je precizirao, da ga je odklonio "a li mine naš hrvatski seljak, odklonilo ga je naše hrvatsko radništvo, odklonilo ga je naše građanstvo, a ogromnim dijelom i naša inteligencija"⁵⁶⁹.

Komunizam je, dakle, nemoguć, on ruši moralni poredak, a za ostvarenje svojih ciljeva služi se najodvratnijim zločinima. To je za Stepinca najopasnija zabluda⁵⁷⁰. Ljudi "pod razornim idejama komunizma ubijaju djecu u utrobi majke"⁵⁷¹. U tom

pokretu "nekolicina krvavih silnika propovijeda diktaturu klase (ili bolje svoju osobnu), proljeva nedužnu krv i sije mržnju među ljudima! "Komunisti "ono što je dobro, nazivaju zlim, a ono što je zlo, nazivaju dobrim". Oni "brak sklopljen po zakonu Božjem nazivlju svećeničkom izmišljotinom, a slobodnu ljubav zahtjevom ljudske naravi". Takovi pak smatraju "brojnu dječicu nesrećom braka, a ubojstvo djece nuždom vremena; život po načelima vjere 'klerikalizmom', a vjerski indiferentizam slobodom čovjeka"⁵⁷². Smatrajući to komunističkom moralnom izopačenošću, Stepinac je 31. ožujka 1937. uputio svećenstvu i vjernicima zagrebačke nadbiskupije okružnicu, u kojoj navodi riječi pape Pija XI., da je komunizam "đavolski bič" i "rušilačka kuga" čovječanstva, a sam ga naziva kaznom Božjom, "što su ljudi prezreli i pogazili zakon Božji", pa poziva na molitvu i pokoru kako bi Bog odvratio tu pogibelj od hrvatskoga naroda⁵⁷³. Naime, bez obzira što je tvrdio da je hrvatski narod odbacio komunizam, on se je bojao, da bi mu ga komunisti, za koje ne nalazi lijepu riječ, mogli silom, makar i prolazno, nametnuti. U tomu smislu značajna je njegova propovijed održana 7. srpnja 1940. na zavjetnomu hodočašću grada Zagreba u Mariju Bisticu. Spominjući razne opasnosti, koje prijete hrvatskomu narodu, rekao je: "Tu je neman krvave Kominterne, koja nam hoće silom namjesto kulta pravoga i živoga Boga narinuti kult običnih zločinaca, kojima su usta puna hvale o velikim djelima komunizma, a ruke krvave i zaprljane od krvi pojedinih nevinih žrtava muževa i žena, mladića i staraca; kojima su usta puna pričanja o socijalnim reformama, a u isto doba pucaju radnicima i seljacima kosti pod knutom bezobzirnog novog birokratizma, koji omogućuje razuzdan život nekolicini silnika na grbači ispaćenog puka; kojima su usta puna pričanja o komunističkom raju, ali kojega raja pod smrtnom kaznom nitko ne smije ostaviti ni prekoračiti, kad bi htio, da ne oda možda, koliko se laži sakriva u sistemu, koji nema veze s Bogom"⁵⁷⁴.

Uoči Drugoga svjetskog rata komunisti su širom Europe, pa tako i u Hrvatskoj,

Nadbiskup napušta KPD Lepoglava

predlagali drugim političkim strankama stvaranje tzv. pučke fronte, kako bi tim putem, iako malobrojni, ali dobro organizirani, osvojili vlast. Katolička crkva i sam nadbiskup Stepinac su uočili varku i pobijali tu zamisao. Stepinac je to učinio u propovijedi na Marijanskomu kongresu u Glogovnici, kod Križevaca, 15. kolovoza 1940. godine. Iznoseći zločine i zablude komunizma, rekao je, da je posve sigurno to, "gdje nema više Boga u duši, nema smisla ni domovina ni život na zemlji, kad je život bez Boga gotov pakao". Upravo "takav pakao stvorila je već u nekim državama družba onih zločinaca, koje svijet zove komunistima". Isto "takav pakao željeli bi sada, dok traje svjetski rat", oni stvoriti "i u našoj domovini Hrvatskoj". Ali hrvatski narod, "iako manji po broju od drugih, nikada nije bio narod kukavica, pa ne će biti ni njegovi crkveni poglavari". Ti poglavari bi "bili izdajice svoga svetoga zvanja, kad bi se bilo laskanjima bilo prijetnjama dali zavesti", a da ne kažu "svome narodu istinu". "A prava istina jest", naglašava Stepinac, "da s komunistima nikada ne može biti suradnje, dok se ne odreknu svojega nauka i svojih zločinstava i tako prestanu biti ono što jesu"⁵⁷⁵. Ovoga načela zagrebački nadbiskup se je držao kako za cijelo vrijeme Nezavisne Države Hrvatske, tako i nakon

njezina sloma, pa su sve tvrdnje o njegovim tobožnjim pohvalama partizanskoga ponašanja u ratu najobičnija izmišljotina.

No, svaka pojava ima svoj uzrok, pa tako i komunizam. Na te uzroke su upozoravali i nadbiskup Stepinac i Katolička crkva u cjelini i osuđivali ih. U svojoj propovijedi održanoj 15. studenoga 1936. prigodom 70. obljetnice dolaska časnih sestara milosrdnica u Zlatar, Stepinac se je zapitao: "Što je zapravo stvorilo komunizam? Zar možda Spartakus, Marks, Engels, Lenjin itd.?" A onda je sam odgovorio: "Nipošto! Oni su samo plod što je izrastao na pohlepi kapitalizma, onako kao što i trnje nužno rađa bodljikama. Lakomost i pohlepa za bogatstvom bez obzira na bijedne, bez obzira na slabe, bez obzira na neuke, to je kolijevka komunizma"⁵⁷⁶. Slično stajalište zauzima i papa Pio XI. u enciklici "Divini Redemptoris", u kojoj se kaže, da ne bi bilo ni komunizma ni socijalizma, da su odgovorni čimbenici u društvu slijedili nauk i opomene Crkve, ali umjesto toga oni su usvojili načela liberalizma i laicizma⁵⁷⁷. Osuđujući komunizam, Katolička crkva i Stepinac osuđili su ujedno i liberalizam i kapitalizam, ali i masoneriju, koja je nastala u krilu liberalizma, što se vidi iz mnogih Stepinčevih propovijedi.

Sve do travnja 1941. Stepinac je svoj sud o komunizmu donosio na temelju literature i raznovrsnih vijesti, pogotovo o njihovu postupanju u Rusiji, Meksiku i Španjolskoj. Kratko vrijeme nakon izbijanja Drugoga svjetskog rata i na hrvatskim prostorima, kada je uspostavljena Nezavisna Država Hrvatska, komunisti su pod partizanskim imenom organizirali oružanu pobunu, pa se je on sada s njihovim djelovanjem izravno suočio u vlastitoj domovini. Naravno, niti je mijenjao niti je imao razloga mijenjati svoja stajališta o komunizmu, ali je odsada primjere za svoje tvrdnje o komunističkoj naravi uzimao iz Hrvatske. Ipak, ni dalje nije odbacivao iskustva stečena s tim pokretom u drugim zemljama. Zato u svojoj propovijedi održanoj 13. travnja 1941., na Uskrs, u zagrebačkoj prvostolnici kaže, "da nema veće zapreke miru nego je komunizam, negacija svake istine i pravde"⁵⁷⁸. U njegovu pak "Dnevniku" sredinom svibnja 1941. je zapisano: "Agitacija komunista (partizana) i dalje se u potaji provodi usprkos da vlada pokazuje ozbiljnu volju da riješi socijalno pitanje. Prije nego li boljševizam bude srušen u Rusiji neće biti mira u svijetu ni u Evropi"⁵⁷⁹. To znači, da komunistima odnosno partizanima i nije bilo stalo do rješavanja socijalnih pitanja, nego do rušenja hrvatske države, nametanja svoje bezbožničke ideologije i osvajanja vlasti. Time su došli u sukob sa Stepincem, koji je opet koristio svaku priliku, da upozori hrvatski narod na pogibelj, koja prijete od njih. U propovijedi održanoj u Zagrebu 3. srpnja 1941. na blagdan Presvete Krvi Isusove rekao je, da "smo danas svjedoci borbe, kakove nikada nije vidio svijet", ali da "sva ta prolivena krv, bila prolivena u štrajkovima, koje su godinama potpirivali zlokobni, besavjesni komunistički agitatori, bila prolivena u oružanom sukobu na moru, kopnu ili zraku, bila prolivena pojedinačno ili u masama, širom krajeva kugle zemaljske, bila bi beskorisna, ako se u temelje ljudskog društva ne bi opet uzidao ugaoni kamen svijeta Isus Krist i Njegovo Evanđelje...". Izrazio je čvrstu vjeru, "da će i narodi i njihovi

Kapelica blaženoga A. Stepinca u KPD Lepoglava

državnici to uvidjeti"⁵⁸⁰. Pozivajući vjernike, da se preobrate k Bogu, u propovijedi na Euharistijskomu kongresu u Žakanju, kod Ozlja, 30. studenoga 1941. upozorio je, kako su mnogi pljuvali po Isusu Kristu, pa im je naveo, da se, kao na takav loš primjer sjete "bezbožnih komunističkih vođa i vođa raznih drugih pokreta uperenih protiv Krista"⁵⁸¹. Dana 27. studenoga 1941. nadbiskup Stepinac je uputio Božićnu poruku hrvatskim radnicima i radnicama u Njemačkoj, izrazivši u njoj nadu, da nijedan od njih "nije podlegao zlokobnim zasadama internacionalnog komunizma, koji poriče svaku obvezu prema vlastitom narodu i domovini"⁵⁸².

(nastavit će se)

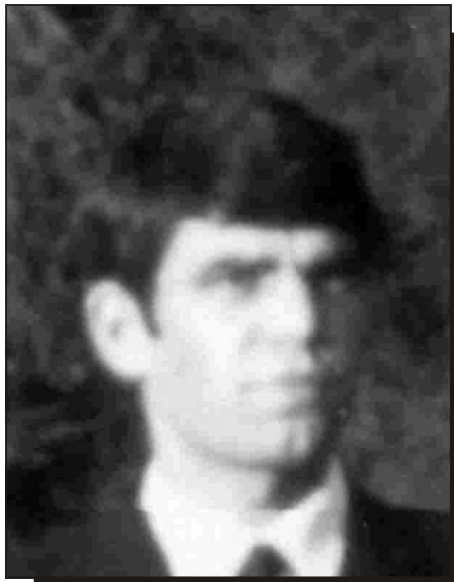
Bilješke:

554. Alojzije Stepinac: Propovijedi, poruke, govori 1934.-1940., str. 260.-261.
 555. Isto, str. 284.
 565. Isto, str. 322.
 557. Isto, str. 394.
 558. Alojzije Stepinac: Propovijedi, govori, poruke 1941.-1946., str. 43.
 559. Isto, str. 129.
 560. Isto, str. 147.-148.

561. Isto, str. 179.
 562. Suđenje Alojziju Stepincu – Dokumenti, str. 339-340
 563. Alojzije Stepinac: Propovijedi, poruke, govori 1934.-1940., str. 48.
 564. Isto, str. 50.
 565. Isto, str. 104.-105.
 566. Eugen Beluhan Kostelić, nav. dj., str. 477.-478.
 567. Alojzije Stepinac, nav. dj., str. 128.-130.
 568. Isto, str. 142.
 569. Isto, str. 337.
 570. Isto, str. 178.
 571. Isto, str. 258.
 572. Isto, str. 284.
 573. Eugen Beluhan Kostelić, nav. dj. str. 480.-483.
 574. Alojzije Stepinac, nav. dj., str. 421.
 575. Isto, str. 432.-433.
 576. Isto, str. 139.
 577. Katolički list, br. 16 od 15.4.1937., str. 185.
 578. Alojzije Stepinac: Propovijedi, govori, poruke 1941.-1946., str. 23.
 579. Alojzije Stepinac: Nepoznati dnevnik, tjednik Danas pod naslovom "Te Deum u čast NDH", Zagreb, 28.8.1990., str. 67.
 580. Alojzije Stepinac: Propovijedi, govori, poruke 1941.-1946., str. 34.
 581. Isto, str. 63.
 582. Isto, str. 60. •

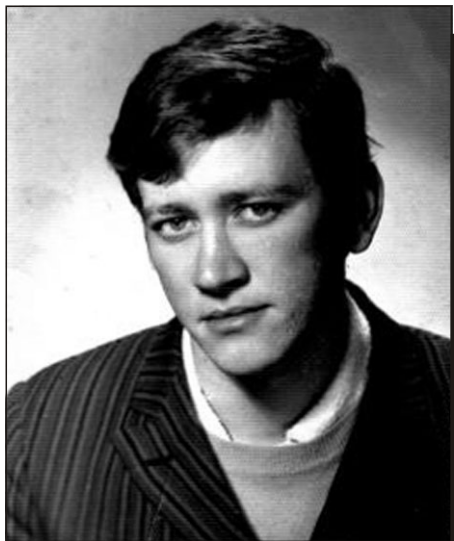
LETICI U ZNAK POTPORE DEKLARACIJI

«Nije mačka močka nit je tačka točka»: to je bio vulgarni argument provođenja Novosadskog dogovora, i - tačka! Hrvatski narod to nije nikada prihvatio niti se

Vinko Knezović

posebnosti svojega hrvatskog jezika ikada odrekao, a nasrtaji su bili stalni. Kada je Komunistička partija Jugoslavije kroz Novosadski dogovor počela provoditi srbizaciju i potiskivanje hrvatskog jezika, što se posebno odrazilo u prva dva sveska Rječnika srpsko-hrvatskog jezika kojega su usporedo izdale Matica hrvatska (ijekavsku verziju) i Matica srpska (ekavsku verziju), svakomu je bilo jasno da je hrvatski jezik ozbiljno ugrožen i Novo-

Bruno Marchioli

Piše:

Jure KNEZOVIĆ

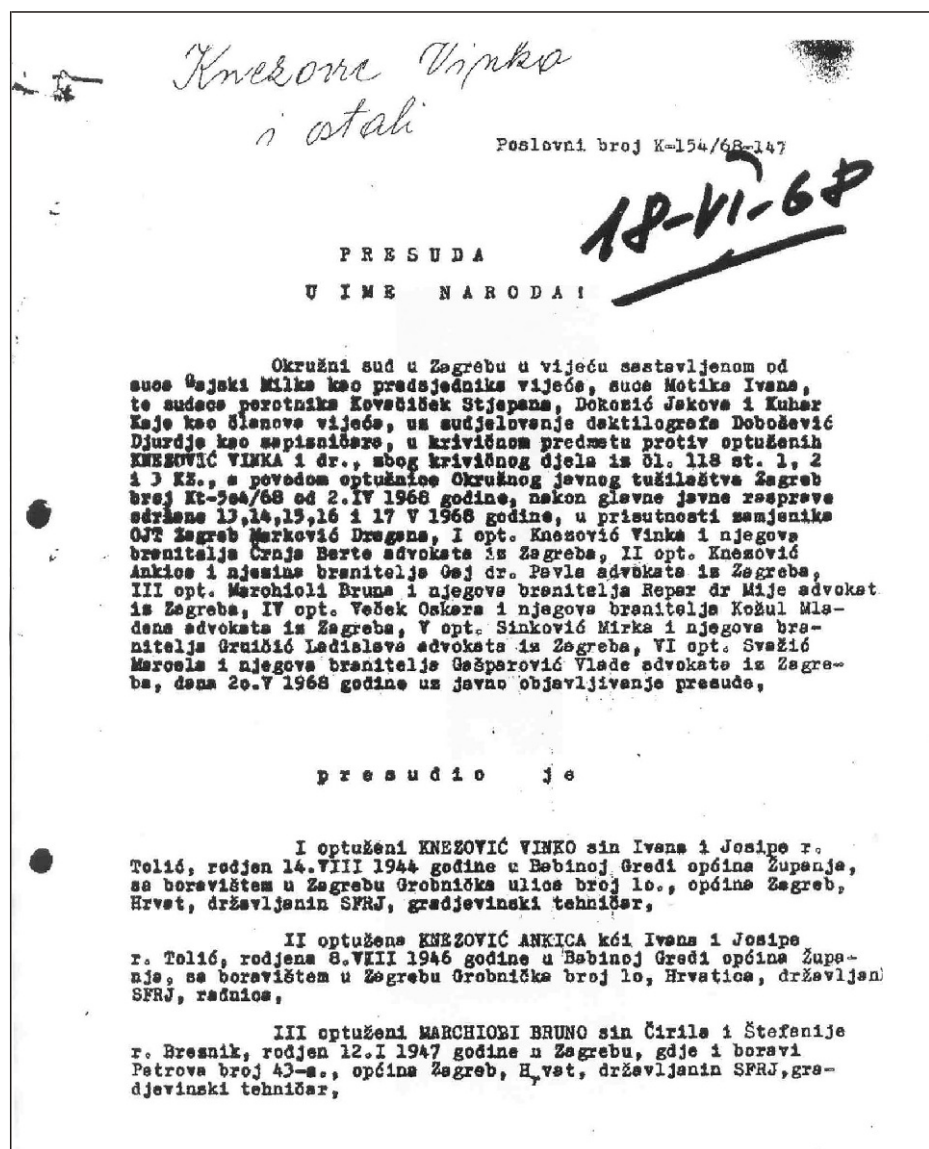
sadski dogovor na štetu hrvatskoga jezika zlorabljen.

Posljedica toga je bila donošenje Deklaracije o nazivu i položaju hrvatskoga jezika, koju su poduprle sve hrvatske znanstvene institucije, a narod dočekao s plebiscitarnim oduševljenjem. Uslijedio je progon potpisnika i podupiratelja. Politička klima je dovedena do vrenja. Cenzurirani tisak propuštao je samo ona pisma, koja je režim mogao kasnije upotrijebiti kao argument za napad. U takvoj uzavreloj situaciji smatrao je svaki svjestan

Hrvat, da mu je vrijeme obaviti svoju dužnost.

U to preduskršno doba mnogi su naši putovali u domovinu, a tako i **Ankica Knezović**, koja je privremeno radila u jednoj tiskari u Beču. U Zagrebu joj je brat **Vinko** govorio o potrebi tiskanja letaka, kojima bi se podržala Deklaracija i razbila blokada medija koju je uvela komunistička partija na čelu s nekolicinom izroda. Tako se rodila ideja da se letci tiskaju u Beču.

Na Trešnjevačkom trgu, uz crkvu sv. Josipa, za stolom *Kod dvije lipe*, sjeli su **Želimir Crnogorac** i **Vinko Knezović** i raspravljali o Deklaraciji i napadima na potpisnike, ali i o mogućnosti na koji na-

Presuda V. Knezoviću i dr.

Ankica Veček rođ. Knezović

čin poduprijeti borbu hrvatskog naroda za svoj jezik. Tako je nastao tekst za letke potpore Deklaraciji o nazivu i položaju hrvatskog književnog jezika.

Na Uskršni ponedjeljak, 27. ožujka 1967. u Beč se vratila Ankica i u stanu iz svoje bujne frizure izvadila dva uvojka papira. Na jednom je pisalo: **Studenti i srednjoškolci, pružite podršku intelektualnim vođama i književnicima, a osuđujte laike za jezična pitanja, koji se prodaju za svoj položaj**, a na dugom: **Građani, ne dopustite da vas CK obmanjuje putem radija, televizije i štampe, komunisti i svjesni građani su za Deklaraciju, samo im diktatori ne dopuštaju iznijeti svoj stav.** Ispričala je kako se očekuje da letke tiskamo i prebacimo preko granice do određenoga željezničkog čvora, a da će ga oni iz Zagreba dalje preuzeti i raspačati letke. Tražili su da bude 10.000 letaka.

U Bečkom šesnaestom kotaru, u jednoj maloj tiskari, otisnuti su letci. Tiskar je mislio da je to češki jezik i da su letci namijenjeni Čeho-Slovačkoj, a ja sam ga u tom uvjerenju ostavio. Problem je bio u nedostatku dijakritičkih znakova, karakterističnih za hrvatski jezik, pa smo se dogovorili da kvačice budu od malog slova „v“, a da „đ“ bude složen od „dj“. I još je trebalo biti brzo tiskano, jer je već idućega vikenda pošiljka trebala otputovati.

U međuvremenu sam dogovorio s dvojicom Austrijanaca prijevoz letaka. Da bih upozorio Austrijance na ozbiljnost pošiljke, otvorio sam kovčeg i ispričao im da zbog toga u Jugoslaviji mogu dobiti nekoliko godina zatvora. Oni su se počeli smijati, jer su odrasli u slobodi, pa nikako nisu mogli pojmiti da se zbog nekih letaka može završiti u zatvoru. Na put su otišli u uvjerenju da sam se ja samo šalio. Prema planu su pošiljku predali i vratili se u Beč. O letcima su, osim mene, znali još **Rudolf Arapović** i **fra Mirko Čović**. O putovanju pošiljke nije nitko osim mene znao.

Letke su već 15. travnja 1967. raspačali. Naravno, da tu količinu letaka nije mogla raspačati samo skupina od pet osoba, koja se našla pred sudom godinu dana kasnije. Vinko je organizirao raspačavanje na nekoliko skupina, ali o tome nije priznao pod istragom i tu je tajnu čuvao do smrti. Stjecajem okolnosti znadem za dvojicu, koji se nisu našli na sudu i nikada ih Udba zbog toga nije ispitala. Jedan je **Zvonko Crnogorac**, brat Želimira Crnogorca, a drugi **Vlado Bilušić**, koji je Vinka dopratio u emigraciju, a nakon povratka i sam emigrirao u Australiju odakle se ipak vratio u Hrvatsku, gdje je nedugo zatim uhićen i osuđen u insceniranom zadarskom procesu 1974. na četiri godine zatvora. Kad smo se jednom, nakon našeg susreta u Nürnbergu 1972., u Zagrebu sreli, pitao sam ga, jesu li ga za vrijeme istrage ili bilo kada pitali za letke. Odgovorio mi je, da ga nikada nitko nije upitao za letke, jer Udba nije imala ni indicija da bi on mogao biti sudionikom u raspačavanju. Tko su drugi, to nažalost nikada ne ćemo doznati, jer je Vinko tu strogo čuvanu tajnu odnio sa sobom u grob.

Između ostaloga, jedan je u Građevinskoj školi ostavio nekoliko letaka, pa je i ta škola za Udbu postala „mjesto zločina“. U školu su tako jednom došli udbaši i izvijestili organizaciju SK, kako je ustanovljeno da su letci najvjerojatnije tiskani u Austriji, jer je kemijskom analizom ustanovljeno da su papir i tiskarska boja austrijskog podrijetla, a osim

toga, oni tamo nemaju naše dijakritičke znakove. Tražila se budnost članova SK i suradnja u otkrivanju počinitelja. Na sastanku je sjedio i sekretar OO SK, **Vinko Knezović**.

Poslije raspačavanja tih deklaracijskih letaka, u Beč su navalili poznanici i preporučeni neznanci. Neki su ostavili svoja radna profesorska mjesta i uputili se u emigraciju, da bi odmah po dolasku propovijedali povratak. Drugi su bili u prolazu. Udba je posjela i najosjetljivije mjesto hrvatske zajednice u Beču – Hrvatsku katoličku misiju. Neki koji nisu znali šutjeti, vjerovali su svećenstvu, a neki svećenici su čekali dok određene osobe dođu na ispovijed. Vjernik je mislio da su svi kao fra Mirko Čović ili vlč. **Vilim Cecelja**, ali su se među ovce umiješali vuci. U Beču je **fra Mate Božić** glavni Udbin operativac, a Rudolf Arapović baš u njega ima neograničeno povjerenje. Kako u crkvi tako i u običnom životu.

Vrijeme je prolazilo. Osokoljeni neotkrivanjem raspačavatelja letaka o Deklaraciji, pripremali smo za Božić male letke s velikom porukom: **Hrvatskoj samostalnost**. To su bili letci formata 2x8 cm a isti tekst je otisnut na obadvije stranice. U tekstu smo izbjegli dijakritičke znakove. Ankica je u jedan par cipela stavila 9000 letaka i za Božić otputovala u Zagreb. Tamo su htjeli na Badnju večer raspačati te *male letke velike poruke*. Izgledalo im je kao da Udba ima grad pod kontrolom, pa

Mirko Sinković

GRADJANI
NE DOPUSTITE DA VAS OK OBMANJUJE
PUTEM
RADIJA, TELEVIZIJE I ŠTAMPE
KOMUNISTI I SVJESNI GRADJANI
su za DEKLARACIJU, samo Im DIKTATORI
ne dopuštaju IZRAZITI SVOJ STAV

Letak potpore Deklaraciji

su odustali, ali su zato te letke pobacali na Silvestrovo, kada je Udba već mislila da su odustali.

Što oni još nisu znali, a sad su iz svojih dossiera pročitali, već kod samog tiskanja Udba je znala, pa je tako Ankicu već od Južnog kolodvora u Beču pratila Udba, a s Glavnog kolodvora u Zagrebu preuzeo je nadzor drugi agent. U vremenu od svibnja do prosinca 1967. Udba je uspjela staviti pod kontrolu aktivnosti jedne hrvatske skupine u Beču.

Premda ih, dok su 31. prosinca raspačali tih 9000 letaka, nije na djelu nitko uhitio, a oni se razletjeli na nekoliko strana i vratili se tek 3. siječnja 1968., poslije Nove godine u Zagreb, ipak ih je tamo čekala Udba.

Međudržavna suradnja Jugoslavije i Austrije funkcionirala je besprijekorno. Kad su njih uhitili u Zagrebu, mene je u Beču uhitila austrijska policija – jedinoga iz naše skupine. Za vrijeme mojeg zatvora u Austriji i nakon izgonu iz Austrije, nije ni jedan član naše skupine pokazao bar onu unaprijed dogovorenu solidarnost ni prema meni, koji sam im bio na dohvat ruke, ni prema njima u zatvoru u Zagrebu – a bilo je dogovoreno!

Napadi na hrvatski jezik nisu prestajali. Krajem 1988. godine, Ustavni sud Jugoslavije proglasio je ustavni amandman o jeziku iz 1974. neustavnim, jer se, po njegovu mišljenju, postojećom formulacijom is-

ključuje iz javne upotrebe jezik Srba u Hrvatskoj. Početkom 1989. Sabor SRH, na čelu s **Antom Milovićem** a potpomognut Brođaninom **Ivicom Račanom**, pokreće postupak za promjenu spornoga ustavnog članka o jeziku. Tome se prvi javno usprotivio Zavod za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku u Zagrebu, a njegov su primjer slijedile brojne hrvatske kulturne i javne institucije. Predloženu promjenu ustavnog amandmana o jeziku Sabor nije prihvatio.

Uspomene na te događaje, prigoda je sjetiti se i onih koji se nisu sustezali žrtvovati svoju slobodu i zdravlje za obranu temeljnoga ljudskog prava, prava na svoj hrvatski jezik. Zato neka ostane zapisano da je jedna mlada skupina Hrvata i u tome bila primjerom. •

Oskar Veček

MOJA DOMOVINA

*Moja je domovina
 natopljena krvlju i suzama,
 muškom krvlju i ženskim suzama.*

*U svakom ovom čovjeku
 vrije krv kao u kotlu;
 kao ugarak što tinja
 u lugu poslije kiše
 čeka lagani vjetar
 da se rasplamsa, da gori
 još jače, još više.*

*Svaka ova majka plače
 nad sinom čim se rodi
 u szama, u plaču,
 uči ga himne o slobodi.*

Ivan Dujmović

ULICA BLATNJAVA ŽMIRKA I GORI

*Kišobrani
 Kao heringe
 I šeširi
 Na golim glavama prolaznika*

*Svjetlo i svjetiljke
 U polumraku
 Čuje se razgovor
 Izvan svijesti
 U nesvijesti
 Čovjeka
 Koji utazuje žed
 Za vinom*

*Ulica blatnjava
 U bokanjačkom blatu
 Po njoj tetura
 Čovjek
 I pijanac
 Kojeg je Dioniz
 Zgrabio za ruku
 I on tetura
 Psuje
 Plače
 I moli*

*Svjetiljka neba i dalje
 Žmirka i gori.*

Bruno ZORIĆ

SVJEDOČANSTVO MATE VLAŠIĆA

O UDBINOJ UROTI, OSUDI I ROBIJI U ZENIČKOM KAZAMATU

Nakon što je s demokratskim promjenama devedesetih godina 20. stoljeća kroz krv, znoj i suze izišao ispod velikosrpske čizme izborivši slobodu i samostalnu državu, hrvatski se je narod nakon stoljetnoga sna konačno probudio i osvijestio. U cilju istrjebljenja Hrvata, jugo-

Mate Vlašić 1964. u Baden-Badenu, prije odlaska u zatvor

komunisti su sredinom šezdesetih godina prošloga stoljeća mudro otvorili državne granice, šakom i kapom dijeleći putovnice, kako bi iselili hrvatski živalj sa stoljetnih ognjišta. Mnoštvo Hrvata koji nisu imali uvjeta za život većinom iz političkih razloga, išlo je na privremeni rad osobito u Njemačku, koja je tada postala veliko europsko gradilište.

Tadašnja jugokomunistička vlast je preko montiranih političkih procesa cijelomu hrvatskom narodu željela priljepiti etiketu nacistoidnosti i fašistoidnosti, dok su druge željeli iseliti preko državne granice. Državna tajna služba UDB-a na lukav i smišljeno podmukao način pun spletke, osobito je djelovala među hrvatskim emigrantima u iseljeništvu s ciljem praćenja hrvatskih domoljuba, spremanja atentata na istaknutije članove i otkrivanja djelatnosti svih koji se nisu mirili s potlačenošću svoje Domovine.

Pišu:

*Želimir CRNOGORAC
& Mate TADIĆ*

Jedan takav u nizu namještenih političkih procesa je i onaj **Mati Vlašiću** sa skupinom. Upravo u svibnju 2007. navršilo se punih četrdeset godina kako su započeli Matini problemi s UDB-om. Donosimo Matino zanimljivo životno svjedočanstvo, još je jedan primjer dokle je i na koji način dopirala i djelovala UDB-ina crna ruka među hrvatskim iseljeništvom.

Partizani naredili da se sije pamuk, kikiriki i riža

«Rođen sam 1931. u Sovićima, općina Grude u Hercegovini, u obitelji **Mije i Ruže rođ. Tucak**. Osnovnu školu sam završio u Sovićima i daljnje školovanje nastavio u vrijeme Drugoga svjetskog rata u Imotskom. Idući u školu u Imotski, sjećam se iz 1944. preljetanja avionskih eskadrila koje su Saveznici slali bombardirati Njemačku. Poslije završetka Drugog svjetskoga rata, nakon osnivanja partizansko-komunističkih škola, nas 'neposlušne đake' koji smo pohađali školu za vrijeme NDH, potjerali su. Mi smo ostali kod svojih kuća ponešto raditi s roditeljima. Nakon rata u socijalističkoj Jugoslaviji počele su se formirati dobrovoljačke – prisilne radne akcije za izgradnju putova, željezničkih pruga i tvornica. U našem Imotsko-bekijskom polju, partizani su naredili da se sije pamuk, kikiriki i riža, što je bila najveća glupost. U to sam vrijeme imao šesnaest godina, a partizani su nas počeli goniti u brigade prisilno raditi. Najprije sam išao raditi na pilanu u Sokolac, zatim graditi tvornicu šperploče u Blažuju kod Sarajeva, a nakon toga u Rakovu polju raditi na ciglani. Nakon radnih akcija 1951. godine, otišao sam služiti vojni rok dvije godine u Uroševcu na Kosovu.

Uvjeti su bili vrlo teški i sjećam se da smo se jednom zgodom otrovali, jer smo pili vodu iz bunara za kojega se govorilo da su u njega partizani ubacivali leševe njemačkih vojnika.

Poslije povratka iz Armije, opet sam nastavio raditi na prisilnim radnim akcijama 1954. na pruzi Brčko – Banovići, a potom u Crnoj Gori i Manjači pokraj Banja Luke. Godine 1964. sam otišao raditi u Njemačku, kao i mnogi drugi iz Hercegovine. A to je ustvari bilo plansko raseljavanje tadašnje vlasti. Radio sam u Stuttgartu na popravku i izgradnji putova, a poslije sam se zaposlio u firmi koja radi centralna grijanja, u kojoj sam se počeo stručno osposobljavati. Nakon nekoga vremena bio sam osposobljen za zavarivača i na radnom mjestu mi je bilo dobro.»

UDB-ne spletke i Matino uhićenje

«Od mame sam 13. svibnja 1967. iz Sovića dobio brzopjav da mi je otac na umoru, što se poslije pokazalo netočnim, jer je brzopjav poslala UDBA, a ne mama. Isti sam dan sjeo na vlak i krenuo doma,

M. Vlašić (prvi slijeva) na grobu Dive Grabovčeve na Vran-planini 1983.

međutim već na slovenskoj granici sačekali su me agenti UDBE i uhitili. Protivio sam se uhićenju, tvrdeći da je to neka zabuna, a oni su rekli: 'Nikakva zabuna, znamo mi sve!' Nakon deset dana u Sloveniji, sproveli su me do Sarajeva, gdje po mene dolazi **Pero Lovčević – Tomić**. Stavio mi lisice na ruke, odveo me u Mostar i predao mostarskoj UDB-i. Počinje istraga poznatim metodama maltretiranja i unakrsnoga ispitivanja. U prostoriji ja sam, a njih šest do sedam UDB-aša s raznim naizmjeničnim pitanjima i metodama 'humane' istrage političkih zatvorenika.

Istraga je uglavnom išla na moju povezanost s emigrantskim grupama iz Njemačke i Francuske, koje su došle u Jugoslaviju rušiti komunizam. Tu grupu su sačinjavali: **Jozo Dedić, Ivan Sindrić, Jozo Vujević, Luka Kraljević i Ante Milas**. Branio sam se da nemam nikakve veze s emigrantskim grupama, nego da sam došao kući u svezi s brzozavom kojega je poslala mama da je otac na umoru. Međutim, brzozav mi je poslao moj susjed **Ante Bušić**, koji je bio suradnik UDB-e i po njihovu nalogu. Taj je Ante Bušić dolazio i bio pacijent u njemačkoj bolnici, vjerojatno po nalogu UDB-e, a ja sam ga u bolnici i posjećivao kao susjeda. Međutim, kada bih za Božić iz Njemačke dolazio doma, kod mene su navraćali **Ljubo Vlašić i Branko Jurišić**, a često i Ante Bušić.»

Montirani politički proces

«Kad mi UDBA u istrazi nije mogla dokazati povezanost s emigrantskim grupama, prišli su na montiranje političkoga procesa. Proces je montirao poznati naš udbaša iz susjedstva, **Stipe Grizelj**, s načelnikom UDB-e **Jerkom Bradvićem**, koji je Grizelju naredio: «Neka bude kako kaže Ante Bušić!» Našli su tri

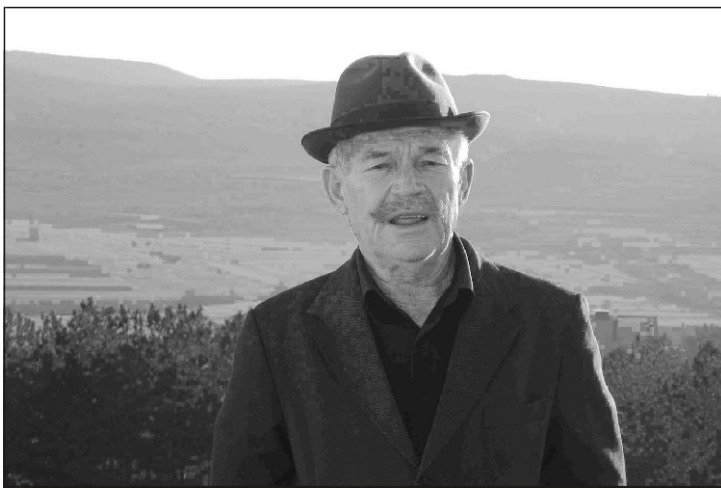

M. Vlašić 1983. na Vran-planini, na grobu Mijata Tomića (prvi slijeva)

lažna svjedoka: **Vladu Zovku** iz Vitine, **Danu** iz Roškoga Polja i **Antu Bušića** iz Gorice. UDB-aši su proveli izmišljenu istragu, a optužnicu su napisali: javni tužitelj **Rešad Tvrtković** i istražni sudac **Boro Kuljanin**, obojica iz Mostara.

U optužnici se ukratko iznosi: '...da je Mate Vlašić skupa sa Ljubom Vlašićem, Brankom Jurišićem i Vladom Jukićem osnovao grupu u cilju obaranja društvenoga poretka u Jugoslaviji i vršenja krivičnih djela iz članka 103 i 114. KZ. Čim su počinili krivično djelo iz članka 117 stavak 1 KZ. udruživanja protiv naroda i države.'

Suđenje se odvijalo koncem listopada 1967. pred Vijećem Okružnoga suda u Mostaru u sastavu: **Rajković Vahida i Sindik Niko** te porote **Čorić Pero, Jelić Jozo i Bevanda Ivan**. Branitelji optuženih su bili: Mate Vlašića – **Ivo Čizmić**,

M. Vlašić 2007.

Ljube Vlašića – **Pero Znanor**, a **Branka Jurišića – dr. B. Mandić**.

Suđenje je proteklo u komunističkom stilu, jedino se odvjetnik **Ivo Čizmić** borio snagom argumenata. Zato je i bio kažnjen od odvjetničke komore. Navodim samo neke njegove argumente: 'Sud se ne može služiti poluistinama, na osnovu kojih je suđen i Đilas. Organi gonjenja različito tretiraju istovjetne delikte iz Zapadne i Istočne Hercegovine.' U novinskom izvješću od 28. listopada 1967. godine, novinara **Alije Kebe** u sarajevskom «*Oslobođenju*» o ovom slučaju stoji: 'Odvjetnička Komora iz Mostara na jučerašnjoj sjednici od 27. 10. 1967. godine, djelovala je brzo i efikasno i osudila neke formulacije i stavove advokata Čizmića koje je ispoljio braneći prvooptuženoga Matu Vlašića. Oni su istakli da je obrana bila neumjesna i nedozvoljena.'

Iz navedenoga se vidi kolika je bila demokracija i kakva neovisnost tadašnjega sudstva. Presuda je naslovljena: 'U ime naroda! (...) Vlašić Mati izriče se kazna strogog zatvora u trajanju od 8 (osam) godina. Vlašić Ljubi izriče se kazna strogog zatvora u trajanju od 8 (osam) godina i 6 (šest) mjeseci. Jurišić Branku izriče se kazna strogog zatvora u trajanju od 8 (osam) godina i 6 (šest) mjeseci. Jukić Vladi izriče se kazna strogog zatvora u trajanju od 4 (četiri) mjeseca.'

Suđenje je bilo javno uz nazočnost novinara **Alije Kebe** iz «*Oslobođenja*» i **Salihliha Zvizdića** iz «*VUS-a*». Na moj zahtjev novinaru Zvizdiću iz «*VUS-a*» da napiše ono što ja izjavljujem, sudac kaže: 'On mora pisati što ja kažem, a ne što ti kažeš!' Na suđenju, na upit sudca je li razumio optužnicu, Mate odgovara: 'Jesam, to sam razumio ali sve je to laž i izmišljotina!' Nakon gotovo godinu dana u mostarskom zatvoru «*Čelovina*», istrage i čekanja presude Vrhovnoga suda, kazne su nam nešto smanjili: Mati Vlašiću 6 i pol godina, Ljubi Vlašiću 7 godina i Branku Jurišiću 7 godina.»

Šest i pol godina robije u zeničkom kazamatu

«U ožujku 1968. su nas prebacili u poznati zatvor - kazamat u Zenici. Upravitelj zatvora je bio **Savo Lukač** – pukovnik JNA, a 'vaspitači' **Jablanović** i **Krako**. Sobe su bile prepune robijaša. U jednoj spavaonici nas je bilo, više od stotinu. U Zenici sam zatekao i upoznao poznate političke osuđenike: Ljubušake **Jozu Dedića**, **Ivana Sindrića**, **Jozu Vujevića**, **Luku Kraljevića**, **Antu Milasa** – francuska grupa. Od starih osuđenika: **Jakova Galića**, **Kažimira Vučemila**, **Antu Banovića**, **Matu Šaravanju**, **Božu Turudića**, «**Loku**», **Juru Zovku** i **Radu Stojića** «**Rađu**». Tu su robijali **Miletić** i **Jurković**, koji su pokušali atentat na Tita. U to vrijeme je bilo i svećenika u zatvoru: **fra Jozo Bošnjaković**, **dr. Boršić**, **fra Stjepan Balić**, **Skopljak** i **Kupreškić**. U zeničkom zatvoru nije bilo osobitih maltretiranja, a mogli smo se sastajati i u zatvorskim šetnjama.

Hrane je količinski bilo dovoljno, a njezinu kvalitetu smo nadoknađivali kućnim paketima koje smo solidarno dijelili s onima koji ih nisu dobivali. Bilo je teško-ga fizičkog rada u ljevaonici i cinčaonici. Plaća za teški fizički rad je bila dovoljna za kupiti cigarete, a nešto se od toga ostavljalo i na 'depozitu', kojega su zatvorenici dobivali prilikom izlaska iz zatvora na slobodu. Moj 'depozit' je kod izlaska, bio tako neznatan da sam im ga darovao.

Za izdržavanja zatvorske kazne, oko pet stotina mojih susjeda je potpisalo peticiju za moje oslobođenje iz zatvora. Ipak sam odrobijao svojih šest i pol godina i pušten na slobodu 29. studenoga 1973. Trebao sam izići dva mjeseca poslije – za Novu godinu, što znači da sam 'nagrađen' s dva mjeseca slobode.

Po izlasku iz zatvora našao sam žive roditelje, koji su priredili malo slavlje u obiteljskom i rodbinskom krugu. I nakon izlaska iz zatvora bio sam pod stalnim nadzorom UDB-inih doušnika, kojih je bilo puno selo. Sjećam se, poslije izlaska iz zatvora, jednom sam zgodom namjerno organizirao susret na pečenju kod Marina u Gorici, s bivšim zatvorenicima Brunom Bušićem, Ljubom Vlašićem i Brankom Jurišićem. Pri tom sam uočio da su se oko nas skupili UDB-ini doušnici – njih dvanaest k'o dvanaest apostola!

M. Vlašić (sa štakom) 2003. prije dolaska na Bleiburško polje

Godine 1982. tri puta sam podnosio zamolbu za dobivanje putovnice, ali sam svaki puta dobivao odbijenicu. Nisam imao zaposlenja, pa sam ponešto radio privatno da bih mogao preživljavati. Nakon demokratskih promjena 1990., dobio sam putovnicu i otišao u Njemačku urediti papire za dobivanje njemačke mirovine. U međuvremenu su roditelji umrli, a ja ostao bez obitelji. To je česta životna sudba nas političkih zatvorenika – dugogodišnjih robijaša.»

Zaključak

Potaknut vremenom komunističke diktature u kojemu je živio, hrvatski je narod stvorio izreku: «Dva bez duše, jedan bez glave!» U značenju: dva krivo svjedoče na trećega, makar bio i nevin - ide mu glava. U slučaju Mate Vlašića i skupine tri su bila bez duše, a četvorica su zajedno osuđena na dvadeset pet i pol godina robije, što je nakon godinu dana smanjeno na dvadeset godina i devet mjeseci.

Ovo je samo jedan od mnoštva primjera vidljivo montiranoga političkog procesa, u kojem je sudjelovao cjelokupni ondašnji komunistički aparat: od sudstva i državnog odvjetništva, preko medija do

повреде неповредиве поште и брзојава. Познато је како је УДБА убацивала своје агенте међу хрватске емигранте, истодобно ученом ангажирајући људе у које би се најмање сумњало за повјерљиве доушнике. Нитко нигдје није био сигуран, што је стварало додатну психозу и напетост несигурности. Да би се то прикрило, службена комунистичка власт непрестано је измишљала ванјскога непријатеља у потреби наоружавања за одбрану државних граница.

Prema UDBI-noj provjerenoj i uvježbanoj strategiji, kad se ne bi mogla dokazati nečija krivnja redovitim putem, montiranim političkim procesom bi se optuženika stavljalo na stup srama javnosti da ugrožava «bratstvo i jedinstvo i tekovine NOB-e». Zanimljivo je primijetiti da bi se za lažne svjedoke obično uzimali ljudi iz redova hrvatskoga naroda, dok bi tužitelji i sudci u političkim procesima bili Srbi i muslimani. To je bila redovita praksa u nizu podmuklih spletki ondašnje komunističke diktature i tajne službe UDB-e.

Dok promatramo činjenice s donesenim svjedočanstvom iz današnjega vremena, istodobno nam se nameću upiti za razmišljanje: «U kojoj mjeri je današnje državno sudstvo u vremenu demokracije korumpirano, mediji slobodni u izvještavanju ili u službi današnje vlasti i politike? U kolikoj se mjeri danas u tehničkom i informatičkom vremenu poštuje čovjekova osobnost i privatnost, a koliko se nekoga s drugačijim idejama, stavovima i pripadnosti želi staviti na stup srama javnosti i medija?»

POMOĆ ZA POLITIČKI ZATVORENIK

U ostatku svibnja i do sredine lipnja 2007., svojim su prilozima daljnje izlaženje ovog mjesečnika nesebično pomogli:

Vjera	Gilić Smoje	Split	200,00
Branko	Rakarić	Zagreb	300,00
Ivan	Burazer Iličić	Šibenik	100,00
Tonči	Marinković	Zagreb	500,00
u k u p n o			1.100,00 KN

Zahvaljujemo se darovateljima, te se i ubuduće preporučujemo njihovoj susretljivosti. (Ur.)

PRIČA JEDNOG DRAGOVOLJCA (IV.)

U štabu na Črnomercu nastavljamo raditi. Razrađuju se zadatci po mjesnim zajednicama. U svakoj se opserviraju točno određeni objekti od 0 do 24 sata. Povezati se s internim čuvarima i policijom. U nadzor uključiti susjede nadziranih objekata. U zgradama za nadzor pridobiti više stanara. U svakoj mjesnoj zajednici odrediti jednu jedinicu za zaprječavanje i raščišćavanje. Izraditi planove zaprječavanja za slučaj uzbune. Zaduženja su s imenom i prezimenom, rokovima i uz obvezno izvješće o urađenome. Organizirati protupožarnu zaštitu. Isprazniti tavane i podrumne od krame. Skloništa staviti u funkciju, te odrediti čija su briga. Pristupe ravnim krovovima zatvoriti, haustore ključati. Nabaviti vreće za pijesak. Prikupiti podatke o podzemnoj komunalnoj infrastrukturi. Kolektori kao moguće komunikacije. Pronaći karte u Komunalnome. Odrediti tekliče i njihove zamjenike, te ih poslati na teren radi vježbe, a i da građani upoznaju svog pozivača. Nadzor imovine građana, dok su u skloništu, vrše dežurne osobe po rasporedu. Raspored dežuranja mora se uskladiti s obvezama na radnom mjestu. Dodatne obveze ne smiju ugroziti redovni rad svakoga na svom poslu.

Zadužuje se **Marko Grbeša** ažurirati popis vojnih obveznika, način pozivanja, kurire. Svakom dati raspored. Tko nema rasporeda, dužan se je javiti u Civilnu zaštitu. Prema listi obveznika ustrojiti TO. Rok 26. kolovoza u 13 sati.

Zadužuje se **Ivan Rukavina** procijeniti mogućnost diverzija, kao i prema kojim bi objektima mogle biti usmjerene. Pripremiti plan izuzimanja oružja u posjedu građana. Predložiti način. Pribaviti listu takvih građana s adresom. Pripremiti blokove potvrda o izuzimanju dok traju izvanredne okolnosti. Oružje će biti vraćeno nakon što prestanu potrebe za njim. Izuzeto to i to, datum, potpis i pečat. Grupe za izuzimanje sastoje se od tri člana: policajca u odori, naoružanoga kratkom cijevi, člana Narodne zaštite u civilu, bez oružja, te člana Civilne zaštite. Akcija kreće čim prije.

Sutradan odlazim u Regionalni krizni stožer podnijeti izvješće. Načelnik MUP-a za grad Zagreb, gosp. **Devčić**, osporio je našu akciju o izuzimanju oružja u posjedu građana, jer da to nije naš posao. Upotrijebio sam sve argumente za akciju, da oružje može završiti na drugoj strani, da nam treba, građani koji su zaduženi za

Piše:

Dr. Marijan ČUVALO

čuvanje objekata boje se, znaju da ih iza zavjese možda netko drži na nišanu, da je to oružje uglavnom kod osoba nesklonih hrvatskoj državi. Nije pomoglo ništa. Akciju sam morao otkazati.

Ova priča imala je nastavak 23. rujna 1991. u Gornjogradskoj vijećnici. Sastanak svih uključenih u obranu Zagreba, jer je situacija na terenu bila jako loša. Očekivao se napad na Zagreb. Tada sam podsjetio gosp. **Devčića** na 13. kolovoza i na naša natezanja oko izuzimanja oružja u posjedu građana. Akciju je on zabranio. Njegova akcija izvedena je trajavo. Izuzeo je, prema mojim informacijama, oko dvjesto cijevi i to uglavnom od Hrvata. Za propast akcije odgovoran je, pa je dužan povući konzekvence. Odgovorio je, da me je tada trebao uhititi, jer da za akciju nisam imao odobrenje ministra. Ako sam bio za hapšenje, dužan me je bio uhapsiti, jer to znači da država ne funkcionira selektivno, već načelno. Ovom tvrdnjom sami ste pokazali da ne radite svoj posao kako treba. Ministar ima pametnijeg posla nego da osmišljava posao nama na gradskoj razini. Mene se proziva da vodim neku svoju politiku, da to nije politika HDZ-a, da prekoračujem ovlasti. Najbolji način bojkotiranja države jest: izvrši na-

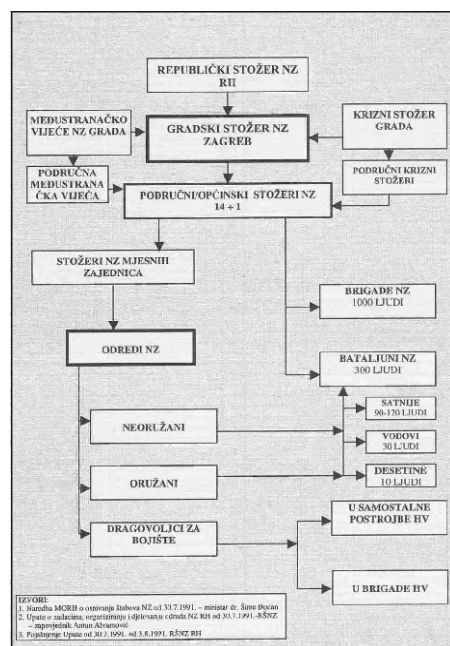
ređeno i čekaj drugu naredbu. U današnjim okolnostima, svi smo dužni ne samo izvršavati naređeno, nego i kreirati, ali unutar dogovorenog okvira. Ja dogovoreni okvir nisam prekoračio. Ja ne moram čekati uputu za nešto što bi trebalo biti moj posao. Po mojem shvaćanju, Vaš pristup problemu blokira a ne doprinosi funkcioniranju države...

Ovaj događaj ilustrira situacije kada i zašto nismo uspijevali. Nismo uspijevali kad smo čekali da nam netko drugi osmisli i da zadatak. Uspijevali smo kada smo nudili rješenje problema i preuzimali odgovornost za izvršenje.

U stožeru na svakodnevnim brifinzima uočavaju se problemi, propusti, pronalaze rješenja. Gosp. **Odak** zadužuje se osnovati civilnu zaštitu u svim mjesnim zajednicama. Svaka kuća neka se obavijesti o sklanjanju. Plan promatranja vrši civilna zaštita od 7 do 22 sata, a Narodna zaštita od 22 do 7 sati. Osnovati jedinice prve pomoći. Svaka desetina ima svog bolničara s torbom prve pomoći. Kontaktirati ravnatelje škola i vrtića te dogovoriti plan sklanjanja djece. U slučaju uzbune, jedna desetina iz svakog voda izdvaja se za zaštitu skloništa i imovine građana. Rok izvršenja 26. kolovoza do 13 sati.

Zaduženje **Bukovini**: napraviti plan zbrinjavanja civilne zaštite u svakoj mjesnoj zajednici. Provjeriti protupožarnu zaštitu. Provjeriti stupanj čišćenja tavana i podruma. Obići Plivu i dogovoriti suradnju. Upoznati MUP o načinu nadzora u mjesnim zajednicama i dogovoriti suradnju. Rok 26. kolovoza do 13 sati. **Marko Kujundžić** zadužuje se pripremiti zbirno izvješće za cijeli štab. Obilazimo teren i održavamo sastanke s kriznim štabovima i zapovjednicima odreda Narodne i Civilne zaštite po mjesnim zajednicama. Dogovorili smo se, da ćemo na svim sastancima ponavljati kako je obrana domovine dužnost i čast svakoga građanina. Na tom poslu nema stranaka niti ideologija. Provjerava se provođenje naputaka, uočavaju problemi, ideje i sl. Posebnu pozornost posvetili smo mjesnim zajednicama smještenima blizu vojarni, njihovu čuvanju te postupanju u slučaju uzbune.

Svakoj mjesnoj zajednici naloženo je dostaviti nam podatke o osobama koje imaju posebna znanja i vještine, kao što su, planinari, ronjoci, padobranc, ljudi koji se bave streljaštvom, osobe osposobljene za ABK zaštitu. Mogućnosti

Sustav Narodne zaštite u Zagrebu od 30. srpnja 1991.

proizvodnje za vojne potrebe. Predložili smo HTV-u, da iz psiholoških razloga, u udarnim terminima, opetovano objavljuje kako svaka baka ima zadaću da sa svog prozora nadzire svoj dio ulice. I da javlja o svemu sumnjivom. Istu zadaću imaju šetači pasa, ljubavni parovi. Tako neprijatelju poručujemo: Ni ne pokušavajte, gledamo vas. Sa školom je dogovoreno, da će prvi dan nastave biti posvećen uputama i vježbi sklanjanja.

Pod nadnevkom 24. kolovoza 1991. čitam bilješku: «Nitko ne smije biti vlasnik Hrvata. Nijedan građanin, pa niti jedan Hrvat, u hrvatskoj državi, ne smije biti zapostavljen, izrabljiv. Zaštititi slabe, nemoćne, bolesne, nesposobne.»

Kad ćemo to ostvariti?

Pričuvnim policajcima u mjesnoj zajednici Gornja Kustošija nalaže se, staviti pod nadzor vikendice u Pustahovoj ulici, pod Sljemenom. Vlasnici su im oficiri JNA i milicije. Za organizaciju odgovoran predsjednik kriznog štaba mjesne zajednice, gosp. **Srećko Kos**. Jedinice ove mjesne zajednice uglavnom su bile sastavljene od lovaca. Znali su što je oružje i kako se treba ponašati. Svoj posao odradili su vojnički. Bila je to jedinica za ogled. Njezin zapovjednik, g. Kos, ravnao je jedinicom kao pravi profesionalac.

Dne 26. kolovoza 1991. u štabu sastanak i izvješća po zaduženjima: Grbeša, rad u tijeku, posebnih problema nema. Rukavina, isto. Odak, riješeno. Bukovina odsutan, njegova zaduženja preuzima **Erceg**. Kujundžić, izvršeno. **Franić**, izvršeno. Erceg, izvršeno. Novi zadatci: zadužuju se Franić i Erceg ustrojiti sanitet za sve postrojbe po mjesnim zajednicama i štabu kao cjelini.

29. kolovoza 1991. dogovoren raspored punjenja vreća pijeskom. Potrebno je 8000 vreća. Grudobrane dogovoriti s **Matešom**. Od zapreka imamo 12 lanaca. Gosp. **Ordulj** iz gradskih službi zadužen za dovoz pijeska i njegovo stokiranje po rasporedu. Potrebno 90 prostornih metara. Određena mjesta zapreka: raskrižje na Črnomercu gdje je bio javni zahod, okretište tramvaja, s desne strane Ilice, novi pothodnik, prolaz ispod pruge, ulaz u ulicu Lole Ribara, na donji izlaz ulice s južne strane. Vreće, zapreke. Rok: odmah.

Dva dana kasnije, 31. kolovoza 1991. mobilizirana jedinica za zaprječavanje zakazala. Akcija punjenja vreća ide loše. Nagovaram prolaznike, igrače balota u parku, da pomognu. Kasno u noći, oko dva sata ujutro 1. rujna, mala skupina nas

Prva žrtva Domovinskog rata u Zagrebu - Raveno Čuvalo (2. srpnja 1991.)

dovršava posao. Zaradio teški bronhitis, moju staru boljku.

U stožer umjesto Bukovine dolazi gosp. **Josip Đugum**. Postavljene zapreke Kustošijski potok - Ilica s donje strane, kod Vatrogasne stanice, te željeznički prolaz kod Zagrebačke ulice. Izdajem zapovijed: streljana stavlja se u nadležnost mjesne zajednice. Pristup samo organizirano i to uz suglasnost policijske postaje ili kriznog štaba.

Dne 2. rujna 1991. dobili karte kanalizacijskog sustava od gosp. Ordulja. Uočavamo važnost kolektora čije su dimenzije 3,80m puta 1,80m, smjera Pavlekovićeve -Sabova, presijeca Ilicu i Ive Lole Ribara, pa ide dalje: Gradišćanska i dalje put Trešnjevke. Prolazi tik vojarne TŠC i dva vojna nebodera u Gradišćanskoj. Prava podzemna cesta. Kako ga staviti pod nadzor? Postoje i neki drugi pravci, ali nisu od značenja. Odlučeno danonoćno nadzirati šahtove. One koje ne možemo nadzirati, zavariti.

Trećega rujna 1991. zadužuje se Franić prazne vreće pokupiti i pohraniti u mjesne zajednice. Pojavio se problem na terenu u jedinicama koje osiguravaju objekte, npr. bolnice. Nemaju iskaznice, oznake, nemaju ovlaštenja nadzirati vozila na izlasku iz kruga. Postoji mogućnost otuđenja materijala i opreme, a ne mogu to spriječiti. Kažu da imamo dojave kako nam ispred nosa krađu, a ne možemo ništa. To

ih demoralizira, a i povod su glasinama. Pitanje ovlasti moramo dogovoriti. Počeli su kritizirati sve i svakoga. Osjećaju se suvišnima, bez ovlasti, bez oružja, bez odora. Navode primjer da ih njihov zapovjednik na nivou grada još nije došao obići, postrojiti i pozdraviti. Ne pripremaju se, ne vježbaju. Kažu, dosta nam je **Mačeka** s maslinovom grančicom, dok po nama padaju kasetne bombe. Oružje od moguće pete kolone nije oduzeto.

O ovim sam problemima izvijestio Regionalni krizni stožer, pismeno, uvečer 3. rujna 1991., pod naslovom «Pitanja i prijedlozi». Završio sam riječima: «Osjećao sam dužnost ovo iznijeti. Ovakvo je raspoloženje na terenu. Prešućivanje i ublažavanje štetno je, jer kritike su dobromjerne.»

Potaknut razornim učincima glasina, napisao sam izvješće o svemu o čemu se priča, gdje god se ljudi sastaju, ne uljepšavajući ništa. Poslao stožerima, vertikalni stranke HDZ, Uredu Predsjednika države. Tu sam predlagao i neke svoje zamisli, koje su bile plod nepoznavanje osnova vojske i nedostatka informacija, kao što je bila zamisao o potrebi opće, totalne mobilizacije. Svi smo vojnici, samo je netko konobar, a netko vojnik u rovu. Svakomu pripada boca vode i kruh kruha, sve ostalo ide za vojne potrebe obrane zemlje. Obustaviti sve radove. Umiješao sam se u visoku politiku, kao: što je s mostovima na Dunavu, što je s antisrpskom koalicijom, što je s dizanjem Kosovara. Vrijeme je pokazalo: više vrijedi jedan izobražen vojnik, nego nas ovakvih stotine. Jedan, ali vrstan strateg određuje smjer povijesti. Nije me sram priznati pogrešku. Emocije su išle ispred struke. Vrijeme je bilo bremenito, ponekad mi se činilo da nema izlaza. Srećom, trenutci očajja bili su kratkog daha.

Nadnevak 9. rujna 1991. Citiram **Mazinija**: «Ne uzdajte se u strance. Prava je sloboda samo ona koju steknete vlastitom krvlju». Tog dana održan je sastanak Sektora Zapad TO Grada Zagreba. Čine ga: Samobor, Zaprešić, Susedgrad, Črnomerec i Trešnjevka. Razmatra se organizacijska struktura TO Zagreba. U Zagrebu u svakom sektoru formirati jednu brigadu TO. Potrebne su manevarske i prostorne jedinice. Sve formacije objediniti u jednu jedinstvenu vojsku Republike Hrvatske, pod jednim zapovjedništvom. Ostaje samo vojska i policija.

(nastavit će se)

MONTIRANO SUĐENJE VODSTVU HRVATSKOGA KULTURNOG DRUŠTVA „NAPREDAK“ (I.)

"Napredak" je kulturno društvo Hrvata u Bosni i Hercegovini, te Hrvatskoj i šire. Nastalo je udruživanjem ranije osnovanih društava. Naime, u Mostaru je 14. rujna 1902. godine održana utemeljiteljska skupština "Hrvatskog potpornog društva za siromašne đake i naučnike". Nešto kasnije, 11. studenog 1902. godine u Sarajevu je održana utemeljiteljska sjednica "Hrvatskog društva za namještanje djece na zanate i u trgovinu". Sarajevsko društvo mijenja naziv na glavnoj konstituirajućoj sjednici 10. rujna 1904. tako što je dosadašnjem imenu dodan i naziv "Napredak", ali se svrha društva ne mijenja. Na glavnoj skupštini održanoj 19. studenog 1905., sarajevsko društvo je izmijenilo Pravila u smislu da ubuduće pomaže i đake. Promijenjen je i naziv društva u "Hrvatsko društvo Napredak za potpomaganje naučnika i đaka Hrvata - katolika". Na taj način misije mostarskoga i sarajevskog društva postale su iste. Nakon višegodišnjeg pregovaranja o ujedinjenju ova dva društva, do fuzije dolazi službeno na III. glavnoj skupštini "Napretka", održanoj 9. lipnja 1907.

Od 1914. naziv društva je promijenjen u Hrvatsko prosvjetno kulturno društvo "Napredak". Naziv društva ponovno se mijenja na Godišnjoj skupštini 29. lipnja 1922. u Hrvatsko kulturno društvo Napredak. U izmijenjenim Pravilima svrha društva je definirana nešto uopćenije: kulturno jačanje hrvatskoga naroda. Ovakva misija zadržana je sve do 1945.

Djelovanje HKD Napredak u doba Austro-Ugarske i Kraljevine Jugoslavije stalno je obilježeno nesklonošću režima. I jednome i drugom režimu smetala su hrvatska obilježja, prvenstveno nacionalna pripadnost i autohtonost hrvatskoga jezika. Stoga su tražena različita rješenja, pa su ti režimi promovirali izmišljeni bosanski ili bošnjački jezik umjesto hrvatskoga.

HKD Napredak je ipak tomu svemu odolijevao i u teškim iskušenjima dočekao proglašenje Nezavisne Države Hrvatske s brojnim podružnicama i s obilatom imovinom. U razdoblju NDH, unatoč ratnom stanju, HKD Napredak je djelovao u okvirima svoga programa na području pod hrvatskom upravom. Padom NDH, pao je i Napredak 15. svibnja 1945. Po padu hrvatske uprave, partizani su nametnuli svoj okrutni režim i nazvali ga "narodnom vlasti". Prvih nekoliko mjeseci pod partizanskim režimom proteklo je u strahu i teroru, jer je ta "narodna vlast" masovno terorizirala, hapsila i ubijala nedužni narod, koji nije bio u stanju ni pomišljati na

Piše:

Josip Jozo SUTON

obnovu rada HKD Napredak. Ali režim je znao da Napredak raspolaze obilnom imovinom koju mu treba oteti, pa se domislio da ga ne treba, zbog javnosti, ukinuti, nego ga, kao tobože, "obnoviti" i time ga koristiti za manipuliranje u obmanjivanju javnosti sve dok mu bude potrebno.

Tako je 28. i 29. listopada 1945. održana takozvana obnoviteljska Napretkova skupština u Sarajevu. Na toj skupštini nisu sudjelovali Napretkovi legalni predstavnici, nego oni koje je režim od-

Sjedište HKD Napredak u Sarajevu

redio. Legalni Napretkovi aktivisti bili su uglavnom uhićeni i proglašeni narodnim neprijateljima. Dakle, partizanski režim pristupio je "obnavljanju" Napretka, s namom da ga usmjeri da bude u njegovoj funkciji sve dotle dok mu ne otme imovinu, te time onemogućući mu dalje djelovanje. Tijek takozvane obnoviteljske skupštine tekao je po strogo dirigitiranom naputku određenom od strane organizatora skupštine, tj. režima. Zapravo je sve bilo unaprijed određeno: i govornici i radno predsjedništvo i kandidatska lista za vodstvo Središnje uprave, te predsjednik i uprava. Štoviše, unaprijed su sastavljeni i

zaključci skupštine, koji su na završetku rada usvojeni. Dakle, sve je to "demokratski" provedeno i kao takvo javnosti prikazano.

U završnici rada skupština je „prihvatila“ predloženo vodstvo za Središnju upravu Napretka i izabrala za njezinapredsjednika **dr. Vladimira Čaldarevića**, bivšeg predsjednika Napretkove podružnice u Bijeljini. Predlagači su znali da je dr. Čaldarević pogodna figura za manipuliranje u javnosti. U tijeku održavanja skupštine nije ostalo nezamijećeno da je svatko svakoga motrio, osobito za vrijeme glasovanja. Tko bi se u takvim prilikama i usudio glasovati protiv, osim pokoji provokator po određenom zadatku? Eto u takvom je ozračju tekla i završila rad ta "obnoviteljska" skupština.

Partizanski HKD Napredak, koji je postojao od listopada 1945. do travnja 1949., poslužio je režimu da njime zavarava javnost, prikazujući joj kako "slobodno djeluje i radi" i kako ga "narodna vlast" u tome svemu podržava i podupire. Očito je da je jugokomunistički režim vodio dvostruku politiku, jednu za javnost, a drugu za sebe. Politikom za javnost pokušavao je prikazati da Napredak podržava i podupire, a politikom za sebe prikriti svoju namjeru da ga ruši. To je činio na vrlo bezočan način, nastojeći da se javnosti dodvori kako bi se stekao dojam da Napredak potpuno slobodno djeluje i radi u vladavini "narodne vlasti", pa štoviše da su i onima koji su obilježeni kao «narodni neprijatelji» daje šansu da biraju i da budu birani u Napretkove organe. No, u tome svemu skrivana je jedna perfidna podvala. U konkretnom slučaju, režim je najprije je odabrane Napretkove pristaše etiketirao kao neprijatelje, a onda ih stavio pod kušnju za dokazivanje. Od takvih je ljudi tražio bespogovornu poslušnost, ucjenjujući ih na razne načine. Morali su priznavati da su krivi, da su služili neprijatelja, da imaju crnu prošlost, da su bili zavedeni, te da se kaju i sami sebe osuđuju. Za to sve morali su se dokazivati pokornim služenjem režimu, a osobito prihvaćanjem suradnje sa službom državne sigurnosti, tj. s ondašnjom ozloglašenom OZN-nom. Oni koji ove ucjene nisu prihvaćali i izvršavali, pogotovo ako su ih prihvatili, a nisu ih izvršavali, bili su optuživani, zatvarani, suđeni i osuđivani na dugogodišnju robiju, ili, pak likvidirani prijekim postupkom, tj. bez istražnog postupka i bez suda i suđenja.

(nastavit će se)

POPIS HRVATA KOJE SU PARTIZANI SMAKNULI 1944. I POKOPALI U ERVENIKU

Padom Drniša, Siverića i Miljevaca u partizanske ruke 1944., mnogi su Hrvati ukrcani u kamione i odvedeni u mjesto Ervenik, gdje su pobijeni te pokopani na mjesnom groblju, kod crkve sv. Mihovila. Prema izjavama svjedoka, na ovom su groblju partizani pokopali 70 do 100 osoba. Sami mještani Ervenika nisu na ovom popisu (dostupne podatke prikupio je ing. Niko Šimić). U II. svjetskom ratu popisano je 70 žrtava iz Ervenika, stradalih od četnika, partizana i dr.

1. **ANIĆ, Ante** (Ante), r. 1890. u Šibeniku,
2. **BACIĆ, Ika** (Jure), r. 1923. u Razvođama,
3. **BACIĆ, Kata** (Josipa), r. 1926. u Razvođama,
4. **BAKMAZ, Krste** (Marka), r. 1922. u Mratovu,
5. **BAKMAZ, Marko** (Marka), r. 1919. u Mratovu,
6. **BAKMAZ, Petar** (Mate), r. 1926. u Mratovu,
7. **ČIBEJ, Josip** bojničnik, r. 1900. u Kninu,
8. **DOGAN, Ivan** (Mate), r. 1921. u Bogatiću,
9. **DUJIĆ, Ivan** zv. Began, (Nikole), r. 1927. u Razvođama,
10. **DUJIĆ, Marko** zv. Began, (Nikole), r. 1926. u Razvođama,
11. **GOJČETA, Josip** (Ivana), r. 1921. u Čitluku,
12. **GUGO, Toma** (Marka), r. 1918. u Kninskom polju,
13. **KNEŽEVIĆ, Ante**, r. 1910. u Oklaju,
14. **LETINIĆ, Ante** don (Križana), r. 1895. u Zadru,
15. **MATIĆ, Jure** (Nikole), r. 1900. u Vrpolju. Hrvatski vojničnik.
16. **MATKOVIĆ, Josip** (Nikole), r. 1916. u Kninu. Hrvatski vojničnik.
17. **MAZALIN, Ivan** zv. Đani, (Augustina), r. 1890. u Drinovcima,
18. **MAZALIN, Joso** (Augustina), r. 1894. u Drinovcima,
19. **MAZALIN, Stipe** zv. Stipić, (Augustina), r. 1892. u Drinovcima,
20. **PERICA, Milan** (Mijata), r. 1914. u Puljanima,
21. **PERICA, Seka** (Mijata), r. 1921. u Puljanima,
22. **RADAS, Stipan** zv. Genić, r. 1920. u Mratovu,
23. **RAMLJAK, Petar** (Vicka), r. 1924. u Siveriću,
24. **ŠOJIĆ, Kata** (žena Paška), r. 1898. u Suknovcima,
25. **VALIDŽIĆ, Ivan** (Mate), r. 1905. u Čitluku,
26. **VALIDŽIĆ, Marko** (Ante), r. 1898. u Čitluku.

prof. Bruno ZORIĆ

IZLOŽBA GAŠPARA BOLKOVIĆA PIKA

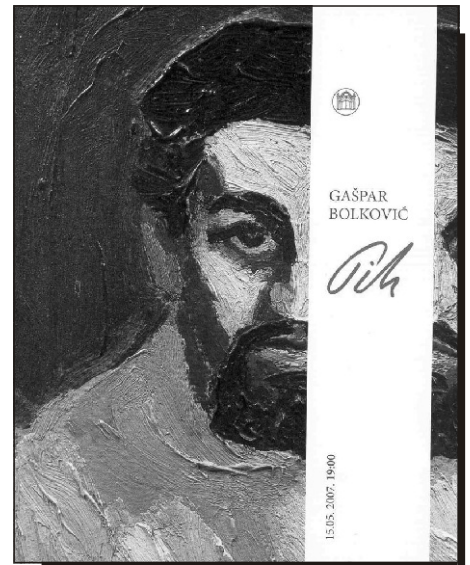
Kao što je u prethodnom broju *Političkog zatvorenika* najavljeno, u utorak, 15. svibnja 2007. u zagrebačkoj galeriji Klovićevi dvori otvorena je izložba **Gašpara Bolkovića Pika**, pod naslovom "Traganje za ekspresijom". To je znak konačnog prepoznavanja slikara i odavanja počasti umjetniku, kao i postavljanja njegova opusa na zasluženu poziciju našeg slikarstva i povijesti umjetnosti.

Značajni hrvatski slikar Gašpar Bolković Pik predstavio nam je prekrasnu i značkovitu izložbu, ponovno se afirmirajući u kulturnoj metropoli svoje domovine.

Bolković, cijenjeni slikar, član je Hrvatskog društva političkih zatvorenika, jer je 1945. kao đak postao članom TOHM-a (Tajne organizacije hrvatske mladeži), te je bio uhićen kao i drugi članovi, a potom mučen i osuđen na tri godine zatvora u Lepoglavi i Pahinskom. Zato smo posebno ponosni na našega istaknutog supatnika, koji je nakon izdržane zatvorske kazne, na kojoj se i teško razbolio, 1947. upisao slikarski odjel Akademije likovnih umjetnosti u Zagrebu, a 1951. diplomirao u klasi **prof. Ive Režeka**. Godinu kasnije, 1952. nastavnik je povijesti umjetnosti u Petrinji, 1955. djeluje u Čakovcu, 1957. ima izložbu u zagrebačkom salonu Likum, 1958. kao član grupe "Zagrebački krug" izlaže u Umjetničkom paviljonu u Zagrebu, 1959. održava veliku izložbu u Salonu ULUH u Zagrebu, a zatim u Beogradu i Rabu, gdje 1965. otvara "Galeriju Pik" u roditeljskoj kući. Godine 1961. počinje raditi u Varaždinu, a 1963. izlaže u Dortmundu, 1964. u San Marinu. 1967. preselio se u Ravensburg, SR Njemačka, te izlaže u Berlinu, 1974 u Ravensburgu pa, unatoč teškim bolestima, i dalje uporno radi. Povodom rata u Hrvatskoj slika potresne slike s ratnom tematikom i organizira humanitarnu pomoć "Kroatien Hilfe" za domovinu, a 1992. održava se velika izložba u Ravensburgu "Ecce homo", radova stvaranih tijekom 18 najtežih mjeseci Domovinskog rata. 1996. osniva Njemačko-hrvatsko društvo u Ravensburgu i te godine prima odličje Reda Danice hrvatske s likom Marka Marulića.

Povjesničarka umjetnosti **dr. Ivanka Reberski**, autorica ove zagrebačke izložbe, priredila je kritički odabir Bolkovićevih radova od 1952. do 2006. uz svoj predgovor i predgovor **Tonka Maroevića**.

Zato je najbolje citirati njihove misli i prelijep prikaze umjetnikovog djelovanja: "Malo je slikara čije je slikarstvo kao ovo tako ukorijenjeno u umjetnikov zavijačnji prostor i život da nužno izražava njegovu vjernu sliku. Odrastanje u 'naj-

nestvarnijem predjelu realnoga svijeta, predjelu koji se zove zavijač', i poslijeratne 'olovne' godine u kojima je Bolkovićevo buntovno mladenačko domoljublje završilo u vlačnim zatvorskim ćelijama teško narušena zdravlja od kojega se nikada neće oporaviti, motivikom su i izražajnošću trajno obilježili njegovu umjetničku formaciju iz koje je proisteklo krajnje, reminiscentno i ekspresivno slikarstvo. Posljednjih godina kao da se iscrpila slikareva potreba za angažiranim stvaranjem, vratio se ambijentima zavijačajnog otoka. Nakon što se njegov humanizam dugo iscrpljivao egzistencijalnim temama, povratak zavijačajnim rapskim reminiscencijama unio je u njegov žestoki kolorizam topli i smireniji ugođajni sklad. Doslovno se vratio kolorističkoj izražajnosti koja se formirala na njemu svojstvenoj i sjetom prožetoj tematici zavijačaja." (I. Reberski)

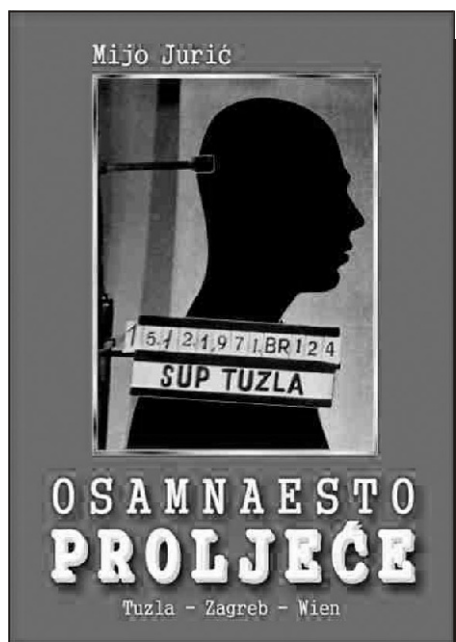
«Htio sam ostati hrvatski slikar» - tako će Bolković opisati svoj položaj unutar njemačke sredine u kojoj je našao drugi dom od 1967. Žestokim koloritom što počiva na osnovnim bojama crvene, žute i modre umjetnik je obuhvatio osjećanje životne radosti i najstrašnijih užasa, (B. Vujanović).

I, na koncu, T. Maroević: "Pretežan dio svog radnog vijeka Gašpar Bolković je proveo u Njemačkoj. Stoga ipak nije prestao biti hrvatskim slikarom, kako po vlastitom osjećanju i akademskim formativnim predispozicijama, tako zapravo ponajviše i po pupčanoj vezanosti za motiviku jadranskog Sredozemlja, domaćeg i nezaboravnog Raba... Ova izložba pokazuje kako se stvaralački um ne može osujetiti ni zatvorima i prinudnim boravcima izvan domovine."*

Zorka ZANE

MIJO JURIĆ: «OSAMNAESTO PROLJEĆE. USPOMENE NA GODINE TAMNOVANJA»

Iako je datum predstavljanja knjige **Mije Jurića**, zbog nekih ranije ugovorenih obveza, nezgodno odabran (jer su katolici u nedjelju 27. svibnja slavili Duhove, pa je većina bečkih Hrvata otputovala na produljeni vikend u Hrvatsku i BiH), u župnoj dvorani Hrvatske katoličke misije u Beču, okupio se 27. svibnja 2007. lijep broj gostiju.

Fra Ilija Vrdoljak, domaćin i ovdašnji hrvatski župnik, pozdravio je skup dobrošlicom, naglasivši da knjiga «Osamnaesto proljeće» u prvome redu predstavlja dokument čvrstoće vjerskih i nacionalnih ideala autora Mije Jurića, i okrutnosti komunističkoga jugorežima. **Dr. Marijan Brajinović**, umirovljeni ministarski savjetnik u austrijskoj vladi i plodni hrvatski publicist, s vidnim je oduševljenjem govorio o knjizi kao o uzbudljivome dokumentarnom romanu, te je ustvrdio kako bi ova knjiga trebala poslužiti za scenarij za vrlo uzbudljiv igrani film. Autoru je usput čestitao što ima čast svoj prvijenac predstavljati sjedeći na mjestu gdje su već sjedili **Dragutin Tadijanović, Ivan Supek, Petar Šegedin, Franjo Tuđman, Lav Znidarić**... Pročitao je i ulomak teksta iz knjige, i to stranicu koja opisuje tragični usud profesora Ivana «Hansa» Martinaševića u tuzlanskom zatvoru «Štok».

Dr. Josip Seršić, liječnik i publicist, zgodno je usporedio blagdan sv. Duhova i fragmente iz knjige «Osamnaesto proljeće». Duhovi se slave i kao «dan jezika», govornih dakako, kada je Isus, došavši 40 dana po Uskrsnuću ponovno među svoje sljedbenike apostole, plamenim jezicima obdario ih moći da gdje god govore budu i

razumijevani. Kalvarija autora Mije Jurića uzela je svoj tijek i zamah upravo zbog jezika, hrvatskoga jezika. Mijo Jurić je namime, zbog riječi «točno», davne 1970. bio izbačen iz 3. razreda tuzlanske gimnazije, i to je bio početak njegove životne drame. Uslijedila su brojna uhićenja, i suđenja u nekoliko država.

Autor, Mijo Jurić, iz Drijenče kod Tuzle, rođ. 1953., najprije se zahvalio domaćinu fra Iliji Vrdoljaku, kao i **prof. Radovanu Grgcu** iz HKD sv. Jeronima iz Zagreba, koji je «s oduševljenjem prigrlio» njegovo djelo i bio nakladnikom knjige. U svojem obraćanju publici, osvrnuo se kratko i na nedavnu komemoraciju na Bleiburgu kojoj je nazočio, i «izuzetnu važnost homilije kardinala **Josipa Bozanića**». Upozorio je, da su «komunisti i udbaši još uvijek kamen oko vrata našem narodu», i kako je temeljita lustracija neophodna.

«Mi, žrtve komunističke diktature, jesmo spremni oprostiti ono što je u dometu našega ljudskog i kršćanskog milosrđa. To činimo zbog svoje savjesti i želje da u nama nema mržnje i osvetoljublja. Sve što pozitivni zakoni ne praštaju, neka rješavaju sudovi. Ali, ako mi, žrtve, već velikodušno opraštamo, hoćemo barem znati **što i kumu** praštamo! Osim toga, praštanje bez kajanja nema smisla» – kaže autor, Mijo Jurić.

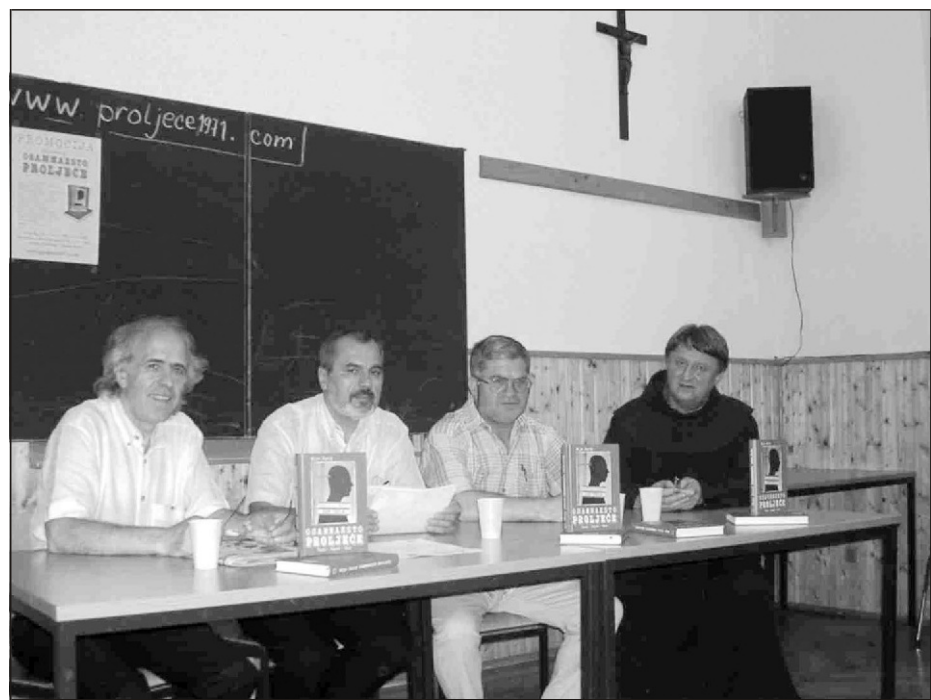
Knjiga «Osamnaesto proljeće» potresan je, ali i literarno vrijedan dokument jedne mladenačke, dječjačke «naivne», ali zato dokraja iskrene borbe jednoga 18-godiš-

njaka protiv komunističke diktature, 18-godišnjaka, koji pred sobom vidi samo svoje ideale, vjeru u demokraciju, Boga i slobodu Domovine, iz vremena slavnoga i povijesnoga Hrvatskoga proljeća 1971. godine.

Svoje domoljublje skupo je platio, ali - kako kaže - nije mu žao, («i opet bih!»), i da to nije bio učinio, bili bismo uskraćeni za ovu iskrenu, intimnu priču o domoljublju i vjeri bez bilo kakvih kalkulacija.

Predgovor knjizi napisao je **Mate Kovačević**, poznati novinar i publicist iz Zagreba, koji između ostaloga piše: „U knjizi svojih uzničkih uspomena *Osamnaesto proljeće* autor, silom prilika hrvatski politički emigrant u Beču, Mijo Jurić, podrijetlom iz Bosne i Hercegovine (Drijenča kod Tuzle), slikajući kroz četrdesetak poglavlja vlastitu životnu dramu hrvanja s nezajažljivim Titovim režimom, iz perspektive srednjoškolca crta okrutnu stvarnost totalitarnog sustava, što se cjelokupnom silinom svoga državnog aparata ustremio na prkosna dječjačica koji se nakon povratka iz Dominikanskoga sjemeništa u Bolu na Braču ne želi u posrbljenoj i komunističkoj Tuzli odreći vlastitoga nacionalnog i vjerskog identiteta.”

Autor je za ovu prigodu dao urediti vrlo dobro urađen internet-portal, gdje se mogu doznati svi detalji o knjizi (ulomci, odjeci u medijima, prodajna mjesta, knjiga gostiju...) sve na adresi: www.proljece1971.com (**Antun POPULORUM**)

S predstavljanja knjige u Beču: dr. M. Brajinović, M. Jurić, dr. F. Seršić i fra I. Vrdoljak

MONOGRAFIJA O RATNIM I PORATNIM ŽRTVAMA U KARLOVAČKOJ

Područje današnje Karlovačke županije među onim je dijelovima Hrvatske, koji su i tijekom Drugoga svjetskog i tijekom Domovinskog rata najviše stradali. No, ni tamo, kao ni drugdje u Hrvatskoj, državne vlasti nisu poduzele ozbiljne korake da se razmjeri tih stradanja na sustavan način istraže i znanstveno obrade. I tamo su, ako je uopće nešto napravljeno, to – kao i drugdje – učinili pojedinci, župnici, Hrvatsko društvo političkih zatvorenika ili veteranske udruge. Ipak, i u takvome društvenom okruženju i klimi nemara, Karlovac postignutim rezultatima opet prednjači.

Ustrajan rad na dokumentiranju jugoslavenske komunističke vladavine u karlovačkom području ogleda se ne samo u nedavno pokrenutom postupku protiv **Petra Zinaića**, osumnjičenoga za teške povrede međunarodnoga humanitarnog prava, nego i u činjenici da je karlovačka podružnica hrvatskoga društva političkih zatvorenika jedina koja je tijekom svih ovih godina imala snage i odvažnosti pokrenuti vlastito glasilo.

«Karlovački politički zatvorenik», na kojega smo svojedobno skrenuli pozornost i na ovim stranicama, spomenik je hrabrosti i odvažnosti, čije je značenje tim veće, što je državna potpora ovome i sličnim pothvatima manja.

No, time u Karlovcu nisu prestali dozrijevati novi plodovi.

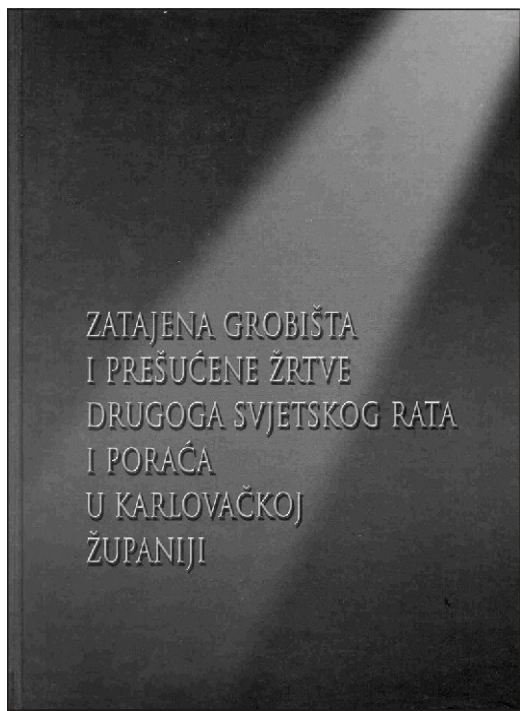
U nakladi karlovačke podružnice Hrvatskoga društva političkih zatvorenika, prije nekoliko tjedana iz tiska je izašla knjiga *Zatajena grobišta i prešućene žrtve Drugoga svjetskog rata i poraća u Karlovačkoj županiji* (Karlovac, 2007., 463 str.). Knjigu su priredili **Mladen Šomek**, koji je prethodnih godina u više navrata i u ovom mjesječniku izvješćivao o napretku u radu i donosio fragmentarne, dotad obrađene podatke, te **Nikola Katić**, **Božidar Kovačević** (urednik), **Davorin Derda** i **Ivan Prekrtić** (Rudica).

Uz predgovor **dr. Josipa Jurčevića**, knjiga se sastoji od pet dijelova. U prvome, pod naslovom «Povijest», ne nalazimo sintetički prikaz povijesno-politič-

Piše:

Tomislav JONJIĆ

kog okvira u kojem su se zbili tragični ratni i poratni događaji na području današnje Karlovačke županije, nego su se priređivači odlučili na uključenje fragmenata

tekstova različitih autora (J. Jurčevića, **Aleksandra Vojinovića** i **Borisa Vlašića**, **Zdravka Dizdara**, **Vladimira Geigera**, **Milana Pojića**, **Mate Rupića** i dr.). Nažalost, neki od tako uvrštenih tekstova nisu potpisani, što je svakako nedostatak knjige. No, ako se time i izgubilo na sustavnome i zaokruženom pristupu temi, vjerojatno se nešto dobilo iz raznolikosti prikaza iz pera različitih pisaca.

Drugi dio nosi naslov «Svjedočanstva i sjećanja». Unutar njega objavljeno je dvanaest – dosad velikom većinom neobjavljenih – sjećanja i svjedočenja, koji obuhvaćaju razdoblje od kraja 1942. (tj. od Krašičke bitke, nakon koje su partizani u Jazovku pobacali skoro tri stotine hrvatskih vojnika, pri čemu su neki još bili živi!) do poratnih križnih putova, zlostavljanja i smaknuća bez suda. Iako je poznato, da su sjećanja uvijek varljiva i da kriminalističke studije potvrđuju kako nema slučaja da bi dva očevidca navlas isto opisala isti događaj, uvrštenje svjedočanstava u ovu monografiju vrijedan je doprinos njezinoj dokumentarnosti i uvjerljivosti. To je posebno važno u glede onih epizoda, u odnosu na koje komunistički vlastodršci ili nisu ostavili dokumenata, ili su ih kasnije svjesno uništili.

Karlovački logor

Glavno sjedište OZN-e u Karlovcu

Karlovački vojni sud bio je smješten u ovoj zgradi

Treći dio («Zatajena grobišta») obrađuje 48 grobišta odnosno masovnih gubilišta na području županije. Svako od njih prikazano je i na topografskoj karti, objavljenoj u boji, a svako je i potanje opisano: od smještaja, preko opisa situacije u kojoj su na njima izvršeni zločini, do načina na koji je grobište otkriveno i na koncu istraženo.

Skoro 7.800 hrvatskih žrtava

Četvrti je dio najopsežniji (str. 207.-437.) i nesumnjivo najdragocjeniji: pod naslovom «Prešućene žrtve» poimenično je nabrojeno 7.746 hrvatskih žrtava, koje su poginule, ubijene ili nestale. Popis je vođen po «područjima koja su nekad slovila kao administrativne cjeline», pa je tako popisano 1184 žrtve s «ozaljskog područja», 350 s «karlovačkog područja», 1025 s dugoreškog, 1330 s ogulinskog, 3800 sa «slunjskog područja», te 57 «ostalnih», tj. onih kojima priređivači nisu mogli utvrditi posljednje prebivalište.

S obzirom na to da su popisi pučanstva vođeni po općinama i kotarima, a crkveni šematizmi po župama, vjerojatno bi bilo sretnije rješenje, da su popisane žrtve za pojedine općine i kotare, iako ni tada svi problemi ne bi bili riješeni, jer je u međuvremenu dolazilo do promjena granica tih upravnih jedinica. No, kako je za svaku žrtvu navedeno prezime, očevo ime, ime, datum rođenja i posljednje prebivalište, ipak je moguće rekonstruirati koja su naselja najviše stradala.

Šteta je, međutim, da kod žrtava nije naznačena točan ili bar približan nadnevak smrti, niti je identificirana sukobljena strana koja je smrt dotičnoga

skrivila. Radi toga nije moguće potvrditi procjenu, da je većina žrtava stradala nakon ratnih operacija i izvan njih.

Iz napomene na str. 208.-209. dade se zaključiti, da je dobar dio posla u prikupljanju ovih podataka obavila ranija Komisija za istraživanje žrtava rata i poraća, a u njezinim su upitnicima sadržani i podatci o okolnostima stradanja svakog pojedinca. No, priređivači ove knjige su se odlučili ipak ih ne uvrstiti, a k tome skrupulozno domeću, da ni objavljeni podatci nisu apsolutno pouzdani i cjeloviti, nego tek predstavljaju prvi pokušaj da se sistematiziraju rezultati dosadašnjih istraživanja, kako bi se moglo krenuti naprijed, do konačnoga i potpunog utvrđenja činjenica.

Peti, relativno kratak dio, nosi naslov «Spomenici i spomen-obilježja». U njemu su kratko opisani spomenici i spo-

men-obilježja postavljena posljednjih godina, a objavljena je i fotografija svakoga od njih. Nakon «Pogovora», kao prilog knjizi, objavljeni su podatci o žrtvama iz općine Lasinja. Obrazlažući takav postupak, priređivači napominju, da je ta općina tek odnedavno u sastavu Karlovačke županije, a podatke o 194 tamošnje žrtve prikupio je lasinjski Odbor za prikupljanje podataka i izgradnju spomenika žrtvama drugoga svjetskog rata i poraća. U odnosu na žrtve s lasinjskoga područja objavljeni su i podatci o točnome nadnevku, ili bar godini stradanja svake pojedine žrtve.

Na koncu, kao vrijedan prilog ovoj dragocjenoj knjizi, objavljen je zemljovid Karlovačke županije (M = 1 : 170.000), s ucrtanim stratištima i grobištima. •

Jedno od sjedišta OZN-e u Karlovcu (danas Glazbena škola)

U SPOMEN

Don MATE SELAK

(Rašćane, 19. svibnja 1926. – Split, 27. svibnja
2007.)

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

IVAN JAVOR

Preminuo 2. lipnja 2007.
u 96. godini života.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

ROKO ŠKARA

21. srpnja 1930. –
14. svibnja 2007.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

AUGUSTIN KARLOVČEC

4. srpnja 1923. –
29. studenog 2006.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

ANTE BEGURA

Preminu 23. svibnja 2007.
u 53. godini života.

Laka mu bila hrvatska zemlja!

U SPOMEN

MARIJA KUNOVIĆ

Preminula 16. svibnja 2007.
u 85. godini života

Laka joj bila hrvatska zemlja!

IN THIS ISSUE

Central part of this issue of *Politički zatvorenik* are reports from three commemorations. **Franjo Talan** reports on the commemoration for post-Second World War victims in Štrigova in Međimurje (north-western Croatia). During the war, that area was occupied by Hungary, and therefore was saved from significant destructions. However, after the war, Yugoslav communist partisans used the return of Međimurje as a part of Croatian territory as an opportunity to get even with their national and class enemies.

After the war, more than 700 people were killed in Međimurje. At a mass grave site Sep near Gornji Hrašćani in late June 1945, prisoners of war and civilians were being brought from direction Varaždin, executed and buried. At the execution site Ksajpa near Šenkovec, a large number of victims from the Stari Grad

prison in Čakovec were executed in 1945-1947. The third mass grave dates from 1947, and is located in Repova Šuma. It holds bones of about twenty victims from the Štrigova area. During the commemoration held on 25 March 2007, a monument was uncovered in memory of those victims. Holy service was given by Bishop Juraj Jezerinac, and wreaths were laid by the widow, son and daughter of late Stjepan Dujha, who had been killed there in late 1947.

* * *

On Sunday, 3 June 2007, the Church of the Passion of the Christ in the village of Fruki, in Maceljska Šuma (north-western Croatia) was sanctified. The church was constructed owing to the local parish priest father **Drago Brglez** and the veteran associations. In that locations, bones of 1163 victims were buried, which had been exhumed after the fall of the commu-

nist Yugoslavia, and kept in plastic bags in a hospital in Zagreb for a decade and a half waiting for a dignified burial. The burial took place on 22 October 2005. According to estimates, Yugoslav communist partisans killed around 12,000 people in the Macelj area, during May and June 1945. Among those victims there were many civilians and priests.

On that occasion, the holy service was held by the Bishop of Varaždin **Josip Mrzljak**, who addressed the congregation. President of the Croatian Association of Political Prisoners Alfred Obranić pointed to the systematic character and scope of communist crimes, and expressed his concern about the fact that none of the criminals was accused or sanctioned, although the names of the perpetrators and the of those who had been issuing orders have been known. On the contrary, the most responsible for the crimes, i.e. Yugoslav communist leaders, led by **Josip Broz Tito**, are still celebrated as supposedly anti-fascists and fighters for freedom.

Their victory for the Croatian people meant enormous sufferings, lack of freedom, hunger and a set-back in every sense.

* * *

Marko Balin reports in a short text about putting up of a memorial tablet above the Golubinka pit. The pit is situated in Šibenik hinterland, and is still unexplored. According to estimates, communists threw between 250 and 300 people into it.

* * *

By means of a thorough analysis of historical documents and their contextualisation, **Egon Kraljević** proves convincingly that the terrible crimes of the Yugoslav communist partisans were a fruit of a pre-conceived system, and not a result of incidents or uncontrolled revenge. A strong argument in support of that is also the way in which communists were hiding their crimes, as well as the way in which they are even today trying to relativize those crimes. •

Bakar

IN DIESEM HEFT

Zentralen Teil dieses Heftes machen die Berichte von drei Gedächtnisfeiern. **Franjo Talan** berichtet über Gedächtnisfeier zu den Nachkriegsopfern in Štrigova in Međimurje (nordwestliches Kroatien). Dieses Gebiet war während des Zweiten Weltkrieges unter der ungarischen Besatzung und wurde von der größeren Zerstörung verschont. Aber nach dem Zweiten Weltkrieg nutzten die jugoslawischen kommunistischen Partisanen die Rückgabe des Međimurje an Kroatien zum Abrechnung mit dem Nationalen- und Klassenfeinden aus.

So haben sie in Međimurje mehr als 700 Menschen nach dem Kriege umgebracht. Auf dem Massengrab Sep bei Gornji Hrašćani wurden Ende Juni 1945 die Kriegsgefangene und Zivillisten aus der Richtung Varaždin gebracht und dort liquidiert und begraben. Auf der Hinrichtungsstätte Ksajpa bei Šenkovec wurde in der Zeit von 1945 – 1947 eine große Zahl der Häftlinge aus dem Gefängnis Stari grad in Čakovec hingerichtet. Das dritte Massengrab entstand im Jahre 1947 und befindet sich in Wald Repova. In ihm ruhen die Gebeine etwa zwanzig Opfer aus der Štrigova Gegend. Im Laufe der Gedächtnisfeier die 25. März 2007 stattfand wurde diesen Opfern ein Gedächtnistafel enthüllt. Hl. Messe las **Bischof Juraj Jezerinec** und die Kränze legten zwischen anderen auch die Witwe, der Sohn und die Tochter des, auf diesem Ort zum Ende 1947 umgebrachten, **Stjepan Dujha**.

***

Am Sonntag, den 3. Juni 2007 wurde feierlich in dem Ort Fruki, in Wald von Macelj (nordwestliches Kroatien) die Kirche Die Leiden Jesus eingeweiht. Die Kirche wurde Dank

dem Einsatz des örtlichen Pfarrers **fra Drago Brglez** und dem Verein der Veteranen gebaut. Die kurz nach dem Zusammenbruch des kommunistischen Jugoslawiens exhumierte 1163 Gebeine der Opfer, die 15 Jahre in den Plastiksäcken in einer Zagreber Krankenhaus auf würdige Beisetzung warteten, sind auf diesem Ort beigesetzt. Diese Beisetzung fand am 22. Oktober 2005 statt. Man schätzt, dass die jugoslawischen kommunistischen Partisanen auf dem Gebiet des Maceljer Waldes in Mai und Juni 1945 etwa 12000 Menschen ohne Gerichtsurteil umgebracht haben. Zwischen ihnen ist eine Großzahl der Zivilisten und Priester.

Die hl. Messe, anlässlich der Einweihung der Kirche, zelebrierte der Bischof von Varaždin, **Josip Mrzljak**. Präsident des Kroatischen Verein der ehemaligen politischen Häftlinge, **Alfred Obranić**, wies auf das System und Umfang der kommunistischen Verbrechen hin und äußerte Besorgnis darüber, dass obwohl die Namen der Täter und der Auftraggeber bekannt sind, bis heute niemand von den Verbrecher weder angeklagt noch verurteilt ist. Im Gegenteil, die verantwortlichsten für diesen Verbrechen, d.h. Angehörige des jugoslawischen kommunistischen Führung, mit dem **Josip Broz Tito** an der Spitze, werde auch heute als angebliche Antifaschisten und Kämpfer für die Freiheit gefeiert.

***

In kurzem Text über die Enthüllung der Gedächtnistafel an der Grotte Golubinka berichtet Marko Balin. Die Grotte befindet sich im Hinterland von Šibenik und ist noch immer nicht erforscht. Man schätzt, dass die Kommunisten in diese Grotte zwischen 250 und 300 Leute eingeworfen haben.

***

Das die schrecklichen Verbrechen der jugoslawischen kommunistischen Partisanen Frucht des überlegten Systems und nicht etwa Resultat eines Exzesses oder unkontrollierte Rache war beweist überzeugend, durch eine gründliche Analyse von historischen Dokumenten und derer Kontextualisierung, **Egon Kraljević**. Starkes Argument zu dieser Behauptung ist auch die Art auf welche die Kommunisten ihre Verbrechen geheim hielten und auch wie sie sie Heute zu relativieren versuchen. •

Vrlika

Mi apeliramo na savezničku vojsku, englezku i američku, da što je brže moguće spriječi nečovječno krvoproliće, koje naše oružane snage nijesu ničim izazvale, već su ga naprotiv u interesu svojeg vlastitog naroda na sve moguće načine izbjegavale.

Ne usliedi li to vrlo brzo i vrlo efikasno, ova divna i jedinstvena manifestacija hrvatske narodne volje pretvoriti će se u našu najtežu narodnu tragediju, koja će svojim užasnim posljedicama zasjeniti sve grozote užasnog rata, koji je netom svršio.

U svakom slučaju molimo, da nam se odmah uputi misija Crvenog križa i eventualno pomoć u hrani, jer su prehranbene i zdravstvene prilike već sada vrlo teške, a sutra će već biti neizdržive.

Istu sudbinu dieli s nama u izbjegličkoj koloni i pedeset tisuća vojnika i oko dvadeset tisuća građanskih izbjeglica iz Crne Gore, čija sudbina i tragedija od davnih doba već je poznata ~~svjetskoj~~ cjelokupnoj svjetskoj javnosti.

General

Ivo Herenčić
/ Ivo Herenčić /

Pukovnik

Daniel Crljen
/ Prof. Daniel Crljen /

Opunomoćeni ministar

CRNE GORE

Dr. Dušan Krivokapić
/ Dr. Dušan Krivokapić /

ZAPOVJEDNIČTVO HRVATSKIH ORUŽANIH SNAGA
NA SEKTORU KORUŠKE I ŠTAJERSKE

Dne 13. svibnja 1945

Glavaru ANGLOAMERIČKE MISIJE ZA ŠTAJERSKU, KORUŠKU I GORENJSKO

C E L O V A C

Bježeći izpred Titove jugoslavenske armije, nalazi se na putu prema angloameričkoj vojsci 200.000 /Dvije stotine tisuća hrvatskih vojnika i oko pola milijuna hrvatskog naroda /staraca, invalida, žena i djece /. - To predstavlja u poviesti svijeta nevidjen i jedinstven plebiscit, kojim čitav hrvatski narod ođbija jugoslavensku državnu tvorevinu uobće, a Titovu boljševičku vladavinu naposre.

Znajući da ovu osudu Jugoslavije mora sav demokratsk svijet primiti najozbiljnije i iz nje povući potrebne konzekvence o konačnom likvidiranju te neprirodne državne tvorevine, Titova vojska vrši već nekoliko dana u nizu svojih zločina najteži i najstrahovitiiji zločin, ^{napadajući} bezkrajnu i slabu branjenu kolonu Hrvata, da bi spriječila prijelaz granice.

Mi ističemo visokim savezničkim predstavnicima, da se ovdje ne radi o vojsci, koja bi tobože želila produžiti rat, što bi opravdalo partizanske napadaje, već da se radi o stotinama tisuća Hrvata, koji su upoznavši strahote Titove vladavine uputili se dobrovoljno u emigraciju, što im po međunarodnim zakonima i običajima kulturnoga svijeta nitko nesmije spriečiti. Mi smo vojnici zadržali oružje, da bi naš svijet barem donekle obranili od nečovječnog napadača i omogućili mu pod svaku cijenu da dodje do angloameričke vojske, jer u tome vidimo jedino jamstvo našeg teško ispaćenog naroda, koji je divnim poletom u krvavoj četiri godišnjoj borbi branio samo svoju slobodu i svoju državu, bez koje ^{niti} može niti hoće živjeti.

Mi znademo, da je rat svršio i mi smo spremni položiti oružje onoga časa, kada hrvatskom narodu, bude sa strane velikih i kulturnih saveznika zajamčeno, da neće biti izložen vlasti beogradske boljševičke vlade i njezinih nedvoumnihi gospodara u Moskvi.